

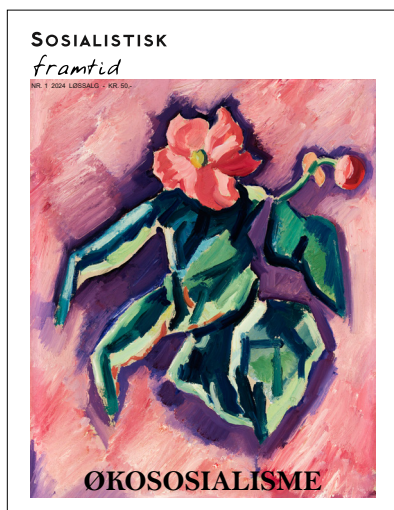
SOSIALISTISK

framtid

NR. 1 2024 LØSSALG - KR. 50,-

ØKOSOSIALISME

Sosialistisk framtid,
v/ Aslak Storaker
Kollåsveien 52
4900 Tvedestrand
post@sosialistiskframtid.no

ISSN: 1503-6537

Utgivere:
Bevegelsen for Sosialisme i samarbeid med
andre organisasjoner.

Redaktør: Aslak Storaker.
Redaksjon: Anders Ekeland, Oscar Dybedahl,
Håkon Edøy Hanssen, Morten Johansen,
Sindre Mørk, Aslak Storaker, Steinar Lorås
Sæter og Elise Øraker.

Design: Elise Øraker
Forsidebilde: Pink Begonias (1928-1929)
painting in high resolution by Marsden Hart-
ley, fra rawpixel.com.
Baksidebilde: *Women for Peace*, fra
openclipart.org

Redaksjonen avsluttet: 03.05.2024

Signerte artikler står for forfatters regning
og representerer ikke nødvendigvis utgiver
organisasjonenes synspunkter.

Opplag: 300

Trykk: LOS Digital AS

Abonnement på Sosialistisk framtid: Kr.
300 (Kr. 100 for førstegangsabonnenter).
Medlemskontingent BfS: Kr. 290 (SF inkludert
i prisen). Skoleelever/dårlig råd: Kr. 200.
Husstandsmedlem (uten abonnement på
SF) kr 100. Kontonummer for innbetaling
av abonnement/kontingent: 0539 19 69657.
VIPPS: 717857. NB: Ved betaling av kontin-
gent og abonnement vennligst påfør navn og
adresse og abonnement eller medlemsskap i
merknadsfeltet.

Innhold.....

Glimt frå verda.....	3
Hypnotisert av avskrekking eller trollbundet av Bomben? Av Sean Howard.....	4
Verken produktivisme eller nedvekst Av Ståle Holgersen.....	6
Sosialistisk simulering Av Håkon Edøy Hanssen.....	13
Økososialisme og nedvekst Av Anders Ekeland.....	18
Kissingers hemmelige krig i Angola Av Elizabeth Schmidt.....	27
Bidrag på det 23. internasjonale møtet for kommunist- og arbeiderpartier.....	30
Johan Galtung og PROUT Av Edvard Mogstad.....	34
Debatt: Marxisme og krig – svar til Medby og Storaker Av Anders Ekeland.....	36
Bokomtale: How the West brought war to Ukraine Av Aslak Storaker.....	45
Bokomtale: Fredskultur. Utopi- eller sikkerhetspolitisk alternativ? Av Karen R. Storaker.....	47
Bokomtale: «The Real Nobel Peace Price – A Squandered Opportunity to Abolish War» Av Ivar Espås Vangen.....	50
Uttalelse: Falsk sikkerhet.....	52
Uttalelse: Skal NATO-motstand kriminaliseres?.....	54
En respons til oppfordringen om å slippe en atombombe over Gaza.....	55
En samtale med Rød Ungdoms nye generalsekretær Syver Klever Kolstad.....	56

« Alle medlemmar av dei sameinte nasjonar har lovlege verktøy dei kan nytte for å verne sivilbefolkning. I dette tilfellet, der liv stod på spel, kunne ikkje Sør-Afrika stå stille og sjå på. Sør-Afrika må gjere alt dei kan for å verne om hundretusenvis av palestinarar.»

Utanriksminister i Sør-Afrika Naledi Pandor, til Wafa News Agency.

Sudan på veg mot humanitær katastrofe

Dei sameinte nasjonar har berre klart å nå ut til ein liten del av dei 25 millionane som treng naudhjelp i krigsherja Sudan. Om finansieringa stoppar opp, vil tilmed den hjelpa som no finst, snart ta slutt. SN sin humanitære utsending til Sudan, Clementine Nkweta-Salami, seier at situasjonen er «katastrofal» etter åtte månader med konflikt mellom rivaliserande generalar som har rive landet frå kvarandre.

Arab Weekly

Nord-Korea kallar forsøk på koreansk samling ein feil

Nord-Korea kjem ikkje lenger til å gå inn for eitt Korea, varsla leiaren i Nord-Korea, Kim Jong-Un i ein tale på avsluttinga av årsmøtet til det nordkoreanske arbeidarpartiet. «Eg meiner at dette er ein feil me ikkje lenger lyt gjere. Me har sett på eit folk som kallar oss deira verste fiendar, som folk me vil freiste forsoning og samling med». Kim sa vidare at Nord-Korea ikkje kan ignorere den auka strategiske militære aktiviteten til USA på Koreahalvøya.

Abc Nyheter

Irak søker kjapp slutt på amerikanske styrker i Irak.

Statsminister i Irak, Shia al-Sudani, har nok ein gong ytra ønske om å avslutte utanlandsk militær aktivitet i landet, utan at det har komme ein konkret tidsfrist. Amerikanske styrker i Irak og Syria har i det siste vore råka av hyppige rakettåtak etter Biden si støtte til Israel sin massakre på Gaza. USA har svart fleire rundar med luftåtak, inkludert eit droneåtak som tok livet av ein sirakisk militisleiar i Bagdad. Al-Sudani fordømde åtaket som eit brot på irakisk suverenitet.

Antiwar.com

Nesten helvta av ukrainarar opne for kompromiss med Russland

Støtta mellom ukrainarar for ein framforhandla semje med Russland for å få ein slutt på krigen, har auka dei siste ni månadene. I ei undersøking utført av det sosiologiske firmaet «Rating» kjem det fram at 44 prosent av respondentane meinte det var naudsynt å kompromisse løysingar med andre statar. Det var fleire tilhengjarar til kompromissløyising i austlege delar av Ukraina.

Newsweek.

Nasjonal generalstreik i Argentina

24.januar gjekk 1,5 millionar arbeidarar i Argentina ut i ein nasjonal generalstreik mot arbeidarfiendtlege lovar framsett av den libertarianske ytre-høgre presidenten Javier Milei. Streiken freistar å hindre regulering av store sektorar som energi, eksport, kredittkortbransjen, transport, helse, kommunikasjon og turisme med meir.

*Peoples dispatch /
Public services international*

Avskoging kraftig ned i Colombia

Avskoginga i Colombia gjekk ned med 70 % dei ni fyrste månadene i 2023, samanlikna med same periode i 2022. I 2022 gjekk avskoginga ned med 29 % samanlikna med 2021. Den nye regjeringa i Colombia under leiing av Gustavo Petro tok over makta i 2022, og har forplikta seg til å redde regnskogen. Regjeringa betaler lokalbefolkninga for å ta vare på skog, og har auka innsatsen mot miljøkriminalitet. Colombia er framleis prega av vald og konflikt mange stader. Regjeringa forhandlar med ei rad væpna grupper for å skape fred og stanse avskoginga i område desse gruppene har teke kontroll.

Regnskogfondet

Hypnotisert av avskrekking eller trollbundet av Bomben?

Av Sean Howard

Den 11. januar stilte Siegfried Hecker og Robert Carlin, henholdsvis tidligere direktør for Los Alamos National Laboratory og tidligere tjenestemann i USAs utenriksdepartement, et spørsmål som burde bekymre oss alle: Forbereder Kim Jong-un seg på krig? Svaret, konkluderte disse nøkterne ekspertene, er ja: «Vi tror at Kim Jong-un, som sin bestefar i 1950, har tatt en strategisk beslutning om å gå til krig.»

Hvorfor kan Nord-Korea ha gjort dette drastiske valget, og hvorfor feiltolker USA situasjonen så fundamentalt? Svaret på begge spørsmålene er det samme, hevder de: Bomben. Nord-Koreas nye og voksende atomvåpen arsenal, sammen med sine styrkede allianser med Kina og Russland, frister Pyongyang til å satse på at et angrep ikke vil vise seg å være selvmord, men en risiko verdt å ta. På tilsvarende måte frister USAs mega-arsenal, kombinert med sine styrkede allianser med Japan og Sør-Korea, Washington til å satse på at en aggressiv «avskrekking»-holdning med å sende ubåter utstyrt med atomvåpen til sørkoreanske havner for første gang på 40 år vil redde dagen.

‘Med Bomben på vår side’, sier begge sider, ‘hva i all verden kan gå galt?’ Som Hecker og Carlin skriver, ganske mye:

«Hvis, som vi mistenker, Kim har overbevist seg selv om at etter tiår med forsøk er det ingen måte å oppnå samhandling med USA, peker hans siste ord og handlinger mot utsiktene til en militær løsning ved bruk av atomvåpenarsenalet. Hvis det skjer vil selv en eventuell seier til USA og Republikken Korea i den påfølgende krigen være meningsløs. Ødeleggelsen, grenseløs og naken, vil strekke seg så langt øyet kan se.»

En lignende ødemark kan være i vente i Europa, ettersom både NATO og Russland, som har like ubestridelig tillit til *deres* Bombe, iherdig forbereder seg på en konfrontasjon som ingen av dem vil overleve. Biden-administrasjonen, med Heckers og Carlins ord, er fatalt «hypnotisert av ‘avskrekking’», og man er fristet til ganske enkelt å si at det samme gjelder Storbritannia, Frankrike og Russland, og deres ‘atom-avhengige’ allierte. Likevel antyder et nylig stykke britisk kjernefysisk skryt at troen på

«Kim har overbevist seg selv om at etter tiår med forsøk er det ingen måte å oppnå samhandling med USA»

avskrekking, ulogisk nok, kan vakle selv om forpliktelsen til Bomben fortsatt står fast.

90 sekunder til midnatt

I Storbritannias forsvarsminister Grant Shapps tale i Lancaster House 15. januar, «Defending Britain from a More Dangerous World», hevdet han rett ut at vi «beveger oss fra en etterkrigsverden til en førkrigsverden», og iscenesatte hærsjefen, general sir Patrick Sanders, til å erklære den 23. januar at «som førkrigsgenerasjonen» må vi «forberede oss på å kjempe og vinne» en fullskala europeisk landkrig som utkjempes ved hjelp av «nasjonal mobilisering» av en «borgerhær».

Generalen talte samme dag som den vitenskapelige rådgivende komiteen i *Bulletin of Atomic Scientists* bekjentgjorde at de holdt fast på innstillingen på sin berømte «Dommedagsklokke» på 90 sekunder før midnatt - nærmere enn noensinne tidligere (og den begynte å «tikke» i 1947). «Illevarslende trender fortsetter å peke verden i retning av en global katastrofe,» hevder styret, og siterte som vedlegg A hvordan «krigen i Ukraina og den utbredte og økende avhengigheten av atomvåpen» forverra «risikoen for kjernefysisk eskalering».

Heller enn å spørre hva en «førkrigs-generasjon» må gjøre for å vinne en konvensjonell krig, burde vi ikke da spørre hva slags ‘etter-

«vi beveger oss fra en etterkrigsverden til en førkrigsverden»

krigsgenerasjon' som vil være igjen etter en kjernefysisk en? I sin tale refererte Sanders til Storbritannias manglende militære forberedelser i 1914 og på 1930-tallet. Men hva med 1945, og hendelsen som omformet verden i sitt eget, sopplignende bilde?

Gitt at vi åpenbart allerede lever i en krigsherjet verden kan uttrykket «førkrigs» i Shapps og Sanders taler logisk bare betydning 'før verdenskrig': at 3. verdenskrig snart er her, og vi må være klare for å 'delta for å vinne'. Men hvis avskrekking er i ferd med å svikte oss – og hvordan kan en «førkrigs-generasjon» på noen måte tro på den? – hva gjør vi da med Bomben? Gitt at NATOs og Russlands holdninger og doktriner for førstebruk av kjernefysiske våpen speiler hverandre, er svaret åpenbart forferdelig, og lover ikke godt for mønstringen av «borgerhærer».

En nylig detaljert simulering av Stanford Universitets senter for vitenskap og global sikkerhet modellerte en eskalerende kjernefysisk utveksling mellom NATO og Russland, og kalkulerte med «mer enn 90 millioner døde og skadde mennesker i lø-

pet av de første timene av konflikten», og etterfølgende sivilisasjonskollaps og hva den tidligere amerikanske våpenkontrollforhandleren Thomas Countryman kaller «klimaendringer i supersonisk hastighet».

Nedteiling til atomvinteren

På sin glitrende retoriske overflate veksler Shapps tale mellom støtte til god avskrekking – «den ultimate beskyttelsen» – og en spådom om dens sannsynlige død: «Kan vi virkelig anta at strategien med gjensidig garantert ødeleggelse, som stanset kriger i fortiden, vil stanse dem i fremtiden når den brukes mot den iranske revolusjonsgarden eller Nord-Korea? Jeg er redd vi ikke kan det.» Så mye for å være «hypnotisert av avskrekking», i det minste med hensyn til kjernefysiske aspiranter og nykommere; men hva med de store gutta i klubben? Vel, «om fem år», profeterte Shapps, «kan vi komme til å se flere krigsteatre som involverer Russland, Kina, Iran og Nord-Korea». Og han avsluttet med et paranoid, paradoksalt løfte om både å «avskrekke fiendene som samler seg rundt oss» og «lede våre allierte i de konfliktene som måtte komme».

For i det hele tatt å spørre om «Vesten» er klar for full krig, må man legge Bomben til side. Det var akkurat det Sanders gjorde. Og det gjorde også admiral Rob Bauer (fra den kongelige nederlandske marinen) som leder NATOs militærkomité, da han 17. januar uttalte at «du må ha på plass et system for å finne flere mennesker hvis det kommer til krig», i tillegg til «en industriell base som er i stand til å produsere våpen og ammunisjon raskt nok til å kunne opprettholde en konflikt hvis du er i den.» Og også den tyske forsvarsministeren Boris Pistorius, som i desember i fjor advarte om et vindu mellom 5 og 8 år for «de væpnede styrker, industri og samfunn» til å bli «klare for krig».

Vinteren er i anmarsj, ser det ut til. Og når den ankommer, «grenseløs og naken», vil dens radioaktive stormer sveipe over fabrikker og lagre fullpakket med missiler, utskytningsramper, kuler og bomber. Klare for langvarig innsats.

Oversatt fra Rethinking Security. Gjengitt med tillatelse.

Verken produktivisme eller nedvekst

Tankar om økososialisme

Av Ståle Holgersen, 4. september 2023.

Det øko-marxistiske ordskiftet blir for tida polarisert mellom ein øko-modernistisk posisjon og ein posisjon kjenneteikna av nedvekst.¹ Kohei Saitos utgjeving *Marx in the Anthropocene*, og det følgjande kaoset på Twitter, har berre kasta bensin på dette bålet.² Bak røyken finn vi likevel forskning og argument som skaper åtgang, og det hos både hald i ordskiftet. Øko-marxismen er blant dei mest nyskapande retningane innan marxismen i dag. Det er mykje å feire ved dette. Likevel er den veksande polariseringa mellom sosialistiske øko-modernistar og nedvekst-tilhengjarar urovekkande på fleire måtar. Dei teoretiske diskusjonane blir ofte bombarderte med udefinerte omgrep, fiendtlige lesingar og stråmannsargumentasjon.

At begge posisjonane i ordskiftet har klåre veikskapar ved seg, fyrer berre opp under polariseringa. Usemjene blir vanlegvis organiserte rundt dikotomiar – t.d. ‘for eller mot vekst’ – som røyklegg meir enn dei opplyser ordskiftet. Enda meir problematisk er det at polariseringa er politisk skadeleg, for ho gjer klassekampen vanskelegare. Dei to polane i ordskiftet har vekt såpass med merksemd at meir produktive posisjonar og

alternativ har vanskelege vilkår. Ei øko-sosialistisk rørsle bør ikkje kjekle om ‘vekst’, eller å ha anten øko-modernisme eller nedvekst som utgangspunkt for ordskiftet. Klassekampen på 2020-talet må erkjenne at vi ikkje kan ha botnlaus økonomisk aktivitet på ein avgrensa planet, likeins kan vi heller ikkje ha uavgrensa overflod av fysiske gjenstandar – men vi kan heller ikkje mobilisere arbeidarklassen ved å ha ‘mindre vekst’ som fokuspunktet i prosjektet vårt. Heldigvis treng vi ikkje å velje mellom øko-modernisme og nedvekst.

Å polarisere vekk kompleksiteten

Sosialistisk øko-modernisme (herifrå berre ‘øko-modernisme’) og nedvekst-posisjonen er fleirfasettete og heterodokse tradisjonar som det er vanskeleg å skildre med setningsslange definisjonar. Likevel dannar dei klåre polar i eit ordskifte som vekkjer stadig meir merksemd. Den første leiren argumenterer for at den moderne industrialiseringa først og fremst er progressiv, og han brukar å vera positiv til ‘vekst’. Her kallar vi dette for øko-modernisme, men dette blir stundom også kalla for venstre-produktivisme, eller prometeusisme, og somtid overlappar dette med akselerasjonisme.³ Nedvekst-rørsle er i

«Klassekampen på 2020-talet må erkjenne at vi ikkje kan ha botnlaus økonomisk aktivitet på ein avgrensa planet»

sitt vesen ein kritikk av evig vekst og ‘vestleg utvikling’. Såleis representerer tradisjonane to veldig ulike utgangspunkt for å tenkje, og for å utøve politikk.

Ein kunne anta at diskusjonane mellom desse verdsbilda ville skape fruktbare resultat. Men i hovudsak har ikkje dette skjedd. Ordskiftet sin natur er éin grunn til dette. Kritikkane er ofte basert på stereotypiar og dei mest ekstreme argumenta til den andre posisjonen. Nedvekst-posisjon kritiserer ‘akselerasjonismen’ – etter mange si meining den mest radikale versjonen av øko-modernismen, som er knytt til Paul Mason, Aron Bastani og andre

¹ Ei stor takk til William Callison og Tatanja Söding, og til George Edwards, Andreas Mals og Jacob McLean. Eg vil òg takke Spectres Vanessa Wills og Dan Boscov-Ellen for tilbakemeldingar, støtte og kommentarar til tidlegare utkast.

² Kohei Saito. *Marx in the Anthropocene*. Cambridge: Cambridge University Press, 2022.

³ Dette er ulendt terreng, for det finst ikkje standardiserte prinsipp for korleis konseptane blir bruka. Av og til blir konseptane bruka av kritikarar, somtid blir dei bruka av talsmenn, og stundom blir dei bruka både av talsmenn og kritikarar som ‘provokasjonar’ (t.d. akselerasjon som luksuskommunisme). Her brukar

eg ‘øko-modernisme’ som eit generelt omgrep, noko som også blir gjort av ein av dei mest uttalte talsmennene for denne retninga. Sjå Matt Huber, “Mish-Mash Ecologism,” *New Left Review*, 18. august, 2022. <https://newleftreview.org/sidecar/posts/mish-mash-ecologism>.

Forfatteren argumenterer for en øko-marxisme som forbi produktivisme og nedvekst

– for å meine at motsetningane i kapitalismen automatisk vil føre til kapitalismen sin slutt. Øko-modernistar, på den andre sida, skuldar nedvekst-tilhengarane for å romantisere før-kapitalistiske samfunn, og dette er ei skulding som desse alltid har avvist. Og så trer Saito inn i ordskiftet, som argumenterer for at Marx sjølv såg for seg kommunismen som ein slags retur til ikke-kapitalistiske samfunn.⁴

Øko-modernistar skuldar nedvekst-tilhengarane for å krevje meir fattigdom. Når Matt Huber argumenterer for at ein «politikk for mindre» overlappar «perfekt med eit breiare nyliberalt fokus på kuttpolitikk som krev at vi alle skal stramme inn livreima»⁵, må nedvekst-tilhengarane om att og om att forklare at nedvekst ikkje handlar om å ha mindre innan det gjeldande systemet, men om å skape eit fullstendig nytt system. Matthias Schmelzer, Andrea Vetter og Aaron Vansintjan, til dømes, tar til orde for at nedvekst ikkje er det motsette

av økonomisk vekst.⁶ Nedvekst har i hovudsak å gjera med ein reduksjon av den biofysiske produksjonskapasiteten samt å trappe ned unødvendige formar for produksjon og konsumpsjon i rike land – det handlar ikkje først og fremst om å redusere økonomisk vekst, særleg ikkje målt som BNP. Når Huber skildrar nedvekst-rørsla sin posisjon som 'revolusjonær kuttpolitikk' er dette ein stråmann, som Natalie Suzelis peiker på.⁷

⁶ Matthias Schmelzer, Andrea Vetter og Aaron Vansintjan. *The Future is Degrowth: A Guide to a World Beyond Capitalism*. New York: Verso, 2022, s. 198.

⁷ Rikard Warlenius har gjort dette meir innvikla med to poeng. For det første vier nedvekst-folka seg til å kritisere BNP-vekst på ein uforholdsmessige måte, trass i at dei hevdar at dei ikkje er mot BNP-vekst. For det andre: Om dei ser for seg at det er små sjansar for å kople den økonomiske veksten frå eit stadig aukande press på miljøet, medan dei samtidig argumenterer for at auka BNP-vekst nødvendigvis fører til auka biofysisk produksjonskapasitet, så må dette også gjelde den andre vegen: ein svekt biofysisk produksjonskapasitet vil føre til minska BNP-vekst. Sjå Natalie Suzelis, "Class Struggle Against Growth: A Review of Two Guides Against Extinction," *Spectre*, 25. august, 2022. <https://spectrejournal.com/class-struggle-against-growth/>; Rikard Hjorth Warlenius. *Klimatet, tillväxten och kapitalismen*. Stockholm: Verbal, 2022, s. 199.

Kløfta mellom øko-modernistar og talspersonar for nedvekst-posisjonen blir vidare når diskusjonane dreier seg om diktotomiar. I *Climate Change as Class War* utviklar Matt Huber argumentet sitt ved å sette opp ei rad omgrepsmotsetningar, og han foreslår og forventar at vi vel blant desse. Vil vi ha ein politikk med 'mindre' eller 'meir'? Skal vi fokusere på produksjon eller forbruk? Kven er det politiske subjektet som kan stoppe den globale oppvarminga: 'Arbeidarklassen' eller 'Den profesjonelle leiarklassen'? [Professional managerial class, forkorta PMC] Skal vi fokusere på ein 'proletarisk økologi' eller ein 'kunnskapspolitikk'?⁸

⁸ Huber 2022, sjå til dømes sidene 38, 64, 111 og 188.

«Ideelt burde folk ta utgangspunkt i motstandarane sine beste argument når dei lagar sine egne»

⁴ Saito 2022, s. 208.

⁵ Matt Huber. *Climate Change as Class War: Building Socialism on a Warming Planet*. London: Verso, 2022, s. 148.

Foto av Wheatley Hill.

Viktige forviklingar forsvinn med slike sterke binaritetar. Når det gjeld spørsmålet om ein 'meir eller mindre'-politikk, treng vi så klart meir av nokre ting og mindre av andre ting. Å vera mot ein 'kunnskapspolitik' dekkjer berre over interessante spørsmål som handlar om kva for kunnskapstypar som kan føre til sosial endring. Om eg vart tvinga til å velje, ville eg vore samd i at produksjon er 'viktigare' enn forbruk om dette betyr at det er meir meningsfullt å fokusere på store investeringar heller enn individuelt forbruk. Dette betyr ikkje at forbruk ikkje er ekstremt viktig, både analytisk og politisk. Denne dikotomien dekkjer også over komplekse diskusjonar om individuelt, kollektivt og produktivt forbruk, forholdet mellom forbruk og klassemidvit, og meir. I tillegg er sjølsagt ikkje forbruk og produksjon to autonome sfærer.⁹

⁹ Sjå Stephen Maher og Joshua K. McEvoy (2023) for ein relevant diskusjon om dette: "Between De-Growth and Eco-Modernism: Theorizing a Green Transition." *Critical Sociology*, <https://doi.org/10.1177/08969205231177370>.

Det blir forventa at vi skal velje mellom polane i sjølv grunddikotomien, som handlar om å vera for eller mot 'vekst'. Men kva meiner vi med det? Meiner vi vekst i den biofysiske eller materielle produksjonskapasiteten? Vekst i energibruken? Vekst i menneskelege evner? Vekst i kjøpekrafts-pariteten? Vekst i kapitalakkumulasjonen? Vekst i menneskeleg utvikling forstått som Human Development Index? Vekst som ein rein metafysisk ide? Eller vekst som auka BNP? Øko-modernisten Leigh Phillips hevdar at «vekstens endelikt» er synonymt med «at teknologisk utvikling tar slutt, at vitskapen tar slutt, at framsteget tar slutt, at den opne og uvisse kampen for fridom tar slutt – at historia tar slutt», og med eit slikt utgangspunkt er det ikke overraskande at Phillips ser på vekstkritikarane som dumme, for ikkje å seie som fullt ut reaksjonære.¹⁰ I sterk kontrast til dette er det berre dei dumme eller onde, ifølge ned-

¹⁰ Phillips, Leigh. The degrowth delusion. Open Democracy. 2019.

vekst-tilhengarane, som ikkje uroar seg for at ein nyfødd unge i dag vil bli gamal i ein økonomi som er 19 gonger større enn den vi hadde rundt tusenårsskiftet (om vi legg 3% økonomisk vekst til grunn).

Sjølv om vi avgrensar ordsiftet til å handle om økonomisk vekst, er det mange sider ved saka som vi må tenkje over. Ei side er veksten si kjelde i seg sjølv. Kate Raworth argumenterer for at BNP-målet har blitt tatt i bruk for å rettferdiggjere ekstreme inntektsskilnader og miljøherjingar som er makelaue. Er veksten bestemt av korleis vi måler han, eller har han si årsak i kapitalakkumulasjonen, som Schmelzer, Vetter og Vansintjan tar til orde for? Det er verdt å legge merke til at sjølv når talspersonane for nedvekst diskuterer kor komplekst 'vekst' er (sjå t.d. Kate Raworth), også når dei underliggende prosessane blir openberra, held likevel analysen fram med å ha 'vekst' som hovudomgrep (sjå t.d. Schmelzer, Vetter og Vansintjan).¹¹

Vidare har vi det omdiskuterte forholdet mellom økologisk forfall og økonomisk vekst. Er det i det heile mogleg å kople økonomisk vekst frå auka miljøpress på ein relativ, absolutt eller vilkårslaus måte?

¹¹ Kate Raworth. *Donutøkonomi. Sju prinsipper for en framtid økonomi*. Gothenburg: Daidalos, 2018, s. 35; Schmelzer et al. 2022, s. 18; Saito 2022, s. 235.

«Det blir forventa at vi skal velje mellom polane i sjølv grunddikotomien, som handlar om å vera for eller mot "vekst".»

I tillegg har vi usemjene om samanhen- gane mellom kapitalisme og vekst, der den økonomiske skolen Steady State [stabil økonomi] førestiller seg ein kapitalismevar- iant der folketalet, rikdommen og bruken av naturressursar ikkje aukar, medan økon- omien framleis gjer framsteg teknologisk og etisk. Dette står i sterk kontrast til den meir radikale nedvekst-rørsla.¹² Sidan dei gjer bildet meir samansett, representerer posisjonen til 'vekstagnostikarane' meir tvisyn og nyanse enn posisjonen til dei som a priori stør eller motsett seg vekst. Men til sjuande og sist er ikkje problemet det at det er vanskeleg å ta stilling i ordskiftet. Problemet er at spørsmålet om 'vekst' er feil spørsmål.¹³

I staden for å reise motsetninga som hand- lar om å vera 'for' eller 'mot' vekst, treng vi kritiske diskusjonar om sektorane, stadane og industriane som burde ha meir økon- omisk aktivitet, og dei som burde stengast heilt ned. Å skape nye 'grøne jobbar' og berekraftig infrastruktur vil visseleg føre til auka økonomisk vekst, målt som auka BNP over kort tid, og dette kan sjølvstekt ikkje vera eit argument mot slik politikk. Dette er samansette spørsmål, men ei øko-so- sialistisk rørsle som freistar å mobilisere bortom nisjemiljø og intellektuelle krinsar,

12 Denne tradisjonen kan sporast tilbake til Adam Smith og John Stuart Mill. For eit ferskt forsvar av denne tradisjonen, sjå t.d. Ann Pettifor. *The Case for The Green New Deal*. London: Verso, 2020.

13 Sjå Warlenius 2022 for ein god diskusjon om vekst.

må komme med konkrete svar på desse spørsmåla.

Kva er framsteg i det 21. hundreåret? (via 1800-talet)

Spørsmålet om kapitalismen har ein pro- gressiv karakter eller ikkje, er nært knytt til vekst-nedvekst-dikotomien. Nedvekst-til- hengingar hevdar at det er absurd å meine at kapitalismen har ein progressiv karak- ter når auka økonomisk aktivitet øydelegg verda, og den globale oppvarminga held fram. Øko-modernistar argumenterer derimot for at nedvekst-tilhengingar ønsker seg tilbake til steinalderen.

Igjen blir vi oppmoda til å velje side i ordskiftet. Men vi må vera aktsame med fri- modige fråsegner som hevdar at 'moderne industrialisering', 'ny teknologi' og attpåtil 'kapitalismen' er eller ikkje er progressiv eller reaksjonær. Dette er igjen omgrep som blir forstått ganske så ulikt. I møte med den globale oppvarminga sett eg pris på Walter Benjamins likning om revolusjonar. Han snudde opp-ned på Marx' ide om at rev- olusjonar var historias lokomotiv. Revolus- jonar er heller, ifølge Benjamin, passasjer- ane sine forsøk på å trekkje i nødbremsen!

La oss likevel vera ærlege. Kan hende repre- senterer sosialismen eit brot med kapitalis- men, men alle revolusjonar ber òg med seg ulike former for framhald, og dei har gjerne

store variasjonar som har med tid og stad å gjera, anten vi liker det eller ikkje. Det vi bryt med, vil også verke inn på framtida. Øko-sosialismen vil kan hende vera eit brot med kapitalismen, men han vil framleis vera eit brot med kapitalismen.

Eit slåande trekk ved dette ordskiftet er at bae sider tar Karl Marx til inntekt for syna sine. Øko-modernistar siterer stadig Marx om systemet sin progressive karakter og nødvendigheita av arbeidarklassens ak- tive kamp. Til dømes hevdar Huber at han vender tilbake til marxismen sin 'kjerne' ved å fokusere på dynamikken i den kapi- talistiske produksjonen.¹⁴ På den andre sida legg nedvekst-tilhengingar vekt på systemet sin destruktive natur og trongen for revolusjon. Med nye marxologiske belegg har Kohei Saito tatt ordskiftet vidare, han hevdar at den 'modne' Marx støtta ned- vekst-kommunisme.¹⁵

Det er mange grunnar til at vi bør halde fram med å lesa Marx. Han er det beste utgangspunktet for å forstå røtene til kli- maendringane. Vi kan ikkje forstå den globale oppvarminga utan å forstå dyna- mikken i profittmotivet, kapitalakkumulas- jonen, metaboliske rifter, klassekampen og klassefraksjonar. Marx er også - særleg på ein god dag - det beste utgangspunktet for å endre verda. Som marxistar må vi likevel minne kvarandre på at noko nødvendigvis

14 Sjå Suzelis 2022 for ein kritikk.
15 Saito 2022.

«I staden for å reise motsetninga som handlar om å vera "for" eller "mot" vekst, treng vi kritiske diskusjonar om sek- torane, stadane og in- dustriane som burde ha meir økonomisk aktivitet, og dei som burde stengast heilt ned.»

Debatten mellom øko-modernistar og nedvekst pregast oftast av stereotypar. Foto av Adam Cohn.

Bilde av ein kolgruve i nærheita av Meremere, New Zealand. Tatt i 1966.

«Korfor finst denne trongen til å legitimere ulike posisjonar med å vise til Marx-sitat?»

ikkje er sant berre avdi Marx sa det. Vi må vera aktsame med retoriske øvingar som handlar om å først hevde at Marx 'eigentleg' meinte dette, for så å ta for gitt at vi også bør meine dette.

Til dømes blir vi kanskje nødt til å oppgi ideen om at kapitalismen har ein ibuande progressiv karakter. Men vi kan ikkje nå ein slik konklusjon berre ved å tolke dei siste tekstane til Marx. Konklusjonen må i staden komme frå vårt notidige utkikkspunkt, og da ser vi korleis kapitalismen har blømt gjennom kolonialisme og imperialism, fascisme og krig, samtidig som han også skaper hungersnød og klimaendringar. At nedvekst-parolen ikkje er ein slagkraftig parole for sosialistar, kjem ikkje som ein konklusjon av å lesa den unge Marx, konklusjonen kjem heller frå dei mislukka røynslene med øko-sosialistisk organisering. Som marxistar må vi ha tiltru nok til vår eigen analyse til at vi unngår å proklamere sanninga utelukkande ved å vise til dei heilage skriftene.

Korfor finst denne trongen til å legitimere ulike posisjonar med å vise til Marx-sitat? Om målet er å forstå meir for å forbetre strategiane våre, så er dette berre bra. Men eg føler for å spørje: Er dei sosialistiske rørslene så langt unna reell makt at det blir tiltalande for sosialistiske intellektuelle å vende tilbake 'til kjeldene' for å finne rettleiing, energi og komfort? Med andre ord: Deltar vi i ordskifta om radikal teori når det blir vanskeleg å vera politisk radikal?

Klassespørsmålet

Kan hende er det største problemet med det polariserte ordskiftet mellom nedvekst-tilhengarar og øko-modernistar at det hin-

drar fruktbare samtalar om klassekamp. Ifølge Matt Huber er klassar kjenneteikna av at dei står i antagonistiske forhold til kvarandre, og han argumenterer for at arbeidarklassen er ein eigen klasse skilt frå den profesjonelle leiarklassen (PMC), som inkluderer heile miljørørsla.¹⁶ Dette er ein dristig påstand. Forholdet mellom mange organiserte arbeidarar og mange i miljørørsla kan sanneleg vere spent, men om dette forholdet er eit antagonistisk forhold, betyr det klassekamp mellom dei. Er det verkeleg ein klassekamp mellom arbeidarklassen og den 'klassen' som leier an miljørørsla?

Hubers overtyding om at det er ein antagonisme mellom ein progressiv arbeidarklasse og ein reaksjonær 'profesjonell klasse' er til ein viss grad spegla av nedvekst-kritikkar av økologisk imperialism. Til dømes har nedvekst-tilhengaren Tazio Müller argumentert for at industriarbeidarane i det globale Nord ikkje berre vil bli fiendane våre, «dei vil bli dei mest røynlege fiendane våre».¹⁷ Her både endar og startar samtalen med å peike på at arbeidarar i det globale Nord har ein 'imperialistisk' levemåte.

Atter ein gong er dette polarisering som tåkelegg komplekse samanhengar, og som gjer den øko-sosialistiske vegen vidare vanskelegare. For å forstå både dei eksisterande og dei potensielle relasjonane mellom arbeidarar og klimaendring, må vi også forstå arbeidarklassen som noko ueinsarta. Vi må forstå forskjellane mellom fagforeiningar, vilkåra for klassekamp utom arbeidsplassane, geografiske forhold, alder, kjønn og mykje meir. Det er intellektuelt uærleg å

ignorere spenningane mellom arbeidarar, klima, rasisme og imperialism. Men det er òg politisk vonlaust å meine at desse spenningane er så sterke at 'arbeidarar' – uansett korleis dei blir definerte – ikkje kan vera subjekta som stoppar den globale oppvarminga.

Dette er framleis eit absolutt vilkår for øko-sosialistar: Å radikalisere, styrke og sameine både organiserte arbeidarar (som ofte blir gjort framande for nedvekst-rørsla) og miljørørsla (som ofte blir gjort framande for øko-modernistar). Dette vilkåret bør ikkje formulerast som eit behov for å forsone miljørørsla og arbeidarklassen. Miljørørsla består allereie til stor grad av folk som er eigedomslause, det vil seie den breie arbeidarklassen, og ho har fossilindustrien som sin uttalte hovudfiende (det vil seie ein fraksjon av kapitalistklassen).

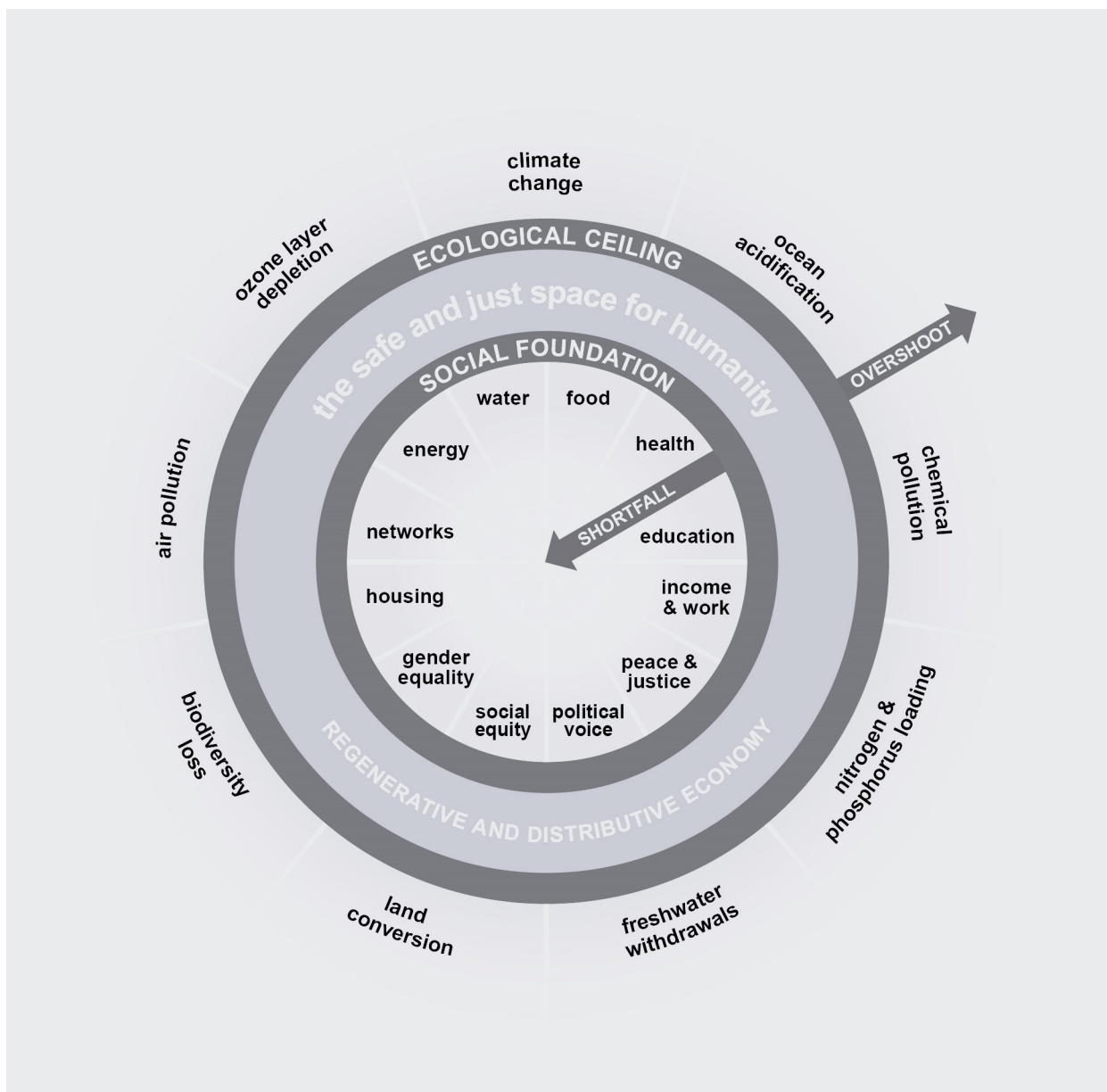
Dette er allereie ein klassekamp. Det er utvilsamt eit problem at klassemdevitet er lågt, somtid ekstremt lågt, i delar av rørsla. Problemet blir forverra av at øko-modernistar og nedvekst-tilhengarar reproducerer polariseringa i ord og tale. I staden for å ha forholdet til produksjonsmidla som eit klassisk marxistisk utgangspunkt for ordskiftet, fokuserer ordskiftet ofte på estetikk, smak, kultur og utdanning, og ofte blir 'arbeidarar' sett på som kvite menn som arbeider i industrien, medvite eller ikkje.¹⁸

Den viktigaste sosialistiske oppgåva er ikkje å sameine 'miljø' og 'klasse'. Den viktigaste sosialistiske oppgåva er å sameine klassekampen i miljørørsla med klassekampen på arbeidsplassane. Det er vanskeleg å sameine den breie arbeidarklassen, men slik har det faktisk vore i to hundreår.

¹⁶ Huber 2022, sidene 3, 20.

¹⁷ I "#123 Blow up pipelines? Tazio Müller and Andreas Malm on what next for the climate movement," 5. mai 2021, <https://www.youtube.com/watch?v=mnIDeLXaifY>.

¹⁸ Dette argumentet vil bli utbrodert i Ståle Holgersen, *Against the Crisis*. London: Verso, boka kjem i 2024.

Illustrasjon av Kate Raworths smultringmodell (Doughnut economics)

Klassekampen mot økologisk krise kan ikkje basere seg på at sosialismen dreier seg om ei ovleg overflod av fysiske gjenstandar for alle arbeidarar. Men klassekampen kan heller ikkje ha nedvekst som utgangspunkt. Det er vanskeleg å unngå at folk flest assosiere nedvekst med det umiddelbare målet her og no om mindre økonomisk vekst, ofte BNP. Slagord er viktige, og det er vanskeleg å sameine den breie arbeidarklassen med dette slagordet.

Konkluderande kommentarar

Schmelzer, Vetter og Vansintjan tar til orde for at det «første målet» til nedvekst-tilhengarane var å fungere som «ein provo-

«Dette er framleis eit absolutt vilkår for øko-sosialistar: Å radikaliserare, styrke og sameine både organiserte arbeidarar [..] og miljørørsla.»

kasjon, ein samtalestartar, ein urostiftar.»¹⁹ Eg meiner at denne provokasjonen var nødvendig, og at han førte til viktige diskusjonar. I dag kan ingen seriøs sosialist argumentere for at økologiske tålegrensar ikkje er viktige. For sosialistar er hovudspørsmålet likevel ikkje om vi er for eller mot veksten. Dette bør ikkje vera ein dikotomi som deler oss frå starten av.

Vi bør sjå andre stadar enn å begynne ordskiftet med 'meir eller mindre' vekst. Berre for nokre år sidan ville det ha vore meir opplagt å begynne ordskiftet med å skjelle mellom bruksverdi og bytteverdi. Som Michael Löwy peikte på i 2015, føreset diskusjonen om 'meir' eller 'mindre' vekst ei kvantitativ tilnærming til proble-

¹⁹ Schmelzer et al. 2022, s. 16.

«Vi treng økososialistiske overgangsplanar for å planlegge, bygge og organisere eit nytt hegemoni, og vi treng ei økososialistisk rørsle for å gjera planane røynelege, for å skape ei verd som prioriterer menneskeleg behov innan økologiske tålegrenser.»

met, medan øko-sosialismen er eit kvalitativt brot med kapitalismen.²⁰ Ein sosialistisk og demokratisk planlagt økonomi kan ikkje målast med ein kapitalistisk målestokk.

Når vi kjempar for å erstatte fossilt brennstoff med fornybare energikjelder på ein sosialistisk måte, er vi ikkje først og fremst opptatt av at dette skal skape 'vekst'. Vi treng økososialistiske overgangsplanar for å planlegge, bygge og organisere eit nytt hegemoni, og vi treng ei økososialistisk rørsle for å gjera planane røynelege, for å skape ei verd som prioriterer menneskelege behov innan økologiske tålegrenser. Vi kan få til dette utan å køyre oss fast i 'vekst'. Vi kjem til å trenge storstilte statsinvesteringar i nye energiformer og reduksjon av den biofysiske produksjonen. Men vi må arbeide innanfor den øko-sosialistiske ramma, ikkje innanfor rammene av øko-modernisme

eller nedvekst.

Økososialistar bør vera samde om nokre prinsipp for at vi skal kunne bygge ei rørsle som kan vinne. For det første kan vi ikkje, i motsetning til øko-modernismen, ha evig auke i den økonomiske aktiviteten på ein avgrensa planet, og visseleg kan vi iallfall ikkje har hundrevis av år med auka biofysisk produksjon. For det andre kan vi heller ikkje, i motsetning til nedvekst-posisjonen, mobilisere den breie arbeidarklassen ved å ha 'mindre vekst' som fokuspunktet i prosjektet vårt. Med andre ord må øko-sosialismen motsette seg eit system som vanlegvis blir skildra som evig økonomisk vekst. Men vi kan heller ikkje begynne med å direkte konfrontere økonomisk vekst slik det vanlegvis blir forstått som vekst i BNP.

Og herifrå følger det ei rad andre spørsmål som gjeld statlege investeringar, teknologi, bruk av grunnrenta, korleis forbruk og distribusjon skal organiserast, kva for typar

produksjon som bør stengast ned og så bortetter. Desse spørsmåla må takast opp i konkrete diskusjonar medan vi følger med på både folkemeininga og på dei viktige nyansane i saksfelte.

Sjølvsagt vil det vera ulike syn blant øko-sosialistar i desse spørsmåla, men ei brei øko-sosialistisk rørsle vil ha nytte av slik politisk usemje, i motsetning til usemjer som handlar om abstrakte, dels metafysiske, spørsmål om 'vekst' eller industrialiseringa sin ibuande progressive karakter.

Holgersen er førsteamanuensis i human-geografi ved universitetet i Örebro. I 2024 gir han ut boka Against the Crisis, som kjem på Verso. Teksten er omsett av Stein-ar Lorås Sæter.

20 Sjå også Michael Löwy, *Ecosocialism: A radical alternative to capitalist catastrophe*. Chicago: Haymarket Books. 2015, s. 32.

Sosialistisk simulering

Av Håkon Edøy Hansen

De aller fleste sosialister vil nok på et tidspunkt enten ha uttrykt eller sagt seg enig i påstanden om at kapitalismen ikke kan løse klima- og miljøkrisen. Profittmotivet, eller veksttvangen, blir i denne sammenhengen fremhevet som årsaken til kapitalismens utilstrekkelighet. Et kommunistisk samfunn, der profittmotivet ikke finnes, vil derfor kunne løse klima- og miljøkrisen. Oppfølgingsspørsmålet om hvordan sosialismen ville løst klima- og miljøkrisen, er derimot noe verre å svare på. *Half-Earth* er PC-spillet som simulerer global sosialistisk planlegging og lar den jevne sosialist og kommunist bryne seg på denne problemstillingen.¹

Half-Earth er spillet som ble lansert sammen med boka *Half-Earth Socialism: A Plan to Save the Future from Extinction, Climate Change and Pandemics* (2022). I boken lanserer forfatterne Drew Pendergrass og Troy Vettese et globalt planleggingssystem basert på komplekse datasimuleringer (*Integrated assessment models* - IAM), lineær programmering samt andre kybernetiske teknikker. Dette planleggingssystemet dis-

kuteres i lys av hvordan det kan bidra til å løse klimakrisa. Samfunnet gis muligheten til å estimere konsekvensene av de mange ulike valgene som fellesskapet kan ta, når det ikke begrenses av kapitalismen. Deres foretrukne løsning, halvjord-sosialisme, illustrerer en mulighet som dette utvidede handlingsrommet gir. En slik sosialisme ville innebære blant annet at halvparten av verdens areal settes av til naturreservat, kun fornybare energikilder benyttes, nedvekst i den rike delen av verden og at verdens kosthold endres til veganisme. Disse endringene vil, ifølge forfatterne, føre til tilstrekkelige utslippskutt og styrke det biologiske mangfoldet nok, til at det sosialistiske samfunnet blir bærekraftig. *Half-Earth*-spillet gir oss muligheten til å teste denne og andre mulige løsninger på klimakrisa.

I motsetning til en rekke andre spill, er ikke *Half-Earth* et balansert spill, i den forstand at det finnes flere like gode strategier. Alle veier leder ikke til et grønt paradys. Ifølge utviklerne er effektene av ulike veivalg basert på tilgjengelig forskning og klimamodeller.² Disse er naturlig nok noe datert, da spillet kom ut i 2022.

Målet i *Half-Earth* er ganske rett frem: Redd verden fra klima- og naturkrisen innen din periode som global planlegger avsluttes etter 60 år; i 2082. Disse konkrete og omfattende målene oppnås gjennom tre målsetninger. Det første målet er at spilleren skal redusere utslippene til null, eller gjøre dem negative. Med andre ord er målet at

konsentrasjonen av karbondioksid i atmosfæren holder seg konstant, eller aller helst går nedover. Det andre målet er å redusere presset på det biologiske mangfoldet til under et gitt nivå. Dette fungerer som et signal på hvilken tilstand naturen er i til enhver tid. Det tredje og siste målet er å redusere temperaturøkningen fra førindustriell tid til under én grad celsius. Denne siste målsetningen er også det vanskeligste av de tre, siden økningen allerede ligger på 1,2 grader når simuleringen begynner i 2022.

Half-Earth starter i 2022, hvor en verdensomspennende sosialistisk revolusjon transformerer hele verden om til et sosialistisk samfunn, innen året er omme. Du har fått jobben som den globale planleggeren som skal stake ut kursen for menneskeheten. Dette inkluderer hvilke områder

«Målet i *Half-Earth* er ganske rett frem: Redd verden fra klima- og naturkrisen innen din periode som global planlegger avsluttes etter 60 år; i 2082»

¹ "Half-Earth Socialism: The Game." Hentet 9. januar, 2024. <https://play.half.earth/>.

² General Intellect Unit, intervju med Francis Tseng og Son la Pham. *Simulating Socialist Planning*, podcastepisode, 21. juni 2022. <http://generalintellectunit.net/e/090-simulating-socialist-planning>

Gasskraftverk på Mongstad. Bilde av Tøssekaien. CC BY-SaA 2.0 DEED.

som verden skal forske på, endre kostholdet gjennom politiske vedtak, hva slags infrastruktur som skal bygges ut samt overordnende politiske veivalg. Gjennom å bruke din politiske kapital kan du gjennomføre de endringene du anser som nødvendige. Gode resultater i henhold til målsetningene og gjennomførte prosjekter gir ytterligere politisk kapital til flere tiltak. I likhet med det virkelige politiske liv, så mister du makten dersom du går tom for denne kapitalen. Du kan også tape dersom avgjørelsene resulterer i at befolkningen gjør opprør og drar deg ut av planleggingsstolen din.

Parallelt med å gjennomføre disse endringene kan du også endre sammensetningen av den nåværende produksjonsmiksen av henholdsvis elektrisitet, driv- og brennst-

off og matproduksjon, hvorav sistnevnte er delt inn i kjøtt- og plantekalorier. Det kreves ikke politisk kapital for å forandre produksjonsmiksen, men det betyr likevel ikke at man kan gjøre som man vil. Dersom man prøver å gjennomføre for hurtige endringer risikerer man at produksjonen faller, eller kollapser. Det gjelder å finne en balanse mellom å gjennomføre de nødvendige endringene hurtig nok, slik at klima- og naturkrisen ikke forverrer seg. Men heller ikke så hurtig at den livsnødvendige produksjonen av mat, strøm o.l. faller utilsiktet eller kollapser. Spillet tydeliggjør på denne måten hvordan de nåværende produksjonsmidlene legger begrensninger på hva en kan oppnå på en kort og noe lengre sikt.

Selv om spilleren besitter betydelige meng-

der med makt og diskresjon, er det likevel andre maktfaktorer som hen må forholde seg til som planlegger. Deriblant et globalt parlament, hvor ulike politiske tendenser er representert. Her finner man utopister, autoritære, akselerasjonister, øko-feminister osv. Det finnes ingen klare kapitalister, da vi kan anta at slik eksplisitt støtte til kapitalismen er relativt tabu etter revolusjonen, på samme måte som at omtrent ingen politikere i dag argumenter for et absolutt monarki. Gjennomføring av politikk som noen av disse gruppene støtter kan resultere at de blir eksplisitte allierte, noe som kan gi ulike bonuseffekter, samt muligheten til å få gjennom politikk som krever ekstra støtte.

Spillet deles inn i runder kalt planleggingsperioder, hvor spilleren velger hvilke endringer hen vil innføre fram mot neste planleggingsperiode. Med unntak av første og siste runde er disse periodene på fem år. To grafer presenteres for spilleren på forsiden av spillet, hvor man får et overblikk over hvordan utslippene og bruk av landareal vil endre seg i årene som kommer som følge av nåværende og planlagt politikk. Hver planleggingsrunde, med unntak av den første og siste, går over fem år. Spilleren får også assistanse fra *Gosplant*, det globale planleggingsystemet.

Det er en spesiell opplevelse å spille Half-Earth, spesielt i begynnelsen. Noe jeg personlig satte pris på er hvor omfattende og kompleks miljø- og klimakrisen er, samt hvor vanskelig det er å balansere ulike hen-

«Det er en spesiell opplevelse å spille Half-Earth, spesielt i begynnelsen. Noe jeg personlig satte pris på er hvor omfattende og kompleks miljø- og klimakrisen er, samt hvor vanskelig det er å balansere ulike hensyn.»

Spillet har som politisk forutsetning at det er gjennomført en global sosialistisk revolusjon.

«Et annet poeng som kommer tydelig frem i spillet er at tiden er essensiell. De endringene som spilleren gjennomfører i de første planleggingsperiodene, avgjør i stor grad hvorvidt man kan vinne spillet, eller om man er for sent ute»

syn. Hvor mye skal en vektlegge biologisk mangfold når utslippene må ned så fort som overhodet mulig? Hvordan kan man da prioritere en økning i det materielle forbruket for den globale periferien kontra sentrum? Og samtidig sette av nok investeringer til å endre den eksisterende produksjonen?

Spillet leder deg naturlig nok i en retning som sammenfaller i en større eller mindre grad med de løsningene som presenteres i boken. Et eksempel på dette er bruk og forskning på kjernekraft som en del av strømprduksjonen. I tillegg til å bruke konvensjonell fisjon, som er tilgjengelig i dag, står du fritt til å bruke tid og ressurser på å forske frem nye reaktorer og brenselstyper, inkludert fusjon. Spilleren er ikke garantert å få tilgang til disse teknologiene når forskningsperioden er over. Det er dermed høyst uklokt å planlegge på en måte som gjør deg avhengige av disse mulige energiformene, da det er ingen garanti at du får mulighet til å bruke dem. Spesielt siden sjansen for å få en av disse nye reaktorene er ganske liten. Jeg har spilt ganske mange runder med Half-Earth, og har til gode å lykkes i å få noen av teknologiene en eneste gang. Dette er i kontrast til forskning på solceller, hvor

man er garantert å få forbedret effektiviteten ved endt forskningsperiode.

Dette og andre lignende designvalg er nok blant tingene som vil få øko-modernister og tilhengere av kjernekraft til å heve et øyebryn. Vettese og Pendergrass argumenter mot kjernekraft i sin bok, på en lite overbevisende måte.³ De, og spilllets designere, ville nok på sin side argumentert for at det har vært mange lovnader om ulike fremskritt rundt kjernekraft innen nær fremtid i lang tid, inkludert fusjon, men de store resultatene lar vente på seg.⁴

En kan være uenig i dette konkrete valget rundt design og likevel ta innover seg

³ I motsetning til en rekke andre elementer lener ikke Vettese og Pendergrass på forskningen i like stor grad. Et av hovedargumentene er at det ikke er flertall i miljøbevegelsen for kjernekraft, og dermed en politisk blindvei å bruke tid og krefter på dette. Sammenliknet med deres argumenter for vegetarisme og veganisme er dette argumentet svakt.

⁴ Pendergrass og Vettese påpeker blant annet at hurtige formeringsreaktorer (FBR), har vært forsket på i over syv tiår til en kostnad på over 100 milliarder USD, uten at det har resultert i kommersialisering. Dette er blant grunnene til at spilleren kan forske på FBR, men mest sannsynlig ikke få tilgang til teknologien.

logikken i dette. De forutsetningene og forventningene vi har til fremtiden legger føringer for hvordan vi handler i nåtiden. Hvis man er overbevist om at fusjon er 20-30 år unna, vil en fatte andre beslutninger enn noen som er mer pessimistisk. Dette ble eksemplifisert av Otto Neurath i hans debatt med Ludwig von Mises om hvorvidt sosialismen kunne være økonomisk rasjonell.⁵ Neurath argumenterer for at valget om hvor mye kull et samfunn ønsker å utvinne ville avhenge av bl.a. hvorvidt de antok at en annen energikilde ville bli tilgjengelig i fremtiden, da økt utvinning ville tømme gruen raskere. I hvilken grad man var villige til å risikere at fremtidens mennesker kom til å fryse i hjel senere, ville avgjort hvor mye kullkraft samfunnet var villige til å bruke her og nå, mente Neurath. Denne formen for kvalitativ sammenligning gjennomsyrrer både spillet og boken det er basert på.

Et annet poeng som kommer tydelig frem i spillet er at tiden er essensiell. De endringene som spilleren gjennomfører i de første planleggingsperiodene, avgjør i stor

⁵ O'Neill, John. The Market: Ethics, Knowledge and Politics. Abingdon, Routledge, 1998. 116

grad hvorvidt man kan vinne spillet, eller om man er for sent ute. Å vente på at en eller flere teknologier blir tilgjengelig før man begynner å ta tak i utslippene går ikke. Spillerens politiske kapital reduseres hver gang utslippene går opp, temperaturen stiger og det biologiske mangfoldet forvitrer. Jo senere grepene tas, jo vanskeligere blir arbeidet med å rette opp skadene. Fusjon kan være en del av grunnlaget for en kollektiv luksus, men det kommer for sent til å stoppe klimaendringene. Dette er fordi de store utslippskuttene allerede ville vært gjennomført, dersom klimakrisen skulle blitt stoppet tidsnok, selv om spilleren fikk tilgang til det hver runde. Dette fenomenet er i tråd med forskningen rundt hvordan verden skal holde seg innenfor 1,5-gradersmålet. Grafen under viser hvor mye mer drastisk reduksjonen i utslipp må være, jo lengre vi venter.⁶

Det ble tydelig for meg etter et par runder i planleggingsstolen at den beste måten å komme i gang på var å sette i gang så mange initiativer som mulig ved spillets start. Det finnes ingen kvikkløst, bare en rekke store og små tiltak som håndterer problemet fra ulike vinkler, og med ulik virkningsgrad. De som er kjent med forskningslitteraturen, deriblant hos IPCC, vil være godt på vei i spillet. Rask utfasing av fossil strømprøduksjon, utstrakt elektrifisering og en kraftig utbygging av det internasjonale strømmettet har vært essensielle for å få ned utslippene de gangene jeg har spilt. En rekke energieffektiviserings tiltak blir også iverksatt for å minke det totale energibehovet. En utvidelse av naturreservat blir også gjennomført for å minke tap av biologisk mangfold.⁷

Det tiltaket som overrasket meg med hvor effektivt det var med på å få ned utslippene, samt frigjøre areal til andre formål, var en reduksjon av kjøttkonsumet. Grunnen til dette er at kjøttproduksjon er langt mer areal- og ressurskrevende enn annet jordbruk. Mellom 70-80% av arealet som brukes til matproduksjon på verdensbasis er satt av til produksjon av kjøtt, men det dekker kun 20% av kaloribehovet til verdens befolkning.⁸ I tillegg kommer et betydelig konsum av vann.⁹ Min erfaring er

«Half-Earth utfordrer den jevne sosialist og kommunist til å bryne seg på klima- og naturkrise under relativt fordelaktige omstendigheter, med et globalt sosialistisk samfunn som utgangspunkt.»

at en nedgang av det totale kjøttkonsumet gir et betydelig handlingsrom i rollen som planlegger. Det gjorde det mulig for meg å vinne spillet, uten å ty til klimafiksing eller nedvekst/degrowth.¹⁰

Jeg vil anbefale alle sosialister og kommunister dette spillet, på tross av eventuelle uenigheter i valg som er tatt. Årsaken er ganske enkel; denne formen for simulering kan brukes som et verktøy for å teste våre visjoner for fremtiden. Det lar oss gjennomføre praktiske eksperimenter over de endringene vi foreslår å gjennomføre. Dette er et udelte gode for sosialister og kommunister, da vi ikke har råd til å bruke tid på politiske blindveier, gitt de krisene vi står ovenfor. Den globale dimensjonen av spillet gir også en gylden mulighet til å tenke på implikasjonene for veivalg utenfor den norske konteksten. Min fremgangsmåte i Half-Earth avviker på flere områder fra politikken til partiet mitt, Rødt. Deriblant bruk av vindkraft og storskala utbygging av strømmettet. Dette er av flere grunner. En av dem er at det ikke lar seg gjøre

kopiere Norges avhengighet av vannkraft source use behind meat and dairy, Animal Frontiers, Volume 2, Issue 2, April 2012, Pages 3–8, <https://doi.org/10.2527/af.2012-0038>

Economy, DOI: 10.1080/13563467.2019.1598964
10 Dette er i tråd med en metastudie utført av Jason Hickel og Giorgos Kallis. Se Hickel, Jason & Kallis, Giorgos (2019): Is Green Growth Possible?, New Political. 11.

på en global skala. Argumentasjonen for å ikke utbygge strømmettet, hvor man ønsker økt konkurransekraft for norsk industri, er heller ikke gyldig i denne konteksten, da verden er sosialistisk. Denne formen for nasjonalistisk kororientert politikk gir ikke mening i denne sammenhengen, ei heller ønsket om å holde grunnrenten fra vannkraften innenfor landegrensene.¹¹

Dette og lignende spill fungerer som en kilde til håp i vår deprimerende epoke, i tillegg byr spillet på en form for eksperimentering. Dersom spilleren er i stand til å komme seg gjennom de første 20-30 årene med rimelig suksess, vil hen oppleve å kunne gjøre mer enn å reparere skadene som kapitalismen har etterlatt seg, men også bygge et nytt samfunn. Det er noe veldig tilfredsstillende med å få muligheten til å oppheve motsetningen mellom by og land, for så senere gjennomføre en global demilitarisering, mens man stadig får oppdateringer i parallell om arter som kommer tilbake fra en nær utryddelse, og at antall fødselsskader faller som følge av mindre forurensinger. Personlig var hendelsen “The Realm of Freedom”/frihetens rike, toppunktet i spillet. Milepælen in-

11 For en diskusjon om vannkraft og grunnrente, se for eksempel Marxistisk Senter. Dyrtd og Grunnrente, podcastepisode. <https://marxistisksenter.no/2023/11/25/hensynslos-kritikk-dyrtd-og-grunnrente/>

6 International Energy Agency. Net Zero Roadmap: A Global Pathway to Keep the 1.5 °C Goal in Reach 2023 Update.

7 Allan, James R., Hugh P. Possingham, Scott C. Atkinson, Anthony Waldron, Moreno Di Marco, Stuart H. M. Butchart, Vanessa M. Adams, mfl. 2022. The Minimum Land Area Requiring Conservation Attention to Safeguard Biodiversity. Science. American Association for the Advancement of Science (AAAS). <https://doi.org/10.1126/science.abl9127>.

8 Food and Agriculture Organization of the United Nations – processed by Our World in Data. “Plant foods” [dataset]. Food and Agriculture Organization of the United Nations [original data].

9 Hoekstra, Arjen Y. The hidden water re-

Spilletts mål er å løse klimakrisa innen en sosialistisk samfunnsramme Foto fra John Englart 2022.

«Jeg vil anbefale alle sosialister og kommunister dette spillet, på tross av eventuelle uenigheter i valg som er tatt.»

nebærer at mengden arbeid for den enkelte har blitt betydelig redusert, samtidig som muligheten til fri utfoldelse har økt. Dette skjer fordi klimaendringene er langt på vei under kontroll, samt at utstrakt automasjon har blitt innført. En karakter reflekterer over om dette kan karakteriseres som historiens slutt, eller snarere dens endelige begynnelse?

På tross av denne anbefalingen er det elementer som jeg håper blir endret i fremtidige varianter, deriblant muligheten til å kunne endre forutsetningene for planleggingen. Dette kunne inkludere sjansen for å få tilgang til teknologier gjennom forskning, samt effektiviteten av ulike tiltak. Det å forverre forutsetningene, men samtidig løse de problemstillingene, ville styrket argumentet for de foreslåtte tiltakene. Dersom elektrifisering gir kraftige utslipp, selv med større utbygginger enn antatt, ville det

gitt et sterkt argument for å iverksette tiltaket. Et annet er å gjøre gjennomføringen av ulike initiativ mindre deterministisk. Istedenfor at eksempelvis forskning på ny reaktorteknologi gir en sjanse for å få tilgang til det etter endt periode, kunne man heller kontinuerlig viet sine forskningsressurser til dette og hatt en prosentmessig sjanse hvert år for å få tilgang til teknologien. Om man ikke får tilgang til fusjon etter 20 år, kan spilleren prøve i 20 nye år, for å se om forskningen gir resultater. Spillet kunne også muliggjort at med investeringer i ENØK, så får spilleren effektivitetsøkninger hvert år. Ettersom utbedringene gjennomføres, vil effekten gradvis minske i takt med at den lavhengende frukten tas. Et slikt statistisk og dynamisk design ville gjort det mer interessant å spille gjentatte ganger, da man kunne testet ut flere ulike forutsetninger og strategier, selv

om det ville gjort utviklingen av spillet mer tid- og ressurskrevende.

Half-Earth utfordrer den jevne sosialist og kommunist til å bryne seg på klima- og naturkrisa under relativt fordelaktige omstendigheter, med et globalt sosialistisk samfunn som utgangspunkt. Hvordan vekke hensyn til utslipp og naturødeleggelse? Og hvordan skal man gjøre innbyggerne tilstrekkelig fornøyd slik at hen får fortsette å stake ut fremtiden? Gjennom å simulere dette scenarioet tvinger spillet oss til å teste ut hvorvidt kommunismen kan løse de mange krisene vi står ovenfor, og ikke minst hvordan vi kan og bør løse dem. Det er en utfordring vi må være villige til å ta dersom vi kommunister og sosialister virkelig mener at vi sitter på løsningene.

Økososialisme og nedvekst

Av Anders Ekeland

Bakgrunn

Erkjennelsen av at menneskesamfunnene, spesielt det kapitalistiske systemet, utgjør en trussel mot menneskets livsgrunnlag, ble i økende grad et tema på 1800-tallet. En rekke marxister har vist at en finner – i forhold til sin samtid – en klar økologisk bevissthet hos Marx og Engels¹. Den står også i klar kontrast til det som ble den dominerende versjonen av marxismen i sosialdemokratiske og stalinistiske partiene. Hos bolsjevikene var det ingen felles oppfatning², men fram til tvang-

1 Jfr. Ted Benton: <https://newleftreview.org/issues/i178/articles/ted-benton-marxism-and-natural-limits-an-ecological-critique-and-reconstruction>, Pual Burkett: <http://pinguet.free.fr/burkett2006.pdf>, John Bellamy Foster: <http://digamo.free.fr/marx-ecolo.pdf>, Kohei Saito: <https://libcom.org/article/karl-marxs-ecosocialism-capital-nature-and-unfinished-critique-political-economy>

2 Trotskij, skrev aldri om økologi. Han med sin sedvanlige klarhet en talsmann for den rådende teknologiske optimismen. Fjell og elver kunne flyttes. Se <https://www.trotskyana.net/GuestContributions/>

skollektiviseringen ble det opprettet 60 store naturreservater og man hadde framtrædende vitenskapelige økologer³. Alt dette ble endret da den autoritære moderniseringen av sovjetstaten satte inn i begynnelsen på 1930-tallet. Mange av de mest framtrædende økologene ble likvidert under de store utrenskningene fra midten av 30-tallet. Denne autoritære moderniseringen hadde etter min mening ingenting med sosialisme å gjøre, hverken «reelt eksisterende» eller som en ytterst degenerert «arbeiderstat». At store deler av venstresida har ment at moderniseringsprosesser i ikke-industrielle land var en form for sosialisme – og manglende kjennskap de økologiske framskrittene i de tidlige Sovjetårene måtte føre til at mange kom til å se på marxismen som en anti-økologisk vekstteori. At slike «lesninger» av Marx og Engels dominerte er helt forståelig, for fram til etter andre verdenskrig måtte det å sikre en rimelig levestandard for arbeiderklassen «naturlig nok» fortsatt være den primære oppgaven for alle strømninger i arbeiderbevegelsen. I tillegg kommer sjølsagt at Marx og Engels' sosialisme forutsetter «overflod». Etter min mening er det helt klart at den grad av «overflod» de så for seg var en nøktern overflod. Ikke at alle kunne ha tre biler, fire

irvine_prophet.pdf

3 Alan Gare https://www.academia.edu/5612487/Soviet_environmentalism_The_path_not_taken

hytter, reise til Beijing og shoppe i ovale helger. Det de så for seg var helt klart – og med naturnødvendighet – en bærekraftig overflod.

Dette har sjølsagt endret seg når arbeiderklassen i utviklede kapitalistiske land fikk en rimelig levestandard, i varierende grad kunne leve «The American Way of Life». Fra 60-tallet, symbolsk regnet fra «Den tause våren»⁴, ble farene ved forurensing, atomkraft, nedbygging av natur en ny «front» hvor deler av venstresida kjempet. Det umulige ved evig vekst ble satt på dagsordenen av «Limits to growth»⁵. Det ble en økende kritikk av «konsumsamfunnet», av «bruk og kast» samfunnet. Kritikk av BNP som mål på samfunnsmessig framgang. De siste 30 årene regnet fra det første klimatoppmøtet i Rio de Janeiro i 1992 har den akutte faren for drastiske klimaendringer vært på den allmenne politiske dagsordenen. På den teoretisk-politiske «fronten» blir nå begreper som økososialisme og nedvekst (degrowth, décroissance) diskutert i langt større kretser enn for 10-20 år siden⁶.

4 Rachel Carson: https://library.united-diversity.coop/More_Books_and_Reports/Silent_Spring-Rachel_Carson-1962.pdf

5 <https://www.donellameadows.org/wp-content/userfiles/Limits-to-Growth-digital-scan-version.pdf>

6 Den første internasjonale nedvekst konferansen ble holdt i 2008, <https://degrowth.info/library/proceedings-of-the-first-international-conference-on-economic-de-growth-for-ecological-sustain->

Oljeplattform i solnedgang. Bilde av Ganesh Ramsumair.

Det er ingen mangel på teoretiske eller politiske dokumenter som tar for seg økososialisme og nedvekst. Teoretisk er Kohei Saito siste bok, «Marx in the Anthropocene. Towards the idea of degrowth communism» viktig. Den japanske versjonen har solgt en halv million eksemplarer. En klar indikasjon på et dette opptar flere enn en liten krets av akademikere og aktivister. Kjente økososialister, blant annet Michael Löwy, lanserte våren 2022 manifestet «For an Ecosocialist Degrowth»⁷. En kjent og viktig bok er Jason Hickels «Less is More».

ability-and-social-equity

7 <https://monthlyreview.org/2022/04/01/for-an-ecosocialist-degrowth/>

Forskjellen på markedsøkonomi og kapitalisme

Alle er enige om at kapitalismen er et «growth or die» system, men hvorfor? Det får man sjelden noen nærmere forklaring på i den økososialistiske litteraturen. Veldig ofte retter man skytset mot den allestedsnærværende vekstideologien, hvor evig vekst framstår som naturlig, og ikke umulig slik den er fysisk-matematisk, uten å si noe om ideologiens materielle grunnlag. For markeder har eksistert i mange tusen år og i de store byene har folk vært

avhengig av markeder før kapitalistisk produksjon ble det dominerende i noe land. Penger vokser fram når det handles i kompliserte mønstre, som en allmenn ekvivalent (Marx). Vi fikk pregede mynter for tusenvis av år siden.

Det er først når investeringene i maskiner blir store, når stordriftsfordeler blir viktige, at vi får kapitalisme etter min mening. Da blir profitten størst på den siste enheten man produserer. Dermed vil det alltid være mest lønnsomt å produsere mest mulig, fordi investeringskostnadene da blir fordelt på flest mulig produserte enheter. Det gir lavest kostnader og dermed mest profitt på den siste enheten som blir produsert. Da lønner det seg også å investere i mekanisering, automatisering og digitalisering. Eller sagt på en annen måte, med høye investeringskostnader så må man produsere mye for å dekke «sunk costs», men når man har gjort det, så blir det bare mer profitt desto mer man selger.

Når noen får stordriftsfordeler kan de senke prisene og utkonkurrere alle andre. De andre må svare med investeringer i mer og/eller bedre produksjonsutstyr. Slik driver konkurransen fram innovasjon/effektiv-

«Markeder har eksistert i mange tusen år og i de store byene har folk vært avhengig av markeder før kapitalistisk produksjon ble det dominerende i noe land.»

isering basert på store volumer. Dette er stordriftskapitalismens økonomiske grunnlov: konkurranse skaper monopol. Den som har den mest effektive produksjonen kan utkonkurrere alle andre ved å senke prisene og bli et monopol. «The name of the game» er å utkonkurrere de andre, få størst mulig markedsandel. Hadde det ikke vært for de «uendelige» mulighetene for teknologiske nyvinninger så ville vi hatt monopoler i alle bransjer hvor det er stordriftsfordeler. «Når det gjelder restauranter, frisørsalonger, elektrikere, rørleggere, snekkere, så får vi ingen totalt dominerende kjeder, ingen gigantiske transnasjonale selskaper for i denne typen produksjon er ikk estordriftsfordeler viktige. McDonalds og Nikita finnes, men i restaurant- og hårklippmarkedet er det fortsatt mange restauranter og salonger som ikke ser ut til å bli utkonkurrert i overskuelig framtid. Det er ikke fra slike bransjer trusselen mot naturens tålegrenser kommer.

Systemet har dermed innebygd et evig behov for større markeder og dermed for mer ressurser og areal. Dette systemet er ikke bærekraftig, det er på vei mot dramatiske økologiske katastrofer, men samtidig utvikler systemet effektive, arbeidsbesparende teknologier. Dette er kapitalismens Janus-ansikt, dens «kreative-destruktive»

natur. Denne dialektikken må man forstå, og dermed forstå at Marx og marxister, er kritisk-positive til reelle teknologiske framskritt og samtidig går inn for å avskaffe kapitalismen på grunn av dets grunnleggende destruktive natur overfor naturen. Ikke hovedsakelig på grunn av kapitalismens periodiske kriser, som er «hårda bud» for arbeidsfolk, men som fjerner ineffektiv produksjon, gjør at produktene krever mindre menneskelig arbeid og i den forstand blir billigere og dermed gir økt produksjon og billigere varer og dermed mulighet for økt velferd, gitt at produktivitetsgevinsten ikke utelukkende blir kapret av kapitalistene, men delt med arbeidsfolk.

På venstresida i dag er det liten forståelse for at «stordriftskonkurranse skaper monopol»⁸. Politisk gir det seg utslag i at man ønsker mer «konkurranse» i dagligvarehandelen, ikke en nasjonalisering og arbeiderstyre. Man vil «temme» Facebook, Google, Apple, Microsoft med konkurranselovgivning og reguleringer, istedenfor å ta til orde for at FN må tilby verdens befolk-

8 Vi finner som regel et oligopol, dvs. at bransjer er dominert av noen få store, som er involvert i en intens teknoøkonomisk konkurranse. Man må ikke forelske seg i små firmaer, som alle må kjempe om økte markedsandeler. Både Microsoft og Apple var i sin tid små, søte, garasjefirmaer i forhold til «monopolet» IBM. Ref Baumol «The Free Market Innovation Machine».

ning reklamefrie sosiale medier, søkemotorer osv. Internett må under «politisk styring», på linje med strømproduksjon og dagligvarehandel.

Bevegelsen er alt ...

Det var den radikale reformismens talsmann, Eduard Bernstein, som formulerte «Bevegelsen er alt – målet intet». Når jeg siterer Bernstein er det for å drøfte to viktige spørsmål. Hvordan skape en bevegelse for bærekraft (nedvekst) og har det noen gang vært en mulighet for sosialisme i utviklede kapitalistiske land? Jeg tar det siste spørsmålet først: Svaret er et klart nei. Dette følger av historien til disse landene de siste 200 år. Det er også i tråd med Marx sin (skisse til en) teori om systemendring i forordet til «Bidrag til kritikken av den politiske økonomien»⁹. Der slår Marx fast at ikke noe samfunnssystem blir erstattet av et annet før dets produksjonsforhold er blitt en hemske for produktivkreftenes utvikling. Siden Marx hinsides enhver tvil viser at den kapitalistiske konkurransen utvikler produktivkreftene ustanselig, så er den klare konklusjonen at en revolusjonær strategi bygd på at økonomiske kriser i kapitalismen skal føre til en sosialistisk revolusjon ikke har hatt noen

9 <https://www.marxists.org/dansk/marx/59-kpoeck/forord.htm>

Marked i Istanbul, av Munir Alawi

«FN må tilby verdens befolkning, reklamefrie sosiale medier, søkemotorer osv. ..»

«Mindre ressursbruk gir mer livskvalitet.»

Emblem FN. Fri lisens

objektiv, materiell basis. Det er derfor den sosialdemokratiske reformismen i alle utviklede kapitalistiske land har dominert arbeiderbevegelsen¹⁰ og fortsatt gjør det, jfr Syriza, Podemos, Corbyn og Sanders.

I det samme forordet skriver Marx at menneskeheten bare stiller seg oppgaver «den kan løse», fordi betingelsene for å løse oppgaven «allerede er tilstede eller i det minste er i ferd med å bli skapt.» Den oppgaven som menneskeheten bør løse i dag er å avverge de dramatiske økologiske katastrofer vi ser er i anmarsj. Det er fordi det kapitalistiske systemet grunnleggende er den viktigste drivkraften bak – og dermed det største hinder for å løse klima- og naturkrisene, at

det vil bli avskaffet. Man må erstatte den tvingende logikken i stordriftsbasert profittmaksimering – som gir evig vekst i materielt forbruk, med en annen logikk, som gjør det rasjonelt å produsere det vi virkelig trenger mest mulig og på en mest mulig økologisk måte. Derfor er det strategisk mål for økososialister at profittmotivet må erstattes med et fritidsmotiv, hvor effektivitetsgevinster tas ut i fritid, når vi har produsert det vi virkelig trenger. Det betyr at vi må dele på det nødvendige arbeidet, noe som igjen betyr at vi må oppheve konkurransen mellom bedrifter. Det er det som gjør at arbeiderklassen har en strategisk rolle, og at kampen om styringen av bedrifter, bransjer og hele økonomien må få en helt ny betydning for venstresida.

Målet er klart. Allerede Brundtlandkommisjonen slo fast at bærekraft måtte være målet. Det betyr at ressurser må resirkuleres, må være fornybare. Fossil energi som vil ta slutt må erstattes med fornybar energi.

Vi må kritisk bruke eksisterende teknologi (i vid forstand) – og utvikle ny grønn teknologi. Dette er ikke noen tilbakevending til tidligere tider. Det er en reell teknologisk utvikling styrt inn mot vekst i samfunnsmessig velferd og trivsel. Mindre ressursbruk gir mer livskvalitet. Mindre reklame gir mer liv. Nå må vi betale for å slippe reklame på youtube, det er mildest talt helt vilt. Vi må ha abonnementssystemer, ikke reklamefinansiering.

Politisk mobilisering – arbeiderklassens strategiske rolle

Det blir ikke noe systemskifte, noen økososialisme uten at «de mange» mobiliseres for tiltak som reduserer utslipp og naturinngrep. All klima- og miljøpolitikk må så langt det er mulig utformes slik at de som har lite skal få mer og de som har mye skal fratas mye. Hva vi produserer og forbruker er styrt av priser. Det er umulig å sette en pris-

¹⁰ Skjebnen til de autoritære moderniseringsregimene i Sovjet, Kina og tilsvarende land, bekrefter Marx tese om at når produksjonsforholdene blir en hemsko for produktivkreftenes utvikling så får vi et systemskifte. Kommandoøkonomiene stagnerte – og ble avskaffet – uten noen leninistisk parti eller lignende. De råtnet på rot.

«I Norge har klimabevegelsen ikke gått inn for direkte aksjoner mot norsk fossilproduksjon.»

Jason Hickel. Bilde av Ana Guterres. CC BY-SA 4.0.

lapp på natur. Det som derimot er mulig og viktig er å bruke økologisk korrigerende, dvs. demokratisk bestemte priser på klima- og naturødeleggende aktivitet, dvs. økoavgifter, som styrer våre daglige innkjøp og våre investeringer mot en bærekraftig utvikling. Akkurat som vi har avgifter på alkohol for å dempe konsumet. En må sjølsagt bruke reguleringer mot å forgifte folk, fe og natur, men vi kan ikke «forby» bruken av fossil energi over natta.

Problemet er at samtidig som det økologisk sett er helt nødvendig med stadig stigende avgifter, er de sosialt urettferdige. Derfor må all bruk av økoavgifter være nært og meget tydelig knyttet til inntektsutjamning. En månedlig direkte utbetaling til alle innbygges konto av en lik andel av øko-avgiftsinntektene bør derfor være hovedregelen. Den viktigste øko-korrigerende avgiften er avgiften på forbrenning av fossil energi, karbonavgift til fordeling, KAF. Helt tilsvarende og mer aktuell på grunn av den ekstreme økningen i strømprisen er strømavgift til fordeling, SAF. Siden de rike har et høyere karbon- og strømforbruk, vil en lik fordeling av avgiftsinntektene skattlegge de rike og «subsidiere» de med lave inntekter. Siden de øverste 10-15% tjener veldig mye mer enn de fleste så er gjennomsnittsin-

ntekten høyere enn vanlige inntekter¹¹, så et flertall tjener på KAF og SAF. Inntektsutjamninga blir kraftigere jo høyere avgiftene er og jo skeivere inntektsfordelingen er. Dessverre er det i praksis stor motstand mot omfordelende økoavgifter i ledende kretser på venstresida, praktisk talt i alle land. I Norge er vi i den særegne situasjonen at KAF er blitt vedtatt politikk i MDG, Rødt, SV, Venstre og Naturvernforbundet. Men de snakker så lite om KAF som mulig. Dette er venstresidas og klimabevegelsens akilleshæl, hovedårsaken til at det ikke er noen omfattende folkelig klimabevegelse. Mer om det nedenfor, for først er det nødvendig med et avsnitt om reguleringer, som ofte stilles opp som et alternativ til øko-avgifter.

Jeg er sjølsagt ikke mot reguleringer. Verne natur, forbud mot miljøgifter, ENØK-krav til nye bygg osv. Men reguleringer, vern, forbud, økoteknologiske standarder har også en pris. Krav om økostandarder på bygninger, produkter, jordbruk, dyrehold, fiskeoppdrett etc. vil også i de aller fleste tilfeller føre til økte priser. Når en bruker

¹¹ En bruker ofte «median» som mål, dvs. den inntekten som deler inntektsfordelingen i to, hvor 50% tjener mindre og 50% tjener mer. Siden noen tjener ufattelig mye så blir gjennomsnittet godt over medianen, slik at 60-70 prosent av de som jobber tjener mindre enn gjennomsnittet.

slike virkemidler, vil en ikke få noen avgiftsinntekter. For å få oppslutning om redusert forbruk som følge av prisstigning etter innføring av slike økologiske standarder, må det føres en lønnspolitikk som helt entydig viser at økososialistisk politikk betyr dramatisk reduksjon av inntektsforskjellene i samfunnet. Spesielt viktig er det å gjennomføre kraftige reduksjoner i høye lønninger til politikere og ledere i offentlig kontrollert virksomhet for å vise vilje til inntektsutjamning. Økososialister arbeider for kraftig reduksjon av lønnsforskjeller innenfor og mellom alle yrker og næringer.

KAF eller sprengte rørledninger?

Det viktigste punktet hvor «reguleringslinja» og «avgiftslinja» betyr to helt forskjellige politiske strategier er spørsmålet om hvordan få ned forbruket av fossil energi. Store deler av klimabevegelsen går inn for først og fremst å redusere tilbudet av fossil energi. Dette kan gjøres med symbolske aksjoner som kampen mot kulldagbrudd i Tyskland eller Andreas Malms forslag om øko-sabotasje, dvs. å sprengte rørledninger, raffinerier og annen fossil infrastruktur.

Problemet med «supply-side» strategien er to ord: gule vester. For den inntektsfordel-

ingsmessige virkningen er like ille for arbeidsfolk som Macrons forslag om en økoskatt på fossilt drivstoff. Nå vil bare en liten minoritet i klimabevegelsen følge Malm, så effekten på tilbudet av fossil energi blir liten. Den politiske effekten derimot kan bli like sterk og ødeleggende for klimabevegelsen, slik «individuell terror» alltid er for progressive bevegelser.

I Norge har klimabevegelsen ikke gått inn for direkte aksjoner mot norsk fossilproduksjon. Det man har gått inn for er ensidig utfasing av norsk fossilproduksjon.¹² Jeg er også mot alle utvidelser av norsk fossilproduksjon. Det er viktig å fjerne alle skattesubsidier osv. Dette er ikke lett å få til, gitt at fossilproduksjonen og spesielt leverandørsektoren er en viktig «motor» i norsk industri, som gir relativt godt betalte jobber for mange distriktskommuner. Det gjør at LO-kongressen er helt klar på at det ikke skal skje noen ensidig norsk utfasing. En delegat for Fellesforbundet på LO-kongressen i 2022, påpekte hvordan utfasing skulle skje:

«Når marknaden for olje blir vekke, vil det automatisk bli redusert både produksjon og leiting. Eg synest det er feil å sette ein dato på når vi skal slutte å leite etter olje og når vi skal slutte å produsere olje.»
(Klassekampen, 1. juni 2022, s. 5.)

Det er nettopp strategisk tenkning for hvordan en skal få vekk etterspørselen etter olje som er helt fraværende hos Rødt, SV og MDG, de eneste partiene som virkelig er for å stanse fossilproduksjonen. Etter min mening er det klart at det er ved at flest mulig land innfører KAF, dvs. en jamt stigende karbonpris, for å få bort «marknaden», dvs. etterspørselen etter olje og gass. Hvis et oljeland som Norge bestemte at vi innfører KAF som får bensinprisen

¹² <https://www.mdg.no/utfasing-av-oljen>,
<https://www.sv.no/blog/a-aa/olje-og-gass/> <https://roedt.no/olje>

til å bli 50 kroner, dvs. 25 kroner i avgift om noen år, så ville det sende et politisk sjokksignal om at det å åpne nye felt er en finansiell høyrisikosport, fordi sjansene for en dominoeffekt ville være stor. Da ville veldig mange planlagte utbygginger bli lagt på is. Allerede har Canada, Østerrike, Sveits KAF-lignende ordninger. Altfor komplekse – og dermed et altfor lett offer for høyrepopulismen. Norge burde gå i bresjen for den rene, helt enkle KAF modellen¹³.

Med en kraftig KAF i Norge, og forhåpentligvis sammen med flere land, så ville en på klimatoppmøtene kunne foreslå at alle land innførte karbonavgift til fordeling. Kunne starte på symbolske 10 USD per tonn, men må stige i økende takt fram mot 2030. Venstresida i Europa bør gå foran og sørge for at den månedlige tilbakebetalingen blir 100 euro, ca. 1000 kroner¹⁴ – og rett inn på konto.

Det var KAF og 100 euro i tilbakebetaling hver måned som venstresida i Frankrike – og internasjonalt – skulle ha gått ut med da de gule vestene kjempet i gatene i månedsvis, men man tenkte og tenker ikke i de baner. Særlig ikke i «the professional class», dvs. de høyt utdannede som befolker NGO-er og tankesmier.

Hadde en lenge før de siste kablene kom i drift, rolig innført strømvavgift til fordeling (SAF), så ville vi ikke merket mye til den voldsomme økningen som kom. Da ville det vært installert langt mer solceller, vindmøller og varmepumper i et roligere, mindre prisdrivende og dermed mer rasjonelt tempo. Man kan ikke avskaffe markeder og priser, fordi «tid er penger, penger er tid» og livet er knapt. At skole er gratis, betyr ikke at skole ikke koster noe, men at vi betaler i et skattespleiselag. Det man kan gjøre med markeder og priser er å styre dem til

¹³ At ledelsen i MDG, Rødt og SV i sine alternative statsbudsjetter ikke går inn for det, se <https://www.harvestmagazine.no/pan/klimakomplisering-partielitenes-favorittsport>

¹⁴ Dette kan gjøres uten å avskaffe kvotesystemet, for man kan innføre en minstepris på kvotene, et «gulv» som sørger for stadig høyere tilbakebetaling. Storbritannia hadde et slikt «gulv» fra 2013 og reduserte utslippene mer enn resten av EU i årene som fulgte.

beste for folk, fe og natur. Man kan avskaffe markeder ved å betale over skattesseddelen, men også under sosialismen vil vi diskutere hvor mye vi skal bruke på skole. Økonomisering med ressurser, med arbeidstid skjer i alle samfunn.

Hvorfor får vi ikke en million «klima-jobber» i Storbritannia og hundretusen i Norge? Det er fordi det ikke lønner seg å installere solceller, urbane vindmøller eller varmepumper. Fossilprisen i Storbritannia er for lav, strømprisen i Norge var for lav.

Priser og Jason Hickels «Pathways to a Post-Capitalist World»

Jeg vil bruke Jason Hickels bok «Less is More» (2020) som eksempel fordi jeg er enig med JH på veldig mange punkter i kapittel 5, «Pathways». JH er ikke imot å bruke KAF-mekanismer. Under overskriften «Nedskalering av destruktive bransjer» foreslår JH å ilegge industrien en stadig økende avgift for resurs- og energibruk og fordele inntektene med en lik andel til alle innbyggere. I samme avsnitt skriver han «Gule vester-bevegelsen som brøt ut i Frankrike i 2018 avviste helt riktig regjeringens forsøk på å balansere (sic) miljømål på ryggen til arbeiderklassen og de fattige. Urettferdighet kan ikke løse et problem som har blitt skapt av urettferdighet i utgangspunktet.» JH forfølger ikke dette med en analyse av hvorfor den franske venstresida ikke gikk inn for KAF. Det er ikke overraskende, for prisendringer spiller ingen rolle i hans «steps».

Han ser ikke at priser er viktige for å unngå sløsing med mat. Det er opplagt at en stadig økende karbonpris ville gjøre rødt kjøtt dyrere og at det ville ramme de med lavere inntekter som for å få mest mulig for den inntekten de har «må» velge industriell mat. Jeg som var 13 år i 1968 hadde ofte fisk til middag 3-4 ganger i uka, fordi fisk var billig og kjøtt var dyrt. Skal venstresida ha en øko-moralsk pekefinger og bestemme hva folk skal spise? Eller skal vi

«Fossilprisen i Storbritannia er for lav, strømprisen i Norge var for lav.»

«Den ene regjeringen etter den andre sleper beina etter seg – for hvem skal man sende den gigantiske regningen til?»

bare øko-korrigere prisene slik at produksjonen blir bærekraftig og samtidig jamne ut inntektene slik at alle rammes likt av endrede priser? Det samme gjelder «innebygd slitasje» (planned obsolescence) som JH har mange gode eksempler på. Igjen er det klart at med økende karbonpris, som også gir økende pris på fornybar energi i overskuelig framtid, så vil bruk og kast bli mindre lønnsomt og reparasjon, design for reparasjon lønnsomt. Når et par jeans koster 500 kroner, så lønner det seg ikke å bytte glidelås, når det koster 300. Når det å bruke toget til hytta koster det femdobbelte av å bruke bil, så velger man bil, spesielt hvis man har dårlig råd.

Priser, ikke minst forventninger om langsiktig prisutvikling, er det som «makes the world go round» i et kapitalistisk system. Hvorfor blir det aldri noe av karbonfangst og lagring? Fordi det ikke lønner seg. Mens det for 20 år siden var store forhåpninger til karbonfangst, spesielt på kull- og gasskraftverk, så er det ingen som snakker om det lenger fordi strømproduksjon med karbonfangst var og er så dyrt at kull- og gasskraftverk ville bli utkonkurrert av fornybar energi. EU satset stort, men i 2018 oppsummerte man at «intended progress not achieved in the past decade»¹⁵. Stoltenbergs rød-grønne regjering lanserte sin månelanding, som svar på SVs krav om at gasskraftverk skulle renses. Det endte med en total krasj som kostet anslagsvis 13 milliarder. Etter Mongstad har man helt gitt opp å rense kull- og gasskraftverk. Strømmen blir for dyr og uten KAF/SAF blir det dermed politisk umulig.

Forhindrer det SV i å gå inn for karbonfangst nå ti år etter? Nei, ingen lærdommer er trukket. Nå er det CO2 fra søppel og sementproduksjon som skal fanges og lagres.

Igjen er det de enorme kostnadene ved CCS som er problemet. Den ene regjeringen etter den andre sleper beina etter seg – for hvem skal man sende den gigantiske regningen til? Arbeiderklassen vil ikke ha den – ikke som mangedobling av søppelavgift og ikke som gigantiske, skattefinansierte subsidier. Det er lissepasninger til FrP.

Det ville være bedre og billigere å sørge for at det ikke blir skapt så mye søppel. For en søppelavgift som dekker utgiftene blir fort veldig høy. Veldig mye kan gjøres for å redusere søppelproduksjonen. Sement med karbonfangst vil høyst sannsynlig bli så dyrt at det blir utkonkurrert av limtre. Limtre lagrer virkelig karbon på en trygg måte. Sement, dvs. betong, vil i mange sammenhenger kunne erstattes av «grønt stål», av komposittmaterialer osv. Denne selvvalgte blindheten for priser/kostnader gjelder en rekke «grønne teknologier», ikke minst hydrogen og hydrogenbiler. Hydrogenveien fra Oslo til Stavanger ble en fiasko for 15 år siden. Lærte man noe av de høye¹⁶ og feilaktige forventningene? Nei.

Ikke alle de tiltakene JH foreslår lar seg løse med avgifter. Et eksempel er reklame. Den systembetingede nødvendigheten av reklame kommer av stordriftsfordeler. Har man ikke stordriftsfordeler, så lønner det seg ikke å reklamere etter hvert som kostnaden per enhet øker og profitten går mot null. Med stordriftsfordeler så lønner det seg som regel, fordi profitten øker med produksjonsvolum, dvs. med markedsandeler. Man tåler økte reklameutgifter når man får mer profitt. Det mest effektive middelet mot reklame er at dagligvarebransjen blir nasjonalisert. Et første skritt mot nasjonalisering er at de ansatte i bransjen får mer representasjon i bedriftens daglige ledelse. Da kan man få igjennom «fredsavtaler»

som begrenser de anti-økologiske og mentalt ekstremt trøttende priskrigene. At et «tungt» sammensatt utvalg av toppfolk fra Arbeiderpartiet og LO i 1980 leverte en rapport som gikk så langt som å foreslå at de ansatte skulle ha 50% representasjon i bedriftenes styrende organer er ikke lenger en del av venstresidens kollektive hukommelse¹⁷. For å komme noen vei med å oppheve konkurransen mellom arbeidere i samme bransje og mellom dem, så er Skytøenutvalget viktig. Det er viktig å skjønne at en annen maktfordeling mellom eiere og arbeidere for drøye 40 år siden var mulig å tenke. Viktig i en tid hvor venstresida ikke ser for seg noe annet en tillitsreformer som er vage forhåpninger om at sjefer skal «lytte» mer til de ansatte. Allerede i dag ser vi «kartellvirksomhet», vi ser at man på uformelle måter deler markeder mellom seg. Dette kan ofte være en fordel for fornuftig innovasjon som krever mer «trygghet», dvs. langsiktighet.

Solidaritet mot sløsing¹⁸

For et økososialistisk parti er det også viktig å mobilisere oss, «de mange», som produsenter, som lønnsarbeidere, ikke bare som konsumenter. Den kapitalistiske konkurransen gjør det for ofte lønnsomt å «låse» kunder inn i sin egen teknologiske standard slik vi har sett med ladere til mobiltelefoner og bærbare datamaskiner. Ofte endrer også selskapene sine egne standarder for å «tvinge» fram overgang til ny modell selv om den gamle fortsatt fungerer. Denne typen ustandardsert teknologiutvikling er veldig ressursløsende. Derfor er det viktig at arbeidere i forskjellige bedrifter og næringer må gå sammen for å definere felles standarder. Ressursbesparelsen ved

15 <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/climate-action-24-2018/en/>

16 <https://www.tu.no/artikler/hydrogenveien/242169>

17 En populær oversikt over utviklingen av «arbeidermakt», se <https://www.larsborgersrud.no/boker/styrerepresentanten.pdf>, Skytøenutvalget s. 12

18 Den norske «oversettelsen av «workers against waste»

Moderne Hippier. Bilde av Camilo Casto.

«Ofte endrer også selskapene sine egne standarder for å «tvinge» fram overgang til ny modell selv om den gamle fortsatt fungerer.»

innføring av standarder bør tas ut i fritid, bransjer med brukbare lønninger.

På samme måte er det viktig at forsknings- og designarbeidere samarbeider med produksjonsarbeiderne, slik at produkter blir designet for å vare lengst mulig, for å ha standardiserte reservedeler, for å være enkle å dele opp i ulike materialtyper og dermed enkelt å resirkulere.

En tilsvarende økologisk solidaritet er helt nødvendig når omfanget av produksjonen går ned fordi høye øko-korrigerte priser og regulering/standardisering som gir produkter lengre levetid som fører til lavere etterspørsel, også etter arbeidskraft. For en øko-sosialistisk bevegelse er det viktig for at redusert etterspørsel gir mer fritid og ikke mer arbeidsløshet.

Både under kapitalismen og ikke minst i

lang tid i en øko-sosialistisk verden er det å erstatte profittjag med jakten på økologisk forsvarlige teknologiske endringer som gir økt fritid helt avgjørende for at øko-sosialismen skal komme nedenifra, gjennom et nettverk av horisontale forbindelser mellom arbeiderkollektiv som gjennom diskusjon med hverandre og brukerne finner bedre løsninger. Slike prosesser kommer helt sikkert til å være konfliktfylte, ulike hensyn og interesser må veies mot hverandre og være forenlige med strategier på nasjonalt og internasjonalt nivå. Jamvektssamfunnet er ikke noe teselskap, det krever veldig engasjerte diskusjoner i et grunnleggende solidarisk samfunn, nasjonalt, kontinentalt og internasjonalt.

Klimakamp som klassekamp –

Mathew Huber

I 2022 kom Matthew Huber med en veldig viktig bok for økososialister, *Climate Change as Class War: Building Socialism on a Warming Planet*. På mange punkter er jeg enig med Huber, spesielt i analysen/kritikken av de høyt utdannede, profesjonelle aktivistenes, rolle i klimakampen, men på en god del andre sentrale punkter når det gjelder å skape en bevegelse basert på arbeiderklassens umiddelbare materielle interesser så er jeg uenig med Huber. Hubers bok fortjener en grundig omtale. Her går jeg bare inn på et par viktige uenigheter. Det avgjørende punktet er sjølsagt KAF. Det er klart at Huber ikke helt skjønner hvilken kraftig omfordeling av inntekt KAF gir¹⁹.

¹⁹ Det er symptomatisk at Huber ikke ser noen på venstresida som er for KAF, for eksempel ikke John Bellamy-Foster, som Huber siterer flere ganger.

«Blant dem som går inn for nedvekst så er det for få som skjønner at stadig stigende energipriser bidrar til nedvekst.»

I den første omtalen av KAF framstiller Huber KAF som skattlegging uten omfordeling (s. 53), og da er det lett å avise KAF, som sosialt urettferdig. Neste gang Huber nevner KAF så overser han igjen omfordelingseffekten, han ser bare at den ikke gir penger til staten, til grønne prosjekter, noe han mener er helt feil. Dermed går Huber ikke inn på at veldig mye av den statlige klimapolitikken altfor ofte har vært enorme subsidier til tiltak med liten effekt på klimaet og ofte med betydelig miljøødeleggelse. I Norge ser vi det med vindmøller i urørt natur, samiske beiteområder, men aldri som omfattende utbygging av solceller på alle tak og små urbane vindmøller. Huber har etter min mening bare forakt til overs for begrepet «markedssvikt», som jeg deler fordi det bare er en del av den rådende «markeder er best» ideologien. Denne teorien, dvs. ideologien, statisk, generell likevektsteori, er vitenskapelig helt uholdbar. Den er en ideologi, ikke en teori. Det Huber derimot ikke drøfter er at en sosialistisk planøkonomi heller ikke «ser» naturverdier som ikke involverer direkte arbeid. Natur har ikke noen verdi i en marxistisk arbeidsverditeori. Natur må da gis en verdi – og da er vi med en gang tilbake til øko-korrigerte priser.

Jeg kan slutte meg til det meste av den kritikken Huber framfører av nedvekstbevegelsens svakheter, dens individ-moralske etikk, dens mangel på forståelse for de

som systembetinget må bekymre seg mer
Bare ikke JBFs <https://monthlyreview.org/2013/02/01/james-hansen-and-the-climate-change-exit-strategy/>

for «slutten på måneden» enn «slutten på verden» som de gule vestene formulerte det. Men det blir for lettvinnt å avslutte med et kapittel «Konklusjon: En mann og hans esel», om en ledende nedvekstaktivist som i et år leier et esel rundt i Frankrike og forkynner nedvekst. Da slipper Huber å ta stilling til hvordan vi unngår å krysse naturens «vippepunkter». Det at «naturens grenser» bare blir nevnt i forbindelse med en artikkel med «naturens grenser» i tittelen sier viser at her har Huber en blind flekk.

Hva kan gjøres?

Det er et sørgelig faktum etter min mening at altfor få på venstresida går inn for prinsippet om at alle klimatiltak må bety fordel for dem nederst ved bordet. Uten av vi får med oss dem, så går de til klimafornekterne – som oftest til høyrepopulister. Det er for få som går mot å subsidiere naturødeleggende vindmøller, teknologiske blindgater som karbonfangst, hydrogenbiler og bi drivstoff. Blant dem som går inn for nedvekst så er det for få som skjønner at stadig stigende energipriser bidrar til nedvekst. Når energiprisene blir høye så blir produksjon dyrt og reparasjon/resirkulering lønner seg. Slik vil det også være i et (øko)sosialistisk samfunn i lang tid. Stigende energipriser vil endre produksjons- og handelsmønstre. Når skattleggingen av internasjonal skips- og flytrafikk øker og øker, så vil det til slutt ikke lønne seg å ha langreist mat, ha langreist soya. Da vil utmarks- og fjellbeite

lønne seg. Det vil også kortreist/selvdyrket frukt og grønnsaker. Derfor er skattlegging av internasjonal transport viktig, men ikke noe som de fleste i nedvekstbevegelsen driver med.

Det at arbeidsfolk får innsparingsgevinster når sløsingen i kapitalistisk produksjon blir redusert ved kollektiv handling er heller ikke sentralt for de aller fleste på venstresida. Matthew Huber, som er den som på det teoretiske planet er klar på arbeiderklassens strategiske rolle, ser ikke fritidsmotiv som viktig for å minske den kapitalistiske konkurransen og ta et skritt mot «de assosierte produsenter» (Marx). I boka gir han arbeiderne i elektrisitetsforsyning en veldig strategisk rolle. Saken er at det er mye effektivisering og «humanisering» som kan gjøres i hele økonomien. Offentlige etater har på langt nær utnyttet de mulighetene som datamaskiner gir og systembetinget «kunde-fiendtlighet» må avløses av gode brukergrensesnitt både på nett og i luke. De hierarkiske lojalitetssystemene en finner både i privat og offentlig sektor må avløses av arbeidermakt, avgjørelser på tas gjennom demokratiske prosesser. For økososialister er ikke demokrati noe som bare skjer via valgurner, mellom valg mellom ulike øko-teknologiske strategier for å nå bærekraft, det er ikke minst de «assosierte produsentenes» daglige dialoger om hvordan komme best og raskest til en økonomi som utvikler seg innenfor naturens tålegrenser.

Kissingers hemmelige krig i Angola

av Elizabeth Schmidt

Henry Kissinger var overbevist om at afrikanere ikke var i stand til styre ansvarlig – så han kjempet mot de nasjonale frigjøringsbevegelsene som slåss for uavhengighet.

Arven etter Henry Kissinger, som døde i november i en alder av 100 år, har dominert hovedstrømnyhetene. Som en tidligere utenriksminister, nasjonal sikkerhetsrådgiver og eldre statsmann, ble han hyllet som mannen som i løpet av livet sitt åpnet døren til Kina, gjennomførte «skytteldiplomati» i Midtøsten og avsluttet USAs deltakelse i Vietnamkrigen. Han ble også demonisert som mannen som førte en hemmelig krig i Kambodsja som åpnet døren til det morderiske Pol Pot-regimet, noe som resulterte i millioner av sivile dødsfall, og mannen som tilrettela for et militærkupp mot den demokratisk valgte chilenske regjeringen, og brakte en brutal diktator til makten. Mer

sjelden nevnes Kissingers samarbeid med Sør-Afrikas apartheidregime for å styrte regjeringen i Angola og deres støtte til et væpnet opprør som ødela landets utsikter til å etablere et vellykket demokrati og en progressiv utvikling.

Angola-fiaskoen begynte i 1975 under den kaotiske og ydmykende amerikanske evakueringen fra Vietnam. Vel vitende om at Kongressen og den amerikanske offentligheten ville motsette seg enda en fjerntliggende krig, var Kissingers krig i det sørlige Afrika skjult for både Kongressen og befolkningen, og utført av amerikanske stedfortredere.

I motsetning til Asia og Amerika hadde Kissinger relativt liten interesse for Afrika, som han så på som en geopolitisk bakevje. Nybyggerkoloniene Sør-Afrika og Rhodesia, som ble styrt av hvite, og de nærliggende portugisiske koloniene Angola og Mosambik var bemerkelsesverdige unntak. Angola var den mest verdifulle av Portugals sørafrikanske kolonier. Det var en stor produsent av olje, industrielle diamanter og kaffe, og åsted for betydelige investeringer

fra amerikanske selskap. Det grensa også til det mineralrike Kongo (daværende Zaire) og det sørafrikansk-okkuperte Namibia – begge trofaste amerikanske allierte.

Kissinger betrakta afrikanerne som lette mål for sovjetisk propaganda, og var overbevist om at afrikanerne ikke var i stand til å styre ansvarlig. Ifølge Kissingers plan skulle de hvite nybyggerne og det portugisiske imperiet fungere som regionale politimenn, holde afrikanske befolkninger i sjakk og tjene som et viktig bolverk mot sovjetisk ekspansjon. Kissingers handlinger i 1975 og 1976 gjorde denne regionen til enda en slagmark under den kalde krigen.

Angola, som andre afrikanske områder, hadde lidd lenge under de brutale virkningene fra kolonialismen. Da forandringens vind blåste over kontinentet etter andre verdenskrig sluttet angolane seg til kravet om en slutt på kolonistyret. Da de ikkevoldelige forsøkene mislyktes, vendte de seg til væpnet kamp. Under Kissingers periode som nasjonal sikkerhetsrådgiver

«Ifølge Kissingers plan skulle de hvite nybyggerne og det portugisiske imperiet fungere som regionale politimenn, holde afrikanske befolkninger i sjakk og tjene som et viktig bolverk mot sovjetisk ekspansjon.»

Kart over Afrika, med Angola uthevet - Wikimedia Commons

og utenriksminister i Ford-administrasjonen (1974-77), kjempet tre angolanske organisasjoner om dominans: Den nasjonale fronten for Angolas frigjøring (FNLA), Folkebevegelsen for Angolas frigjøring (MPLA), og Nasjonal union for total uavhengighet for Angola (UNITA).

Et militærkupp i Portugal i 1974 førte til forhandlinger om uavhengighet, som kulminerte i Alvor-avtalen i januar 1975. Avtalen ble undertegnet av de tre frigjøringsbevegelsene og Portugal, og fastsatte at en overgangsregjering som representerte alle tre bevegelsene skulle holde valg til grunnlovgivende forsamling i oktober 1975. Den valgte forsamlingen skulle velge en president, og uavhengighet ville bli gitt 11. november 1975.

Alvor-avtalen ble brutt nesten umiddelbart. FNLA, støttet av USA, var den sterkeste bevegelsen militært, men MPLA var langt bedre etablert blant sivilbefolkningen enn både FNLA og UNITA – en annen mottaker av amerikansk støtte. FNLA og UNITA ville kunne vise sin styrke i krig, mens fredelig politisk aktivisme ville gagne MPLA.

Kissinger anså MPLA for å være en sov-

jetisk stedfortreder og var fast bestemt på å utfordre dem. Han avviste advarslene fra Afrika-eksperter i utenriksdepartementet, og fremmet en CIA-plan for å undergrave organisasjonen. Med Washingtons offentlige godkjenning av Alvor-avtalen som dekke, gjenopptok CIA skjult støtte til FNLA mindre enn ei uke etter undertegningen, og sørget for økende mengder militær og økonomisk bistand.

Moskva reagerte motvillig på den USA-ledede opptrappingen. I mars 1975 sendte de våpen som gjorde det mulig for MPLA å drive FNLA ut av hovedstaden, der MPLA hadde betydelig offentlig støtte. Med Moskva inne i spillet rapporterte sørafrikansk etterretning at en MPLA-seier bare kunne forhindres hvis Sør-Afrika ble involvert. I juli samme år begynte amerikansk og sørafrikansk etterretning å samarbeide. Washington og Pretoria beveget seg i tandem og sluset våpen og kjøretøy til en verdi av titalls millioner dollar til FNLA og UNITA.

Moskva svarte igjen og forsynte MPLA med flere våpen og militære rådgivere. I september fulgte Øst-Tyskland etter og sendte våpen, instruktører, piloter og leger. Ved slutten av måneden var

MPLA dominerende i ni av Angolas seksten provinser, inkludert hovedstaden, kystlinjen fra Luanda til Namibia og kystinnlandet. Angolas fem store havner, den oljerike Cabinda-enklaven, og det meste av det diamantbærende Lunda-distriktet var også under MPLAs kontroll.

I oktober lanserte det sørafrikanske militæret en massiv invasjon for å hindre MPLAs overtak. Ved slutten av måneden var anslagsvis 1 000 sørafrikanske soldater forskanset i Angola. Ytterligere 2 000 soldater, sammen med fly, helikoptre og pansrede kjøretøy, var klare på grensa. Sammen med FNLA- og UNITA-soldater, styrker fra Zaire og europeiske leiesoldater begynte de sørafrikanske styrkene, med oppmuntring fra CIA, å rykke frem mot hovedstaden og vant raskt territorier som FNLA og UNITA ikke hadde vært i stand til å erobre på egen hånd.

Inntil da hadde Cubas svar på MPLAs forespørsler vært relativt beskjedne. Det var først etter den sørafrikanske invasjonen i oktober at Cuba svarte på MPLAs bønn om tropper. Motvillig til å forstyrre den

Henry Kissinger, nasjonal sikkerhetsrådgiver (1969-75) og utenriksminister (1973-77) - Wikimedia commons.

«Etter uavhengigheten strømmet tusenvis av utenlandske tropper inn i Angola. Etter å ha ventet til 11. november med å gripe direkte inn, skapte Sovjetunionen en massiv sjø- og luftbro, og transporterte mer enn 12 000 kubanske soldater mellom november 1975 og januar 1976.»

skjøre avspenninga med USA hadde Moskva nektet å tilby sovjetiske styrker – eller å fly kubanske soldater – før etter uavhengighetsdagen den 11. november. Da avtalen gikk i oppløsning, ble det klart at den som kontrollerte hovedstaden den dagen, ville avgjøre regjeringsdannelsen.

Overbevist om at Sør-Afrika ville ta Luanda før 11. november med mindre de ble hindret av krefter utenfra, var Havanna lite innstilt på å vente lenger. 23. oktober deltok kubanske soldater i kampene for første gang. Den 10. november holdt MPLA og kubanske styrker Luanda mot et angrep på 2000 soldater fra FNLA og 1200 fra Zaire, mer enn 100 portugisiske leiesoldater, og rådgivere fra Sør-Afrika og CIA.

11. november overga den portugisiske høykommissæren tvedydig uavhengigheten til «det angolanske folket», i stedet for å overføre makt til noen av de krigførende partene. MPLA, som kontrollerte hovedstaden, kunngjorde dermed opprettelsen av Folkerepublikken Angola.

Etter uavhengigheten strømmet tusenvis av utenlandske tropper inn i Angola. Etter å ha ventet til 11. november med å gripe direkte inn, skapte Sovjetunionen en massiv sjø- og luftbro, og transporterte mer enn 12 000 kubanske soldater mellom november 1975 og januar 1976. I mellomtiden ankom tusenvis av sørafrikanske tropper og hundrevis av europeiske leiesoldater, rekruttert og finansiert av CIA, for å bistå MPLAs rivaler.

I slutten av november var CIAs hemmelige beredskapsreservefond tømt. I desember slapp gravejournalisten Seymour Hersh historien om den hemmelige operasjonen i New York Times, og utløste furore i Kongressen. Flau over uregelmessighetene, spesielt USAs samarbeid med det hvite styret i Sør-Afrika, vedtok Kongressen Clark-tillegget til International Security Assistance and Arms Export Control Act fra 1976, som forbød ytterligere finansiering av hemmelige aktiviteter i Angola. President Ford undertegnet motvillig loven.

Forlatt av sine allierte trakk Sør-Afrika seg ut av Angola i løpet av de første månedene av 1976. Uten Pretorias støtte kollapset FNLA og UNITA raskt. I februar 1976 kontrollerte MPLA, med kubansk hjelp, hele det nordlige Angola.

Forferdet over samarbeidet mellom MPLAs rivaler og apartheid-Sør-Afrika, anerkjente Organisasjonen for afrikansk enhet og det store flertallet av afrikanske nasjoner MPLA-regjeringen. På begynnelsen av 1980-tallet var det bare USA og Sør-Afrika som fortsatte å holde tilbake diplomatisk anerkjennelse.

Kissingers krig var satt på pause, men den var ikke over. Etter en kort pause gjenopptok UNITA kampen. I 1985 overbeviste Reagan-administrasjonen Kongressen om å oppheve Clark-tillegget, og i 1986 gjenopptok Kongressen amerikansk militærhjelp til UNITA og forsynte opprørsstyrkene med noen av de mest sofis-

tikerte amerikanske våpnene på markedet, inkludert varmesøkende Stinger-luftvernmissiler. Krigen mot Angola fortsatte til 2002, da UNITA-lederen Jonas Savimbi ble drept i kamp.

Angola har ennå ikke kommet seg etter de ødeleggende destabiliseringskrigene som varte i mer enn et kvart århundre – kriger som ødela landets infrastruktur, krevde anslagsvis én million menneskers liv og fordrev fire millioner mennesker fra deres hjem. Dette er også Henry Kissingers arv.

Elizabeth Schmidt er professor emeritus i historie ved Loyola University Maryland og forfatter av flere bøker om Afrika, inkludert Foreign Intervention in Africa: From the Cold War to the War on Terror (New York, NY: Cambridge University Press, 2013). Hun er også visepresident i den USA-baserte African Studies Association.

Denne artikkelen er republisert fra «Africa Is a Country» under en Creative Commons BY 4.0-lisens. Artikkelen er oversatt til norsk av redaksjonen. Les den opprinnelige artikkelen her: <https://africanacountry.com/2023/12/kissingers-secret-war-in-angola>

Bidrag på det 23. internasjonale møtet for kommunist- og arbeiderpartier i Izmir (20.-22. oktober 2023)

Fra Unionen av kommunister i Ukraina

Kjære kamerater!

Først av alt, la meg hjertelig takke vertene, det tyrkiske kommunistpartiet, for det enorme arbeidet med å organisere dagens møte og gratulere partiet med 100-årsjubileet! Dette partiet ble grunnlagt som et avantgardeparti og er det fortsatt, og følger en konsekvent marxist-leninistisk linje i kampen for arbeiderklassens frigjøring både i sitt eget land og internasjonalt. Deres standhaftighet i motstanden mot borgerskapet, deres evne til å arbeide med massene og deres ideologiske klarhet bør tjene som eksempel for mange, mange kommunister rundt om i verden.

Kamerater, det har seg sånn at vi lever og handler under en ytterligere skjerping av den allmenne krisen i kapitalismen. Hovedmotsigelsen i denne strukturen utdypes og blir enda mer akutt i imperialismens epoke. Den kapitalistiske økonomien blir i økende grad rystet av sine mest menneskefiendtlige manifestasjoner: kriser med relativ overproduksjon, oppheving av sosialt

arbeid, ødeleggelse av dens frukter og selve kjernen i den kollektive arbeiderens liv. Akselerasjonen av vitenskapelig og teknologisk framgang, framveksten av nye, tidligere utenkelige, teknologiske muligheter innen romforskning, nanoteknologi, digital teknologi og genteknologi akselererer på den ene sida prosessen med sosialisering av produksjonen, på den andre sida skapes nye motsetninger forårsaka av det faktum at borgerskapet umiddelbart tilegner seg alle nyvinningene innen vitenskap og teknologi men forhindrer at det benyttes til fordel for hele samfunnet, at dette fortsetter å skape et «overskudd» av arbeidskraft, masser av arbeidsledige som blir fratatt livsopphold, og øker utbyttingsgraden av arbeiderne. Ifølge Den internasjonale arbeidsorganisas-

jonen (ILO) har arbeidsledigheten i dagens verden nådd et alarmerende nivå - 207 millioner mennesker, med spesielt høye nivåer i Sørøst-Asia, Latin-Amerika og Karibia.

Dette er en indikasjon på at den finansielle og økonomiske krisa i 2007-2009 ikke er fullstendig overvunnet og har fått en langvarig karakter, noe som gjør det vanskelig å kontrollere ubalansene og motsetningene mellom konkurrerende økonomier med fredelige midler og tvinger kapitalister til å ty til maktmetoder å bevare sin ledende plass i den globale maktbalansen (USA, de rikeste landene i EU, Japan) eller å oppnå en høyere posisjon (Kina, India, Russland). Som i forrige århundre er det stor sannsynlighet for at den nye krisa vil

«Vi lever og handler under en ytterligere skjerping av den allmenne krisen i kapitalismen. Hovedmotsigelsen i denne strukturen utdypes og blir enda mer akutt i imperialismens epoke.»

Konferanse for Unionen av ukrainske kommunister i 1994.

overvinnes ved å følge veien til en storskala væpna konflikt - en verdenskrig.

Dette framgår av det geografiske og størrelsesmessige omfanget til USAs og NATOs militære operasjoner som er blitt foretatt i det 21. århundre: De er blitt utført mot 10 stater, og i noen tilfeller gjentatte ganger: 35 militære operasjoner bare mot Syria!

Dette er bare de direkte invasjonene, listen over stedfortrederkriger ville vært mye lengre; vi vil her bare vise til krigen på Ukrainas territorium og den uløste konflikten mellom Armenia og Aserbajdsjan; og den blodige knuten, uløselig under kapitalismens motsetninger, mellom Israel og Palestina.

Å forstå disse mønstrene for kapitalistisk utvikling i imperialismens epoke gjør det mulig å foreta en korrekt vurdering av samtidas begivenheter, å utvikle den rette strategien og taktikken for den revolusjonære kampen for arbeidet mot kapitalen under våre historisk spesifikke forhold.

I fortidas væpnede klassekamper hadde våre store forgjengere i Russland, Tyskland, Ungarn, Kina, Cuba, Vietnam osv. ikke alltid muligheten til å studere revolus-

«Det folkelige opprøret, som begynte nedenfra som en konfrontasjon med de ekstreme nasjonalistkreftene i det borgerlige Ukraina, har blitt kvalt.»

jonær teori i dybden. De var mer engasjert i umiddelbar revolusjonær praksis, eller som den store proletariske dikteren Vladimir Majakovskij uttrykte det, de lærte ikke dialektikk gjennom Hegel, den gjorde inntog i livene deres gjennom rasende kamper.

Men kommunistene i det tidligere Sovjetunionen, som ennå ikke har tatt opp kampen seriøst, har et mye bedre utgangspunkt i denne forbindelse: våre forgjengere var pionerer og forkjempere som lærte oss så mange historiske leksjoner fra det 20. og 21. århundre at vi bare kan studere dem og analysere på grunnlag av marxist-leninistisk metode og ikke gjenta feilene til opportunistene og revisjonister av alle avskygninger, som gjentatte ganger har blitt tilbakevist gjennom marxistisk teori og overvunnet av revolusjonær praksis.

Dessverre er det ikke bare vanlige folk som ofte ikke lærer noe av historien, men også de som anser seg som kommunister.

Situasjonen i Ukraina og kommunistenes oppgaver for å overvinne den

Det er gått 605 dager siden begynnelsen på den såkalte «militære spesialoperasjonen» til Russland; Frontlinja strekker seg 1300 km. La oss nå oppsummere «suksessene» til den borgerlige regjeringen i Den russiske føderasjonen i dens påståtte «kamp mot fascismen» og «beskyttelsen» av Donbass. Det folkelige opprøret, som begynte nedenfra som en konfrontasjon med de ekstreme nasjonalistkreftene i det borgerlige Ukraina, har blitt kvalt. Det var ikke det pro-fascistiske ukrainske regimet som

Massemønstring til støtte for den såkalte folkerepublikken Donetsk i 2016.

klarte å undertrykke det - folket i Donbass er sterke, for det meste orientert mot den sovjetiske fortida, de kjempa standhaftig mot overlegne fiendtlige styrker – både nasjonalistiske bataljoner og regulære styrker. Men massenes initiativ ble avbrutt av Russlands militære styrker og sikkerhetsstyrker. Under uklare omstendigheter - ikke ved fronten - ble dusinvis av kommunistiske og dels pro-sovjetiske folkekommandanter og lokale ledere som talte for nasjonalisering av industrielle bedrifter drept; borgerlige administrasjoner ble innsatt overalt; eiendom ble omfordelt til fordel for kapital fra den russiske føderasjonen. Imidlertid utfører den herskende klassen i Den russiske føderasjonen disse forbrytelsene mot det arbeidende folket på russisk. Uansett hvor viktig språksspørsmålet kan virke, er det sekundært i konfrontasjoner mellom klasser, løserevet fra løsningen av spørsmål om makt: proletariatet vil forstå hverandre på et hvilket som helst språk. Men dette er en favorittøvelse for borgerlig propaganda, som den bruker som dekke mot de virkelige interessene til de reelle aktørene

i krigen. Venta folket i Donbass på en slik form for frigjøring? Er det for å bytte noen utbyttere mot andre at titusener våget livet på slagmarken og hundretusener ofra sin helse?

Det som er åpenbart for en marxist-leninist væpna med den marxist-leninistiske dialektikken, er absolutt ikke åpenbart for en som ikke behersker dette instrumentet.

Uvitende mennesker på begge sider av konflikten har kognitiv dissonans. Grunnvilkårene for menneskelig prosessering av informasjon under kriser blir utløst: folk mister evnen til å analysere fakta og begynner å høre hva de vil høre, avhengig av deres verdenssyn. Det er vanskelig å klandre dem for dette. Man kan bare sympatisere med dem, som ofrene for det borgerlige utdannings- og propagandasystemet.

Kommunistenes oppgave her er å hjelpe folk til å forstå, å avsløre motsigelser mellom det som blir sagt og det som blir gjort; mellom direkte motsetningsfylte borgerlige holdninger kringkastet fra høye talerstol-

er og i massemediene; mens de gjemmer seg bak høytsevendende ord som tvinger soldater til å dø ved fronten, fortsetter de økonomiske og politiske elitene å bli rike og føre en luksuriøs livsstil.

På den ene sida forsikrer Putins administrasjon og den politiske eliten i Russland om sin antifascisme, på den andre sida bygger de åpent på de mest reaksjonære russiske hvitegardistiske ideologene – Ilyin, vår samtidige Dugin eller nazikollaboratøren Shmelev. På den ene sida erklærer Putin 23. februar 2022 at han vil lære Ukraina reell dekommunisering; på den andre sida, når det er nødvendig å mobilisere massene til fronten, vifter han med et rødt flagg som oppfordrer folk til å gjenta bragden til bestefedrene - sovjetiske soldater. Dette er åpenlys, åpenbar løgn så vel som en skammelig manipulasjon.

Så hvordan skulle en gjennomsnittlig ukrainer, som tidligere hadde blitt forberedt av borgerlig propaganda til å tro at russerne er hans historiske fiender, forstå virkeligheten? Bare på denne måten: «Drep fien-

«Borgerlige gjenspeilinger er så overfladiske og åpenbare at enhver som kaller seg marxist og ikke ser den kriminelle, rovgriske karakteren til den «forgjeves», som vi kaller den, krigen på ukrainsk territorium, ikke er marxist.»

den som angrep landet ditt, ødela huset ditt, drepte familien din.» Og la oss ta en gjennomsnittlig russer, tidligere forberedt av den russiske borgerlige propagandaen langs retningen om at ukrainere er et fiktivt folk, at en slik etnisitet ikke eksisterer, ukrainere er etnisk udefinerte og alle er fascister. Hvordan skal denne gjennomsnittlige russeren forstå denne virkeligheten? Bare på denne måten: «Vi fører en frigjøringskampanje mot fascismen, og uten anger ødelegger vi byer og landsbyer som er bebodd utelukkende av fascister.»

Om årsakene er klare til dannelsen av et falskt verdensbilde hos en vanlig person som befinner seg i en imperialistisk kjøttkvern, kan et falskt bilde av situasjonen i hodet til en kommunist ikke rettferdiggjøres. Borgerlige gjenspeilinger er så overfladiske og åpenbare at enhver som kaller seg marxist og ikke ser den kriminelle, rovgriske karakteren til den «forgjeves», som vi kaller den, krigen på ukrainsk territorium, ikke er marxist. Ifølge Lenins lære mister nasjonale frigjøringskriger tross alt sin uavhengige betydning i imperialismens epoke i fravær av et sosialistisk internasjonalt subjekt: de vil alltid handle i interessene til et av de motstridende kapitalistiske rovdynene. Den seirende bølgen av de nasjonale frigjøringsbevegelsene som feide gjennom Asia, Afrika og Latin-Amerika ble slik takket være den enorme støtten fra selve faktoren med Sovjetunionen og det sosialistiske verdens-

systemets eksistens.

Den kommunistiske bevegelsen i det post-sovjetiske området går også gjennom vanskelige tider. Kommunistpartier er forbudt i de fleste tidligere republikker i Sovjetunionen, inkludert Ukraina. Og selv der det ikke er noe slikt forbud ennå, opplever de kommunistiske kreftene en alvorlig krise. De er få i antall, splitta, alvorlig smitta av revisjonisme, parlamentarisme og opportunistisme, og andre «plager» som påvirker vår bevegelse i perioder med skjerping av klassekampen. Så snart borgerskapet begynner å røre opp det nasjonale spørsmålet, for å inspirere etnisk strid blant de tidligere broderfolkene i Sovjetunionen, spirer dessuten sosialsjåvinismen i sine skjulte og til og med åpne former i det kommunistiske miljøet. Internasjonalismens prinsipper, formelt proklamert i partidokumenter, er helt glemt i praksis, slik det skjedde med en rekke partier i Russland som støtta og fortsetter å støtte den herskende klassen i dens blodige eventyr, som ble til en ekte krig mot det ukrainske folket, og faktisk også en krig mot de arbeidende massene i Russland.

Likevel er vi fulle av optimisme. Historien har tatt sin vending, og som det en gang skjedde i det tsaristiske Russlands indre, så oppstår det i dagens Ukraina og Russland sunne kommunistiske krefter som vokste ut av marxistiske studiesirkler, ungdoms-

sorganisasjoner og arbeiderforeninger. Disse kreftene er fortsatt små, men vokser seg sterkere; bevæpna med metoden til materialistisk dialektikk og opplevelsen av praktisk kommunistisk aktivitet; brudd med sosialsjåvinistiske og gjenfødte opportunistiske partier; frie fra illusjoner om det kapitalistiske samfunnet og ikke lidende av den senile impotensen til den utgående generasjonen av sovjetiske mennesker. Disse internasjonalistiske tendensene samler allerede de kreftene som har blitt spredt til nå, og begynner sitt arbeid med å skape en enkelt organisasjon – et protoparti, som den framtidige fortroppen til det framtidige revolusjonære subjektet.

Vi oppfordrer alle kommunistiske og arbeiderpartier i republikkene i det tidligere Sovjetunionen til å styrke den internasjonale enheten, til ikke å la seg lede av den røde frasen, men av den marxistiske metoden for å analysere den nåværende situasjonen; Ikke å støtte sin borgerlige regjering, men ta parti med det arbeidende folket. Dette er den eneste måten oppfordringene til kamp mot fascismen og imperialismen for frigjøring av arbeidet virkelig kan fylles med et praktisk innhold.

Proletarer i alle land, foren dere i global målestokk og på begge sider av militære konflikter! Saboter militær produksjon, forstyrr militære forsyninger, fraterniser langs og bak frontene!

Johan Galtung og PROUT

Av Edvard Mogstad

Johan Galtung (1930-2024) var ein norsk sosiolog, samfunnsforskar og offentlig intellektuell, mest kjent som pioner innan fredsforskning, og den første i verda som blei utnemnd til professor på dette feltet. Han var sentral i opprettinga av PRIO, Institutt for fredsforskning i Oslo i 1959, og var instituttets direktør frå 1966 til 1970. Han var grunnleggar av og direktør for Transcend, eit internasjonalt nettverk for fredsforskarar og -aktivistar.

Mitt eige møte med Galtung starta da eg gjekk i niande klasse, og skreiv ei prisoppgåve for Lions Club med tittelen «Fred er oppnåelig». Galtung var ei sjølvsgatt kjelde.

Sia hørte eg han på føredrag og på TV, alltid vittig og slagferdig, særleg når han kledde av dei norske politikanane og deira audmjuke logring for alt som kom frå Det Kvite Hus. Personleg kontakt fekk eg først rundt 1989. Da hadde eg skrive ein studie om «Den sosiale syklus» i eit tidsskrift (Dragen) som hovudfagsstudentar ved Universitetet i Trondheim gav ut. Artikkelen gjekk til Roar Bjønnes, som sende han til Sohail Inayatollah, som hadde Galtung som vegleiar for sin Ph.d.-grad. Galtung vart begeistra og sende meg eit brev, der det

mellom anna stod: «Briljant! Skriv en bok om det!» Diverre vart det inga bok, berre ein lengre artikkel i Sosialistisk Framtid.¹

Så, i 1994 fekk eg høve til å tala med han direkte. Han kom til Fredrikstad på eit anti-EU møte. Igjen var han slåande vittig når han skildra dei norske EU-politikanane og deira underkasting under plutokratiet i Bryssel. «Hu mor [Gro Harlem Brundtland] blir lei viss vi sier Nei, - Hu mor blir gla' viss vi sier Ja!», herma han, og la til at han ville vise at han følgde med på den norske EU-debatten.²

Men ikkje visste eg at han var blitt så stor tilhengjar av Prout før eg såg bidraget hans i After Capitalism av Dada Maheshvarananda. I eit intervju i København i 1995 med Trond Øverland, redaktør av Prout Globe, sa Galtung til Øverland at han ville meddele tre ting: «Jeg elsker Prout, og jeg elsker Sarkar, og Prout Globe er en foretrukken kilde til mitt private klipparkiv!»

Seinare vart han ein støttespelar til initiativet vi drog i gang for ti år sia, Nyorientering, og heldt eit fengslende føredrag for fullsett sal i Litteraturhuset våren 2014.

Nyorientering var eit forsøk, blant anna av Egil Bøckmann og avdøde Regi Enerstvedt, på å samle fredsaktivistar og progressive om felles mål om norsk tryggleik og sjølvstende. Sjå www.nyorientering.no. Rørsla står så å seie framleis i startgropa.

Nedanfor følgjer mi omsetjing av Galtungs bidrag i After Capitalism; «Prout's Social Cycle».³

Prouts sosiale syklus av Dr. Johan Galtung

P. R. Sarkar var ein stor tenkjar og ein stor praktikar. Eg har valt å heidre han som ein stor makrohistorikar, med fokus på teorien hans om sosiale krinslaup og deira følgjer for verdas einskap og fred ... Men gitt etnosentrismen i USA og Europa, vil Sarkar ikkje lett gå inn i lærebøker eller kurs om sivilisasjon.

For det første siterer Vesten seg sjølv i saker som angår Vesten, og Sarkar går rett til

«Målet er ikkje «økonomisk vekst» og akkumulasjon av rikdom, men sann menneskeleg vekst som tilfredsstillar grunnleggjande behov, og uavgrensa åndeleg vekst på toppen.»

Ikkje-vestlege synspunkt har ein tendens til å vera sykliske; berre Vesten bygger prosjektet sitt på linearitet og lovnaden om ein, til og med nært føreståande, endetilstand

kjernen av vår historie med eit opplegg så enkelt, uforskamma universelt og så openbart inspirert meir av det indiske samfunn og historie enn av våre eigne. Han snur verda på hovudet: Mens India skal fangast, dissekerast og forståast i våre paradigme, forstår han oss i staden i sitt. I Sarkars arbeid har ikkje Vesten lenger kommandoen intellektuelt.

For det andre trekker Sarkar svært konkrete tolkingar frå si makrohistorie og dei filosofiske grunnlag: Prout, Progressive Utilization Theory. Dette er teorien om eit sjølvhjelpet økonomisk og politisk system som er åndeleg snarare enn materialistisk inspirert. I dette systemet er det ikkje lenger pengar som har kommandoen, og det er heller ikkje økonomane. Målet er ikkje «økonomisk vekst» og akkumulasjon av rikdom, men sann menneskeleg vekst som tilfredsstiller grunnleggjande behov, og uavgrensa åndeleg vekst på toppen. Dette aleine diskvalifiserer Sarkar som ein utopist, ein person som skal marginaliserast. Det er meir i vente...

Historia blir da sett på som ein spiral, der historia fortel at den rådande «tida er ute»,

og den neste i rekka «det er din tur». Når ei gruppe kjem tilbake til makta, er ikkje samfunnet heilt det same; derav ein spiral, ikkje ein sirkel.

Sjølvsagt er dette ein refleksjon av reinkarnasjonssyklusane for enkeltpersonar. Ikkje-vestlege synspunkt har ein tendens til å vera sykliske; berre Vesten bygger prosjektet sitt på linearitet og lovnaden om ein, til og med nært føreståande, endetilstand. Dette er også det som gjer Vesten så farleg, fordi somme får ideen om at endetilstanden er rett rundt hjørnet, og den utopiske tradisjonen er født. Resultatet er Stalin og Hitler og deira kamp om endetilstanden i det tjuande hundreåret. Den kampen vart vunnen av nokon andre som også hevda «historias slutt», med globaliserte marknader og «frie og rettferdige val». Det vil snart vise seg å vera like store vrangførestillingar ...

Likevel har nyare verdshistorie produsert ovringar med stort samanfall av tid, i tillegg til kommunikasjon. Ei av dei er kolonialisme ... Koloniane skulle godta å bli undertrykt, hjernevaska og utnytta, både av kolonimakter og av deira medverkande

elitar. Faktisk reagerte folket med hemn, og i dei fleste koloniar (som Sarkar ville rekne ut på førehand) tok militæret over, også for å temja sine eigne populistiske krefter ...

For kjøpmennene er «fridom» fridomen - som amerikanarane, med sitt permanente over- og under-medvit av kjøpmannsmentalitet, seier - «å bruke privat eigedom for å laga meir privat eigedom.» Dei krev sin del av syklusen, Vesten blant dei, med den vanlege mangelen på realisme. Det er berre to økonomiske system, proklamerte dei: kapitalisme og sosialisme; og sosialismen kollapsa, derfor vil kapitalismen sigre for alltid.

Sarkars teori ville sjå føre seg noko anna: eit folkeleg opprør når utbyttinga har komme tilstrekkeleg langt. Dessutan, gitt det globale samanfallet av fasane, kan opprøret - valdeleg eller ikkje - også vera ganske globalt. Den som lever vil sjå, men Sarkars teori har tydeleg ei viss forklaringskraft. På eit vis er dette ikkje så rart: Indisk forståing av verda er så mykje eldre ...

Sarkars budskap er veldig klar: Elitane kan ikkje sitja oppå folket utan at folket før eller sia reagerer, og dei ser på val i eit demokrati hovudsakleg som rotasjon av elitar.

Er det utgangar frå Sarkar-syklusen? Sjølvsagt er det det. Sarkar har ein formel: kombiner krigaranes mot, dei intellektuelles kreativitet, kjøpmennenes flid og den jordnære sunne fornufta til folket i éin person. Sadvipras sørger for at kvar elite blir nytta av denne prosessen for sine positive bidrag ... og førebur grunnen for etterfølgjarane sine når dei negative sidene blir dominerande, som undertrykking (krigarar), ritualisme (intellektuelle) og utbytting (kapitalistar). Og [det destruktive uttrykket] for alle elitegrupper: arroganse. Sadvipraene, som liknar på bodhisatvas [spiritualistar som gir avkall på si frigjerings for å reinkarnere for å tene menneska] i somme greiner av buddhismen, tener denne funksjonen.

Sluttnoter:

1. «Det sosiale kretsløp: P.R. Sarkars historieteori» i S.F. 1-2/2010
2. "Hu mor blir lei, hvis vi sier nei! Johan Galtung på café-besøk i Fredrikstad" i Demring 1994 (eit Prout-tidsskrift som kom ut 1994-96)
3. After Capitalism. Economic Democracy in Action. Puerto Rico 2012

Marxisme og krig

– svar til Medby og Storaker

Av Anders Ekeland

Når jeg leser Medbys og Storakers svar, er det klart at jeg burde ha avgrenset mitt tema klarere, til en diskusjon av Lenins revolusjonære defaitisme, til meningsforskjellene på den ikke-sjåvinistiske¹ venstresida før og under den første verdenskrigen. Medby påpeker at jeg ikke drøfter frigjøringskrigene etter andre verdenskrig, og Storaker at jeg ikke drøfter hva eksistensen og spredning av atomvåpen betyr for marxisters syn på krig. Når det gjelder de koloniale frigjøringskrigene, tror jeg de er mindre kontroversielle på venstresida. Støtter ikke alle på venstresida frigjøringskrigene i Indokina og Afrika? Medby etterlyser en drøfting fra min side mellom om forholdet mellom folkeretten og det nasjonale spørsmålet. Det er også et viktig spørsmål, men for omfattende og ikke så relevant for min artikkel som har fokus på revolusjonær defaitisme (RD). Når det gjelder atomvåpen, så er det et stort tema, og artikkelen var allerede lang nok. Andre verdenskrig (AVK), frigjøringskrigene etter AVK og atomvåpen er temaer jeg skal komme tilbake til. Dette er viktige spørsmål å drøfte.

På den andre siden synes jeg at Medby og Storaker i for liten grad går inn på de kritiske spørsmålene jeg reiser, spesielt angående begrepet «revolusjonær defaitisme» (RD). Medby mener at min gjengivelse av Lenins synspunkter er «lemfeldig». Jeg mener at Medbys gjengivelse fortjener den karakteristikken i minst like stor grad. Medby nevner RD bare én gang og hevder at «Revolusjonær defaitisme var en taktisk parole knyttet til første verdenskrig.» Tilsvarende mener Storaker at RD var et ««underordna supplement» La meg da bare minne Medby og Storaker om at Lenin, i de to første setningene i en artikkel fra juli 1915 med tittelen «Nederlag for ens egen regjering i den imperialistiske krigen», uttrykker seg slik: «I en reaksjonær krig så kan ikke en revolusjonær klasse annet enn å ønske nederlag for ens egen regjering. Dette er aksiomatisk og bestrides bare av bevisste talerør eller hjelpeløse satellitter av sosialsjåvinister»². Kan Lenin klarere benekte påstandene om «taktisk parole» eller «underordnet supplement.»? «Aksiomatisk» betyr alt annet enn «taktisk» eller «underordnet». Utskjellingen av Trotskij som følger videre viser med all tydelighet at Lenin

2 <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1915/jul/26.htm>

ikke anså dette som diskusjon av et taktisk eller underordnet spørsmål.

Lenins sitater avgjør ikke hva som var og er riktig politikk, men de er sjølsagt avgjørende når det gjelder spørsmålet om hva Lenin mente. Dette er ofte ikke så klart, noe som Draper klart viser med sin drøfting av de ulike versjonene av RD. Drapers poeng er at disse versjonene på viktige punkter motsier hverandre, noe hverken Medby eller Storaker drøfter overhodet. La meg gjøre det helt klart at RD er en fellesbetegnelse for alle de fire ulike versjonene og ikke en konsistent teori. Det de har til felles er sjølsagt at defaitismen, dvs. at de, med helt ulike begrunnelser, ønsker ens egen regjeringens nederlag i verdenskrigen.

Et viktig poeng i min artikkel er at vi ikke må forholde oss til hva Lenin skrev som om det avgjør spørsmålet. Jeg synes heller ikke Medby og Storaker går inn i noen særlig grad på hva arbeiderklassen gjorde, og i enda mindre grad på lærdommene Lenin trakk etter at han kom tilbake til Russland etter Februarrevolusjonen. Fant han en «ærlig defensisme» i den russiske arbeiderklassen? Hva med Lenins klare utsagn om at han, etter februarrevolusjonen, ikke var en revolusjonær defaitist. Hvorfor ikke det? Var det ikke enhver revolusjonærs plikt å

«Er det ikke slik at store deler av den revolusjonære venstresida oppfatter «nederlag for eget borgerskap er et mindre onde» som et grunnleggende prinsipp?»

¹ Med ikke-sjåvinistiske menes de strømningene som ikke avblåste klassekampen og gikk inn for nasjonal frigjøring og avkolonialisering.

Lenin, Bukharin og Zinovjev.

ønske sitt eget borgerskaps nederlag? Det viser i juli 1917 er jo en kritikk av den såkalte juli-offensiven fordi den svekker hæren, fordi denne offensiven er et militært eventyr, i stor grad presset fram av England og Frankrike for å unngå en separatfred på østfronten.

Hverken Medby eller Storaker tar inn over seg at Lenin aldri vant oppslutning blant bolsjevikene for «defaitismen», han gjorde det kun for «anti-krigs» logikken. Drapers og mitt poeng er at det ikke er denne allmenne krigsmotstanden, den felles analysen av første verdenskrig som en primært interimperialistisk krig, som dagens venstreside har arvet. Det man har arvet er ulike avskygninger av defaitismen, som var særegne for Lenin og Zinovjev. Er det ikke slik at store deler av den revolusjonære venstresida oppfatter «nederlag for eget borgerskap er et mindre onde» som et grunnleggende prinsipp? At hvem som angriper, ikke spiller noen rolle? Tilsvarende med

«revolusjonære stemmer aldri for krigsbevilgninger», ikke en gang for militær hjelp til Serbia i 1914 i Storakers versjon av denne «tommelfingerregelen», selv om alle anerkjenner at Serbia hadde rett til å yte motstand.

Medby har en liste med tre typer kriger som en oppsummering av Lenins «Den proletariske revolusjonens militærprogram». Den første er «revolusjonære kriger, herunder nasjonale frigjøringskriger». Tar Medby seg bryet med å vurdere om Serbia ikke førte en slik nasjonal frigjøringskrig? Det å servere veldig allmenne definisjoner på hvilke typer kriger man kan støtte, har liten hensikt når dette ikke konkretiseres med et eksempel, for eksempel Serbia som jeg trakk fram. Ifølge Medby ville ikke Lenin forkaste parolen «forsvar av fedrelandet», men han nevner ikke et fedreland i første verdenskrig som det var riktig å forsvare. Trotskij mente også at arbeiderklassen i Belgia og Frankrike hadde rett til å forsva-

re seg. Dette var helt i tråd med hvordan W. Liebknecht, Marx, og Engels fordømte Bismarcks invasjon av Frankrike og anerkjente Frankrikes rett til forsvar, selv om landet var en kapitalistisk, imperialistisk kolonimakt. Burde ikke den franske arbeiderklassen ha rett til å forsvare seg mot en tysk invasjon i første verdenskrig? Det grunnleggende problemet med Lenins defaitisme er at denne fire-versjons-teorien ikke tilbyr noen konkret veiledning til handling. Utover å stemme mot krigskreditter, hva bør man gjøre? Desertere? Agitere for at militæravdelinger forlater fronten for å kjempe en revolusjonær borgerkrig i hovedstaden?

Medby presenterer et fint sitat av Holterman Knudsen som skildrer krigens grusomheter, men dette har lite å gjøre med debatten om retten til forsvar, for eksempel om Serbia burde ha forsvart seg eller ikke. Dersom Medby er uheldig, kan det vise seg at Holterman Knudsen støttet «sjåvinistene» i det tyske sosialdemokratiet. Han brøt ut til høyre i 1921, så det er langt fra utenkelig.

Videre hevder Medby at det er «ingen grunn til at venstresida bør revurdere sitt syn på den første verdenskrig». Dette er sjølsagt riktig på et så overordnet nivå, da krigens karakter var en interimperialistisk krig, men det har ingenting med de spørsmålene som Draper og andre revolusjonære kritikere av Lenins defaitisme stiller.

«Det faktum det fantes mange strømninger til venstre for nasjonalsjåvinistene, som ikke ga opp klassekampen eller støttet sitt borgerskaps imperialistiske ambisjoner, men som var langt fra enig om den konkrete handlemåten, er viktig.»

«Storaker burde lagt merke til den diffuse situasjonsbeskrivelsen. Det sies ingenting om hvorvidt arbeiderklassen er i et land som er angrepet eller angriper.»

Da Lenin «brøt» med alle varianter av defaitismen våren 1917, behøvde han ikke å forandre sitt syn på krigens grunnleggende karakter. Trotskij var aldri i tvil om at første verdenskrig var interimperialistisk, men var samtidig en av de skarpeste kritikerne av Lenins ulike versjoner av defaitismen. Hva med venstremensjevikenes leder, Martov? Venstremensjevikene hadde stemt mot krigsbevilgningene, men Martov var også sterkt kritisk til Lenins revolusjonære defaitisme(r). Medby siterer Lenin som det falske i at imperialistiske undertrykkere «lover frihet for Belgia». Det er ikke noe svar på spørsmålet om den belgiske arbeiderklassen hadde rett til å kjempe mot den tyske invasjonen.

Det faktum det fantes mange strømninger til venstre for nasjonalsjåvinistene, som ikke ga opp klassekampen eller støttet sitt borgerskaps imperialistiske ambisjoner, men som var langt fra enig om den konkrete handlemanen, er viktig. Det er disse ulike linjene vi må studere med et kritisk blikk i dag, noe Medby derimot ikke gjør. Følgende er det heller ikke overraskende at Medby konkluderer med at «jeg har liten tro på at det er mulig å etablere en marxistisk «grand theory» om kriger og at hver krig må analyseres selvstendig ... Kriger har ofte en sammensatt karakter (både nasjonal forsvarskrig, borgerkrig og stedfortrederkrig) og hva man lander på bestemmes av hvilken dimensjon som man oppfatter som mest viktig. I så måte er jeg enig med Ekeland.» Denne runde og hyggelig avslutningen blir mildt sagt problematisk når Medby på samme side skriver at «Lenin la stor vekt på nasjonal sjølråderett i motsetning til det som kommer fram i artikkelen til Ekeland, men han mente at den ikke var relevant når det gjaldt første verdenskrig.» Henger dette på greip? For det første la jeg stor vekt på nasjonal sjølråderett, på arbeiderklassens rett til å forsvare sitt «politisk rom», nasjonalstaten, som i tilfellene jeg viste til i både Serbia, Belgia og Frankrike. Når jeg ikke

framhevet Lenins vektlegging av nasjonal sjølråderett, så var det nettopp som Medby påpeker, fordi Lenin sjøl mente at den ikke var relevant i første verdenskrig. Det Medby ikke meddeler oss vanlige, dødelige lesere er om han mener at første verdenskrig var sammensatt, dvs. at nasjonal sjølråderett var en viktig del av første verdenskrig, og at Lenin tok feil?

Medby mener det er påfallende at jeg ikke nevner de «mange antikoloniale frigjøringskriger og støtten til disse har skilt sosialister/kommunister fra sosialdemokrater. Flere, men langt fra alle disse krigene har vært ledet av venstrekrefter, men de har vært progressive i den forstand at de har gjort at kolonisystemet har blitt nesten avvika.» Jeg burde ha nevnt dem, for disse krigene viser nettopp at vi støttet slike kriger, at retorikken om «proxy-kriger» ikke er en del av den norske m-l bevegelsens stalinistiske tradisjon. Det var høyresida og høyresosialdemokrater som så Vietnamkrigen som «egentlig» en kamp mellom «Øst og Vest», mellom demokrati og diktatur, mellom «kommunisme» og «frihet». At vi burde ha vært mer kritiske til de autoritære regimene i Vietnam og Kina, er helt klart. Det burde ha vært en kritisk støtte, slik f.eks. den Fjerde Internasjonale stod for, men dette forandrer ikke at det var riktig å støtte det vietnamesiske folkets væpnede kamp, også i atomvåpnenes tid, og kritisere SUKPs «fredelige sameksistens».

Når det gjelder folkeretten og angrepskrig, nasjonal sjølråderett/løsrivelse og f.eks. Krim, så skal jeg drøfte det i et senere nummer.

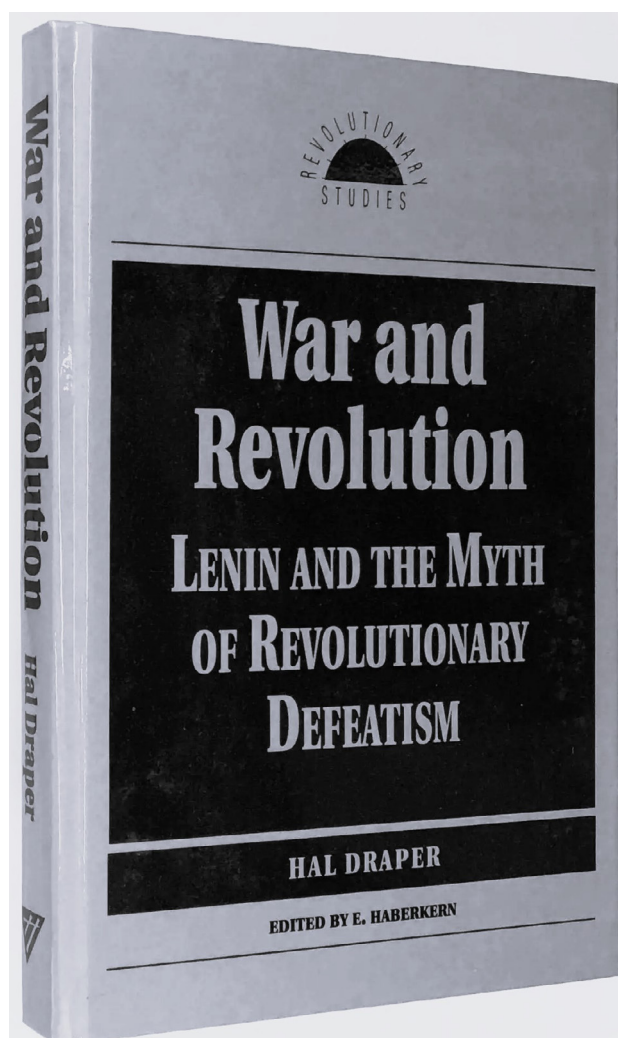
Når sitatene ikke taler for seg selv ...

Det gjennomgående for Storakers artikkel er at den inneholder en rekke sitater som ikke begrunner den konklusjonen Storaker trekker fra dem og/eller de er ikke relevante i forhold til de problemstillingene jeg reiser. I likhet med alle andre så siterer Storaker en rekke

utmerkede klassekamporienterte vedtak fra 2. internasjonales kongresser. Det er helt klart at de som sluttet fred med sitt lands borgerskap begikk et gement svik mot disse vedtakene. Min artikkel var mildt sagt ikke noe forsvar for denne strømningen i arbeiderbevegelsen. Derfor har f.eks. Storakers første sitat:

«Dersom en krig likevel bryter ut er det deres plikt å intervenere til fordel for hurtig avslutning av krigen og å bruke alle deres krefter til å utnytte den økonomiske og politiske krisen som følge av krigen til å reise en opprørsstemning i folket og dermed framskynde fallet til det kapitalistiske klasseherredømmet.»

lite å gjøre med diskusjonen om Lenins RD. Storaker burde lagt merke til den diffuse situasjonsbeskrivelsen. Det sies ingenting om hvorvidt arbeiderklassen er i et land som er angrepet eller angriper. Dette – og lignende vedtak – opphevet ikke retten til å forsvare nasjonal sjølråderett mot

Innbyggere i Sarajevo leser en plakat om den østerrikske anneksjonen i 1908.

«Et slikt allment utgangspunkt forteller oss imidlertid ingenting om hva arbeiderklassen i store imperialistiske land eller undertrykte nasjoner som Polen og Ukraina burde gjøre.»

okkupanter. Eller mener Storaker at slike vedtak gjorde det? Det er rett og slett ingen motsetning mellom det å «utnytte den økonomiske og politiske krisen» til å felle en borgerlig regjering og det å forsvare «nasjonen», forstått som arbeiderklassens kamparena.

Det samme gjelder Storakers neste sitat:

«når tsarismen nå forsøker å framstå som frigjøreren av nasjonene på Balkan, er det bare for å gjenerobre hegemoniet på Balkan i en blodig krig under et hyklersk påskudd» og videre at «det er oppgaven til arbeiderne i [Tyskland, Frankrike og England] å kreve av deres myndigheter at de avstår fra å støtte enten Østerrike-Ungarn eller Russland, at de avstår fra noen slags intervensjon i problemene på Balkan og opprettholder absolutt nøytralitet. En krig mellom de tre ledende siviliserte folkene over

den serbisk-østerrikske konflikten over en havn ville være kriminell galskap.»

Storaker og jeg er helt enig om at det ikke er arbeidernes oppgaver å støtte verken Østerrike-Ungarn eller Russland. Begge er halvføydale imperier som undertrykte nasjoner i en stor skala. Det sitatet ikke sier noe om, er om Serbia kunne få våpenhjelp fra Russland og Frankrike? At det ville være «kriminell galskap» å utløse en verdenskrig over en havn, er alle enige i, men den marxistiske analysens hovedpoeng er at det ikke dreide seg om en havn, men om oppdeling av verden. Derfor ville imperiene alltid finne et påskudd for krig. Det sentrale spørsmålet, om hva det arbeidende folket i Serbia burde ha gjort, forblir ubesvart.

Neste sitat viser at Zetkin fikk vedtatt en resolusjon som sier «dere må gå ut i alle land med ropet: Fred! Fred!» Det er et fint sitat, men har liten relevans i forhold til de problemstillingene Draper og jeg reiser. Det samme gjelder sitatet «Uavhengig av hvem

som er dirkete ansvarlig for krigens utbrudd ...» så er den grunnleggende en krig som skyldes det imperialistiske systemets indre natur. Det neste sitatet – et forslag fremmet av Lenin på Zimmerwald-konferansen som tar til orde for at oppgaven nå er «å agitere og lede de arbeidende massene i en revolusjonær kamp» - ble ikke vedtatt. Storaker mener for det første at dette viser at bolsjevikene ikke hadde flertall for sin linje på Zimmerwald-konferansen. Har jeg påstått det motsatte? Storaker fortsetter med «at bolsjevikenes hovedlinje ikke handlet om «defaitisme». Har jeg noen gang påstått det? Nei, tvert imot skrev jeg at «Dette [uklarhetene i RD] var grunnen til at Lenin ikke engang klarte å overbevise sine nærmeste at RD var korrekt». Mitt poeng – som allerede påpekt ovenfor – er at RD ikke hadde hatt noen plass i den revolusjonære venstresidas «arvegods» hvis ikke RD hadde vært nyttig i svertekampanjen mot Trotskij etter Lenins død. Et faktum som Storaker ikke drøfter.

Storaker begrunner innledningsvis sitatene

i sitt innlegg med at de skal vise at «Ekeland framstiller bolsjevikenes krigsmotstand på en feilaktig måte». Dette begrunnes med at «bolsjevikenes hovedlinje ikke handla om 'defaitisme, slik Ekeland i sin artikkel gir inntrykk av ...». Hvordan Storaker kan påstå at jeg framstiller det som om «defaitisme» var bolsjevikenes linje, når jeg eksplisitt sier at «Lenin ikke engang klarte å overbevise sine nærmeste», ber jeg Storaker om å forklare.

Storaker unnlater å drøfte at Lenins konsept av RD endret seg fra 1914 til Lenin dropet RD våren 1917, til tross for Drapers og min påpekning. Han hevder – helt korrekt – at bolsjevikenes, sammen med Trotskij, Martov og Luxemburg, alle kritiske til RD, mente at verdenskrigen primært var en interimperialistisk krig. Har jeg påstått det motsatte? Et slikt allment utgangspunkt forteller oss imidlertid ingenting om hva arbeiderklassen i store imperialistiske land eller undertrykte nasjoner som Polen og Ukraina burde gjøre, eller når et land som Serbia ble angrepet etter å ha lagt seg praktisk talt helt flate for Østerrike-Ungarns ultimatum. Skulle de ha godtatt alle betingelsene? Hadde det vært taktisk klokt? Laptjevic er ganske nær den konklusjonen gjennom sin veldig skarpe kritikk av den serbiske regjeringens handlemåte.

Storaker påpeker også at «arbeiderklassen i alle land måtte kjempe for å omgjøre den imperialistiske krigen mellom ulike land til en borgerkrig mellom klassene innenfor hvert land.» Dette var noe alle på den ikke-sjåvinistiske venstresida var enig om; at man ikke skulle avblåse klassekampen, men muligheten for å omgjøre krigen til en borgerkrig er sjølsagt ulik. Klassemotsetningene er ikke like skjerpet i alle land, men prinsipielt var det ikke noen uenighet om dette. Deretter følger et langt sitat som korrekt påpeker at «det er ikke sosialistenes oppgave å hjelpe en ynger og sterkere røver (Tyskland) med å plyndre og eldre og mer forspiste røvere. Sosialistiske må utnytte kampen mellom røverne til å styrte dem alle sammen» Igjen, det er ingen uenighet om dette på et så allment nivå, men sier det noe om hva den serbiske arbeiderklassen skal gjøre i forhold til en invasjon fra Østerrike-Ungarn? En setning i det neste sitatet lyder: «Den som rettferdiggjør deltagelse i denne krigen, han foreviger den imperialistiske undertrykkelsen av andre nasjoner». Storaker argumenterer videre for at min stillingtagen for militær støtte til Serbia tilsvarende en støtte for «krigen», dvs.

«Når tsarismens nederlag var det minste ondet, så måtte det gi det Storaker kaller «utilsiktet ammunisjon» til sjåvinistene.»

den interimperialistiske krigen, og bidrar til å «sementere det russiske tsarveldets undertrykkelse av de Polen og de baltiske landene».

Når Lenin sier dette, er vel saken avgjort? Etter min mening er det imidlertid langt fra noe automatisk sammenheng mellom å støtte den serbiske motstanden og at den russiske tsarismen styrker seg. Enhver interimperialistisk krig åpner for muligheter for nasjonale frigjøringskriger. Imperiene svekker hverandre, folk blir væpnet, og de mister illusjoner om «makta» i et mye raskere tempo enn i fredstid. Selv om det helt klar var en interimperialistisk krig, så forsvant ikke det nasjonale spørsmålet, like lite som klassekampen forsvinner under en krig. Om det serbiske arbeiderpartiet hadde kastet seg inn i forsvaret av Serbia og tatt imot våpenhjelp, trengte de ikke å endre sitt syn på krigen som interimperialistisk krig. Nettopp fordi imperialismen, fram til avviklingen av det formelle koloniveldet, betød å undertrykke nasjoner og deres kultur, spesielt deres språk³, blir en interimperialistisk krig en mulighet for de undertrykte nasjonene til å kjempe for nasjonal frigjøring, for å opprette en nasjonalstat. Det at den første verdenskrig resulterte i at det oppstod en rekke nye nasjoner, burde for de fleste være en klar indikasjon på at selv om det eksisterte en «hovedmotsigelse» mellom de ulike alliansene av imperialistmakter, så fantes det også andre viktige «motsigelser». Dette var nettopp Mandels hovedpoeng – at hvis en så den første verdenskrigen bare som en interimperialistisk krig, dvs. slavisk fulgte et utvalg av Lenin-sitater, så ville den andre verdenskrigen også framstå som utelukkende en interimperialistisk krig, og deltagelse i kamp mot okkupasjon feil. Våpnene skulle vendes mot ens eget borgerskap, man skulle ikke støtte en imperialistisk allianse mot en annen. Fram til nazistenes angrep på Sovjetunionen var denne typen «defaitistisk» argumentasjon framtreddende i kommunistpartienes propaganda⁴.

Utilsiktet ammunisjon til

3 I mange tilfeller flere og helt ulike språk.

4 At dette sjølsagt var kynisk bruk av Lenin sitater for å dekke over Stalins hemmelige avtale med Hitler om deling av Polen osv. og ikke noen virkelig «teoretisk» feil, er klart.

sjåvinistene?

I avsnittet «Lenin og «revolusjonær defaitisme» skriver Storaker at «Lenin ved utbruddet av den første verdenskrigen ga visse uttrykk for «revolusjonær defaitisme»». Visse uttrykk? Saken er jo at Lenin hamrer inn RD – i sine skiftende varianter – helt fram til våren 1917. Dette var ikke snakk om «visse uttrykk». Hadde det ikke vært fruktbart for diskusjonen å gå inn på Drapers hovedpoeng, at RD finnes i ulike varianter, som Draper oppsummerer i fire ulike varianter? Åpenbart ikke for Storaker. Han er ute etter å vise det Draper har vist i detalj på over 100 sider – at det ikke var bolsjevikenes hovedlinje.

Storaker siterer så en uttalelse hvor det sentrale poenget er at «det minste ondet vil være nederlaget til det tsaristiske monarkiet, den mest reaksjonære og barbariske myndigheten ...». Storaker mener at «dette var et slagord retta spesifikt inn mot de russiske sosialistene.» Spørsmålet blir da om dette var samme type defaitisme som Lenin stod for i den Russo-japanske krigen, hvor man ønsket nederlag for den politiske og økonomiske reaksjonære tsarismen og seier for det progressive, kapitalistiske Japan. Når tsarismens nederlag var det minste ondet, så måtte det gi det Storaker kaller «utilsiktet ammunisjon» til sjåvinistene. Storaker nevner ikke at Trotskij, Martov og flere andre – gjorde bolsjevikenes oppmerksom på denne helt åpenbare konsekvensen av dette standpunktet. Det som gjør denne defaitismen problematisk, er nettopp denne tausheten om den «utilsiktede» virkningen. Storaker hevder at Lenin ikke forsøkte å gjøre dette til «et allment slagord for den internasjonale arbeiderbevegelsen», men et «underordna supplement til hovedsynspunktet som var å gå mot alle krigførende regjeringer og stanse krigen ved hjelp av en sosialistisk revolusjon.» Påstanden om at RD var et underordnet supplement mener jeg det ikke er grunnlag for. Det ligger i RDs natur at den ikke er noe «supplement», selv ikke når det det minste ondet bare er tsarismens nederlag og ikke en linje for arbeiderbevegelsen i alle land. Verken Lenin eller noen andre deltakere i denne diskusjonen behandlet RD som noe «supplement». Når Lenin forsøker å «internasjonalisere» RD, omgjøre den til en

Trotsky i september 1919.

«Fordi Trotsky ikke gjør hvem som angriper først eller hvem som krysser grenser til et viktig poeng, men i stedet vektlegger «produktivkreftenes utvikling» som avgjørende for krigens karakter, står man svakt når Tyskland invaderer Belgia og Frankrike»

teori gyldig for alle land, så er dette enda en variant, men fortsatt med defaultismens grunnleggende prinsipp; at ens egen regjeringsnederlag er et mindre onde enn seieren til en annen imperialistisk allianse. Dette var det de tyske sjåvinistene påpekte.

Utilsiktet ammunisjon II

Storaker siterer Lenin (s. 41) og Trotsky (s. 42), hvor essensen er at «krigens karakter ikke er avhengig av hvem som angrep og i hvis land fienden står», det som er avgjørende er «hvilken klasse det er som fører krigen, hvilken politikk vedkommende krig fortsetter». Det er helt opplagt at krigens karakter ikke blir avgjort av hvilken imperialistmakt som angriper. Det er ikke det denne diskusjonen dreier seg om. Den dreier seg om hva arbeiderbevegelsen gjør når ens eget land angriper eller blir angrepet. Sitatene om krigens karakter gir ikke noe klart svar på det. Eller mener Storaker at de helt klart viser at Serbia og Belgia

ikke har rett til å forsvare seg?

Storaker siterer Trotsky (s.42) «Spørsmålet om de ...», hvor Trotskij's konklusjon er at de umiddelbare hendelsene, hvem som provoserer hvem, hvem som angriper først, ikke har noen betydning for den historiske vurderingen av krigen.»⁵ . Igjen, dette er ikke noe jeg og Draper er uenig i når det gjelder første verdenskrig, uten at det dermed sier noe om man skal oppfordre til massedesertering eller militær motstand.

Sitatet kommer fra et avsnitt med tittelen «Forsvarskrigen» (The war of defense), men var og er dette så enkelt? Spesielt når kriteriet for å avgjøre «krigens karakter» blir hva som «bidrar til produktivkreftenes utvikling». Trotsky innleder kapittelet med et sitat fra de sosialdemokratiske sjåvinistene som stemte for krigsbevilgningene:

«Det vi må gjøre nå, er å avverge denne faren (russisk despotisme) og sikre vårt lands

5

Den fransk-tyske krig, 1870-1871

kultur og uavhengighet. Derfor vil vi holde ord, og gjøre som vi alltid sa at vi ville gjøre. I farens stund vil vi ikke la Fedrelandet i stikken ... Ledet av disse prinsippene stemmer vi for krigskredittene».

Vi ser at sjåvinistene nettopp bruker kriteriet om produktivkreftenes utvikling, her uttrykt som kultur og sivilisasjon. Den som ville argumentere for at det fremadstormende kapitalistiske Tyskland – med verdens sterkeste industri og arbeiderklasse – var på et høyere utviklingstrinn enn det asiatiske-føydale russiske imperiet, hadde klart noen argumenter på sin side. Da spiller det jo ingen rolle hvem som angriper hvem, ikke sant? Så når Russland mobiliserer etter Østerrike-Ungarns trusler mot Serbia, har ikke da Tyskland rett til å gå gjennom det nøytrale Belgia for å sette Frankrike, Russlands allierte, ut av spill for å unngå en tofrontskrig? Eller burde den tyske arbeiderbevegelsen erklært at «vi er imot enhver angrepskrig fra vårt borger-

En kunne ha tenkt at en slik analyse, som definerer krigens karakter basert på produktivkreftenes utvikling fremfor Tysklands handlinger, ville ha lagt grunnlaget for en felles forståelse mellom den franske og tyske arbeiderklassen om at krigen mellom deres nasjoner var en interimperialistisk krig, gitt at begge land er kapitalistiske og imperialistiske. Faktum er derimot at det ikke var noen umiddelbar enighet mellom Marx, Engels, Bebel, og Liebknecht om krigens karakter. Engels fremhevet spesielt at en seier for Prøysen ville føre til en sentralisert tysk stat, noe som ville være til fordel for arbeiderklassen i Tyskland og internasjonalt. Burde man ikke da ha stemt for krigskredittene? Tyskland var blitt angrepet av Frankrike og hadde rett til å forsvare seg. Bebel og W. Liebknecht valgte å stemme avholdende. Trotskjil påpeker at "... denne nasjonale 'forsvarskrigen' førte til annekteringen av Alsace-Lorraine, som dermed i sin andre fase ble omgjort til en dynastisk erobringsskrig». Jaså, så krigens karakter var altså ikke gitt av «produktivkreftenes utvikling» likevel? Fordelen for den tyske arbeiderbevegelsen av å bli samlet i en nasjonalstat, førte altså til at krigen i første

Allerede det å gå inn i Frankrike og påføre Frankrike et nederlag er gå «over streken», men nettopp fordi Trotskij ikke gjør hvem som angriper først eller hvem som krysser grenser til et viktig poeng, men i stedet vektlegger «produktivkreftenes utvikling» som avgjørende for krigens karakter, står man svakt når Tyskland invaderer Belgia og Frankrike. For hvis Russland er halvføydelt og Tyskland har mye mer utviklede produktivkrefter (og dermed arbeiderbevegelse), så er vel «alt» lov? Hva er galt i å angripe når Tysklands seier over Russland ikke bare er et mindre onde, men til fordel for hele den europeiske arbeiderklassen?²⁶

Bebel holdt fast ved at hvis Tyskland ble angrepet så ville sosialdemokrater forsvare fedrelandet. Trotskij henter inn Kautsky til støtte for sitt synspunkt, men jeg «kjøper» ikke at det er så vanskelig å avgjøre hvem som virkelig angriper. Det har viste seg veldig raskt i alle kriger. Uansett er poenget at arbeiderbevegelsen må stå fast ved retten til forsvar og plikten til ikke på noen måte å krysse grenser. Jeg slutter meg helt til Bebel på dette punktet: «Vi vil finne en måte å avsløre enhver regjering tom tar det første steget mot krig. Vi er smarte nok til det» – og til Trotskij's kommentar: «Denne truende holdningen fra ikke bare det tyske sosialdemokratiet, men også Den andre internasjonale, var ikke uten resultater. Ulike regjeringer gjorde betydelige anstrengelser for å utsette krigens utbrudd. Men det var ikke det eneste. Hersker og diplomater var svært opptatt av å tilpasse deres handlinger til den pasifistiske psykologien blant massene.» Hvorfor det? Fordi slagordet «nei til angrepskrig, rett til forsvar» er konkret nok til at arbeiderklassen kan handle ut fra det. Hvis dette slagordet hadde vært hamret inn, så hadde enhver tysk arbeider skjont at tyske tropper aldri hadde noe å gjøre i Belgia eller Frankrike. Det var nettopp «hvem som angriper spiller ingen rolle», som enda en gang ga sjåvinistene utilsiktet ammunisjon.

I Storakers artikkel virker det som «forsvar av nasjonen» bare er tillat når det er en del. Når det var helt opplagt at Tyskland var langt inne i Belgia på vei mot Frankrike, overtok tsarismen som all progressiv, demokratisk utvikling hovedargumentet.

42 Socialistisk framtid nr. 1 - 2024

Når det nå ikke er «plikten for alle sosialister å ønske seier for det serbiske borgerskap», hva skal man ønske da, dets nederlag?

av «et revolusjonært program». Betyr det at det bare er lov i en revolusjonær situasjon? Var Tyskland i en revolusjonær situasjon i 1870, i 1914? Er ikke marxisters program alltid et revolusjonært program, fordi det er en strategi for å avskaffe kapitalismen. Storaker siterer (s. 42) Draper som slår fast at Lenins nye «kurs viste at defaitisme ikke var et nødvendig element i en konsistent revolusjonær antikrigsposisjon». Man skulle tro at Drapers konklusjon skulle føre til at Storaker innså at RD var en umulig og feilaktig linje som Lenin stod på fram til februarrevolusjonen, som nettopp ikke var en nødvendig del av en «konsistent revolusjonær antikrigsposisjon», for eksempel den som Trotskij hadde stått på og som Lenin hadde angrepet på de skarpeste. Det Draper viser her, er at Lenin dropper defaitismen, men å innrømme at Lenin hadde tatt feil i flere år, for så å korrigere denne feilen, det ser ut til å være vanskelig for Storaker å innrømme. Eller har Storaker en annen tolkning av hva Drapers konklusjon betyr? Ikke bare denne ene setningen, men hele avsnitt 6., dvs. konklusjonen i kapittel 5 hos Draper?

Serbia – hva gjorde arbeiderklassen?

Jeg tar sjølkritikk på at min drøfting av hva de serbiske sosialdemokratene gjorde, var for «bastant». De indikasjonene jeg mener peker i retning av den tradisjonelle «heroiske historien», var ikke den fulle og hele historien, pekte jeg ikke klart nok på, og Storaker kan peke på dokumenter som muligens bare tilsynelatende – peker på at det serbiske arbeiderpartiet var mer enhetlig enn noe annet sosialdemokratisk parti i Europa som jeg kjenner til. Fremdeles mener jeg at vi har for lite materiale til å gå så kraftig ut med hva vi mener er mest sannsynlig. Det er vanskelig å finne relevante kilder på annet språk enn serbokroatisk – og det er langt fra noen overflod av kilder selv på serbokroatisk, hvis en skal dømme ut fra referansene i spesialnummeret av «Revolutionary History». Det som vakte min «mistenksomhet» var «the dog that did not bark». Det var en underlig mangel på

vedtak/uttalelser, memoarer som beskrev hva partiet gjorde, og hvordan ulike deler av arbeiderklassen og bondestanden reagerte på invasjonen. Jeg burde ha vist til følgende i Laptjevic tale i parlamentet:

«Når interessen til stormaktene er viklet inn i hverandre og stormaktene er i strid, er det ikke noen plikt for små land og små nasjoner å være vekslepenger (small change). Deres plikt er å forsvare seg selv (defend themselves), fordi i et slik allment oppgjør mellom de store maktene, blir små land bare tapere. (s. 234)

At ledelsen i det serbiske arbeiderpartiet ikke endret oppfatning av krigens karakter, sier fortsatt lite om hva arbeiderklassen gjorde. Det ville ikke være noen urimelig tolkning av Laptjevic tale at man skulle forsvare Serbia, jf. «deres [små lands] plikt er å forsvare seg selv».

Storaker skriver at «Ifølge en artikkel av Dragan Plavšić⁷ motsatte de serbiske sosialistene seg ikke mobilisering ut fra en holdning om at de måtte ta del i folkets lidelser.» Denne påstanden er underbygget med et privat brev fra Tucovic. Er det ikke litt underlig at de serbiske sosialdemokratene ikke kom med noen løpeseddel, noen uttalelse om hva arbeiderklassen burde gjøre? Virker ikke begrunnelsen at «de måtte ta del i folkets lidelser» litt for apolitisk, litt for passiv? Jeg var for bastant i å peke på at Tucovic døde ved fronten som enda en indikasjon på at man deltok i forsvaret av et lite land. Storaker påpeker at Tucovic deltok i en krig mot Albania, som han klart var mot, uten å stille seg spørsmålet om det var det riktige for Tucovic å gjøre, eller om han var tvunget til å gjøre det. Burde ikke Tucovic ha agitert for at Serbia øyeblikkelig skulle trekke seg tilbake fra denne krigen mot Albania?

Storaker siterer Popovic om at det var «fullstendig enighet i partiet om krigsmotstanden fra første stund». Spørsmålet blir igjen hva «krigsmotstand» betyr. Det er klart at ingen var «for» denne krigen, alle var krigsmotstandere, men betød «krigsmotstand» at små land har rett til å forsvare seg og bør gjøre det, som Laptjevic sa i parlamentet? Hvis ikke, hva betød det så fall i praksis? Er det ikke litt underlig at mens alle andre 2. internasjonale partier var splittet på hva som var en riktig linje, mellom «defaitisme», «hverken seier eller nederlag» og pasifisme, så var de serbiske

sosialdemokratene «fullstendig enige» om hva de skulle gjøre? Var det virkelig ikke noen minoritet som mente at man burde yte militær motstand? At folk gjorde det og mot alle odds påførte Østerrike-Ungarn noen store nederlag de første månedene – var det feil? Er det ikke litt underlig at ingen, ikke engang de serbiske sosialdemokratene, Lenin eller Trotskij nevner Serbias uventede militære suksesser? Vi har så langt ingen dokumenter som klart sier hva de serbiske sosialdemokratene mente at arbeidsfolk skulle gjøre. Det beste hadde selvsagt vært å omgjøre krigen til en borgerkrig, men var det i det hele tatt realistisk i Serbia høsten 1914? Hvis det hadde vært tilfelle, hvorfor gjengir ikke «Revolutionary History» et eneste dokument ang. konkrete planer for et regimeskifte, f.eks., eller i det minste oppfordringer til å danne arbeider, bonde- og soldatråd? osv.

Serbia og «totaliteten»

Nært knyttet til det serbiske spørsmålet er hvem som bør avgjøre om Serbia, som befolkningsmessig bare er en liten minoritet av alle de millionene som ville bli rammet av en verdenskrig, skal forsvare seg eller ikke? Storaker siterer et brev som Popovic skrev i 1915, hvor han skriver:

«For oss var det et avgjørende faktum at krigen mellom Serbia og Østerrike bare var en liten del av en større totalitet, bare innledningen til en altomfattende europeisk krig, og dette – var vi fullstendig overbeviste om – kunne ikke unngå å ha en tydelig formulert imperialistisk karakter. Derfor vurderte vi – som en del av den store, sosialistiske, proletariske internasjonale – at det var vår plikt å gå resolutt mot krigen. De senere hendelser har bare forsterket vår oppfatning av krigen ... Dessverre hadde vi altfor rett. Krigen har ødelagt Serbia. ...»

Igen får vi vite at hendelser har bekreftet «oppfatningen av krigen» og at man hadde rett i at Serbia ble fullstendig ødelagt, men det er fortsatt ikke noe svar på spørsmålet om hva man gjorde for at katastrofen skulle bli mindre. Man «motsatte» seg ikke mobilisering, men hva gjorde man da?

Storaker siterer Lenin om Serbia:

«Hvis denne krigen var en isolert krig, altså om den ikke var

Medlemmer av det serbiske sosialdemokratiske partiet feirer 1. mai i 1905.

Det er klart at ingen var «for» denne krigen, alle var krigsmotstandere, men betød «krigsmotstand» at små land har rett til å forsvare seg og bør gjøre det

forbundet med den allmenne europeiske krigen, ville det vært plikten til alle sosialister å ønske seier for det serbiske borgerskapet som den eneste korrekte og uunngåelige konklusjonen å trekke fra det nasjonale aspektet i den nåværende krigen. ... [Men] det nasjonale elementet i den serbisk-østerrikske krigen er ikke, og kan ikke være, av noen alvorlig betydning for den allmenne europeiske krigen. ... For Serbia, for kanskje rundt en prosent av deltakerne i den nåværende krigen, er krigen en fortsettelse av politikken til de borgerlige frigjøringsbevegelsene. For de andre nittini prosentene er krigen en fortsettelse av den imperialistiske politikken, altså det avfældige borgerskapet som bare er i stand til å voldta nasjoner, ikke å befri dem.¹

Når det nå ikke er «plikten for alle sosialister å ønske seier for det serbiske borger-

skap», hva skal man ønske da, dets nederlag? Hva skal man ønske for det serbiske folket? Seier? Nederlag? Lenins analyse er at for Serbia «... er krigen en fortsettelse av politikken til de borgerlige frigjøringsbevegelsene, men for de andre nittini prosentene er krigen bare en fortsettelse av den imperialistiske politikken ...». Denne typen prosentregningen er helt feil. «Regnestykket» er ikke på noen måte satt opp riktig. Disse 99% bestod av tsjekkere, slovakker, polakker, ukrainere, hviterussere, estere, finner og en rekke andre undertrykte nasjoner i tillegg til okkuperte stater. For det andre så er Østerrike-Ungarns angrep helt klart en «fortsettelse» av den imperialistiske politikken, ja, det er imperialistisk politikk av reneste vann. Det er uklart for meg hva Lenin, Rosdolsky og de serbiske sosialdemokratene mener følger av denne typen prosentregning. De kan ikke mene at Serbia ikke må gjøre motstand fordi det kan utløse en verdenskrig, for hadde ikke attentatet i Sarajevo funnet sted, så hadde imperiene funnet et annet påskudd. Om det serbiske arbeiderpartiet burde ha gitt

etter for alle Østerrike-Ungarns krav kan man diskutere, men det virker lite realistisk, ingen i samtida foreslo det i klartekst.

Videre debatt

Avslutningsvis vil jeg bare understreke at mine uttalelser om det serbiske arbeiderpartiets stemmegiving burde ha vært formulert med større forsiktighet. Tittelen på artikkelen burde vært mindre ambisiøs og jeg skulle avgrenset temaet mye klarere. Når det er sagt, synes jeg hverken Medby eller Storaker går inn i den problemstillingen jeg, Draper og Kissin reiser. Det dreier seg om det problematiske ved revolusjonær defaitisme – en politikk Lenin aldri vant fram med i bolsjevikpartiet på grunn dens åpenbare problemer – og som ble forlatt våren 1917, men som er blitt stående som «den riktige linja» kun fordi den kunne brukes i kampen mot Trotskij etter Lenins død.

Det er fortsatt mange temaer igjen i debatten om «Marxisme og krig», som atomvåpen, folkeretten, likheter og forskjeller mellom første og annen verdenskrig. Ikke minst hvordan anvende lærdommene i den aktuelle konflikten i Ukraina.

Sluttnoter:

1. Lenin, Vladimir. (1915.) The Collapse of the Second International. Henta fra <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1915/csi/vi.htm#v21pp74h-233>

Benjamin Abelow: How the West brought war to Ukraine

Av Aslak Storaker

Med denne boka, som kanskje snarere kan kalles en pamflett, har Benjamin Abelow begått en skarp gjennomgang og analyse av hvordan vestlig politikk overfor Russland har økt spenningene mellom Russland og NATO til bristepunktet etter den kalde krigen. Når de fleste mediene våre er i full propagandamodus og de fleste venstrepartiene begår massiv faneflukkt fra tidligere standpunkter, er dette en betimelig påminnelse om ting som tidligere ble tatt for gitt i NATO-kritiske kretser og blant de fleste eksperter, men som det nå er tabu å snakke om i Norge. Jeg ble overbevist om å lese den ved å se den rosende omtalen den har fått av det jeg ser på som noen av de fremste ekspertene på feltet: Noam Chomsky, John Mearsheimer, Richard Sakwa og Jack F. Matlock Jr.

Abelow viser på en brilliant og godt kildebelagt måte hvordan NATO-utvidelsene og utplassering av amerikansk militært utstyr stadig nærmere den russiske grensen ble oppfattet som en provoserende trussel mot russisk sikkerhet, som førte til skarpe motreaksjoner. Han spør også betimelig nok hvordan USA ville reagert dersom Russland eller Kina hadde inngått en militærallianse

med Canada og utplassert raketter nær den amerikanske grensen? Svaret er åpenbart: De ville ha gått til krig for å forhindre det.

Abelow viser også hvordan dette ble forutsett lenge før invasjonen av Ukraina. Han siterer nåværende CIA-direktør og daværende ambassadør til Moskva William Burns fra 2008 på at Russland anser ukrainsk og georgisk NATO-medlemskap som «en rød linje som ikke må krysses», og George Kennan, tidligere ambassadør til Sovjetunionen, som sa om NATO-utvidelsene: «Jeg mener det betyr begynnelsen på en ny kald krig. Jeg tror russerne gradvis vil reagere med stor motstand og at det vil påvirke politikken deres. Jeg synes det er en tragisk feil.»

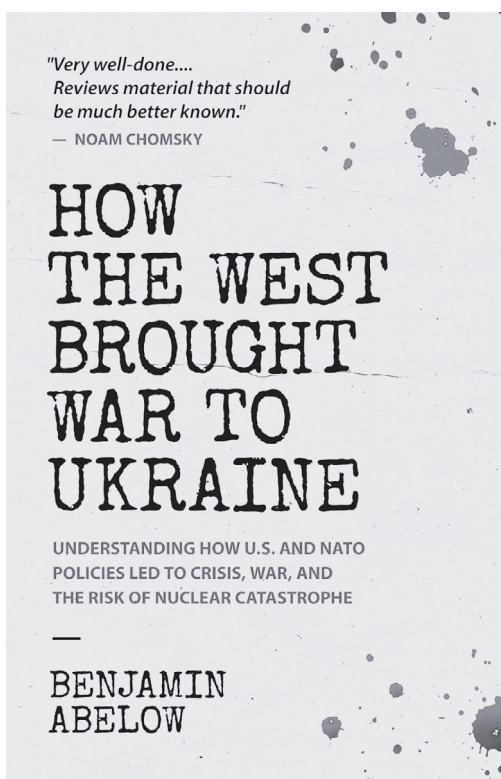
Interessant nok siterer Abelow også den tidligere amerikanske presidentrådgiveren og «hauken» Fiona Hill, som har uttalt at vi befinner oss i en tredje verdenskrig mellom autokratier og demokratier, langs noen av de samme linjene når hun skal forklare den russiske invasjonen: «Jeg tror det har vært en logisk, metodisk plan som går veldig langt tilbake, i alle fall til 2007 når [Vladimir Putin] advarte verden, og spesielt Europa, om at Moskva ikke ville akseptere

en ytterligere utvidelse av NATO. Og ett år seinere, i 2008, åpnet NATO dørene til Georgia og Ukraina. ... Den gangen var jeg etterretningsoffiser, og National Intelligence Council analyserte hva Russland kunne tenkes å gjøre som svar på NATOs erklæring om åpne dører. En av våre antagelser var at det var en reell, genuin risiko for en slags preventiv militær aksjon fra Russland, ikke bare begrenset til å annektere Krim, men en mye større aksjon mot både Ukraina og Georgia.»

Det er viktig å understreke her at Abelow på ingen måte støtter eller forsvarer den russiske invasjonen av Ukraina. Han understreker at det var Putins valg å starte krigen, som har hatt og har og kan få forferdelige konsekvenser, og at han ikke var tvunget til å gjøre det. Abelow er tvert imot klar på at målet hans ikke er å rettferdiggjøre invasjonen, men å forklare hvorfor den skjedde. Han er også opptatt av hvorfor det er viktig å motsi den rådende vestlige diskursen om krigen og hvorfor den inntraff:

«Hvis [det rådende] narrative er feil tar Vesten eksistensielle avgjørelser på falske premisser. Hvis narrative er feil vil et raskt

«Det er viktig å understreke her at Abelow på ingen måte støtter eller forsvarer den russiske invasjonen av Ukraina.»

«Abelow diskuterer overhodet ikke om også økonomiske og imperial-nasjonalistiske interesse kan ha spilt inn på avgjørelsen om å invadere Ukraina.»

framforhandlet kompromiss kunne spare livene til soldater og sivile og samtidig redusere risikoen for atomkrig substansielt, og vil ikke bety ettergivenhet. Det ville snarere være en praktisk nødvendighet, til og med en moralsk forpliktelse. Og hvis det vestlige narrative er feil kan det Vesten foretar seg nå forverre krisen og muligens lede til atomkrig.»

En god, lettlest og viktig bok

I mylderet av litteratur om Ukrainakrigen og dens årsaker skiller denne boka seg positivt ut i to henseender. For det første hever den blikket fra å bare snakke om NATO-utvidelser til å se NATO-utvidelsene sammen med andre potensielle militære trusler mot Russland, som unilaterale amerikanske oppsigelser av atomvåpentraktater og militære øvelser og militær bistand til Ukraina. For det andre er den helt usedvanlig konsis, bare på 75 sider (og 13 av dem er noter og henvisninger), så man kan fint lese den på en ettermiddag.

Den største svakheten ved den er da også relatert til tekstens knapphet, og den består i at selv om Abelow argumenterer overbevisende for at den mulige militære trusselen fra USA og NATO ga russerne incentiver

til å invadere Ukraina, diskuterer den ikke dette opp mot alternative forklaringsmodeller. De indonesiske marxistene Nandito Oktaviano og Agussalim Burhanuddin argumenterer for eksempel i den utmerkede (og fritt tilgjengelige på internett) oppgaven *Behind Russia's invasion of Ukraine: The clash of different mode of capitalism* for at Russlands aggressive politikk overfor Ukraina siden 2014 skyldes en kombinasjon av geopolitisk-sikkerhetspolitiske interesser av å kontrollere Sevastopol og Svartehavskysten (som var truet av NATO) og kapitalistisk-økonomiske interesser av å samhandle med industrien i Øst-Ukraina (som var truet av EU-medlemskap), og at påstandene om å beskytte «den russiske verden» og russisktalende ukrainerne ble brukt som propaganda for å fremme disse mer profane interessene. Abelow diskuterer overhodet ikke om også økonomiske og imperial-nasjonalistiske interesse kan ha spilt inn på avgjørelsen om å invadere Ukraina, hverken for eller mot. Det ene behøver som kjent ikke å utelukke det andre.

Den andre innvendingen min, som vel kan sees som et resultat av den første, er at jeg synes tittelen på boka er unødvendig provokativ. Den inviterer ikke meningsmotstandere til å lese den, og debatten er allerede polarisert nok som den er.

Når det er sagt så anbefaler jeg virkelig boka, ikke minst som en lett tilgjengelig «oppslagsbok» over hvordan avgjørelser i USA og NATO har økt snarere enn svekket incentivene for en aggressiv russisk politikk overfor Ukraina, og hvordan dette også ble advart om fra ledende Russlandseksperter. Personlig er jeg også tilbøyelig til å slutte meg til Abelows konklusjon der han spør seg:

«Hvis USA ikke hadde utvidet NATO til Russlands grenser; ikke hadde utplassert rakettssystemer med mulighet for kjernefysiske ladninger i Romania og planlagt å utplassere dem i Polen og kanskje også andre steder; hvis de ikke hadde bidratt til å styrte den folkevalgte ukrainske regjeringen i 2014; hvis de ikke hadde sagt opp ABM-avtalen og INF-avtalen, og så oversett russiske forsøk på å forhandle fram et bilateralt moratorium for utplasseringer; ikke gjennomført øvelser med ekte raketter i Estland som øvde på å ramme mål inne i Russland; ikke koordinert en massiv militærøvelse med 32 land langs den russiske grensen; ikke hadde etablert sammenkoblinger mellom det amerikanske og ukrainske militæret; etc. etc. etc. – hvis USA og NATO ikke hadde gjort disse tingene, ville krigen i Ukraina ikke ha skjedd. Jeg mener det er en rimelig antagelse.»

Fredskultur. Utopi- eller sikkerhetspolitisk alternativ?

En bok av Ingeborg Breines

Utgitt på Orkana forlag 2023 med støtte fra Den norske UNESCO-kommisjonen.

Av Karen Ragnfrid Storaker

Ingeborg Breines er oppvokst i Vesterålen. Hun har arbeidet innen FN-systemet og nasjonal og internasjonal fredsbevegelse. Fredskulturprogrammet som UNESCO utarbeidet er lite kjent i Norge, og derfor ønsker hun å spre visjonen fra dette programmet bl.a. via. denne boka.

Boka er ganske tykk, ca. 400 sider. Den kan virke tung og uoverkommelig når man får den i hende. Men det er lurt å lese innholdsfortegnelsen først, og så velge seg ut et tema som interesserer. Jeg valgte å starte med Del 2, Hva truer fred og sikkerhet i dag? Mye handler her om NATO og Norges rolle innenfor organisasjonen. Det var så spennende at jeg ble helt heftet. Breines er tydelig, hun skriver det slik som det er

og viser hvilke uhyrligheter NATO står for. Hun skriver: NATO har for lengst utspilt sin rolle som forsvarspakt og er i stedet blitt en enorm angreps- og krigsmaskin. NATO burde vært lagt ned sammen med Warszawapakten. Alliansens land produserer, selger og kjøper ekstremt dødelige våpen, og dermed må andre land gjøre det samme. Det fører til en endeløs opprustningsspiral. Breines hevder at det er svært vanskelig å kritisere NATO i Norge i dag, fordi «Stoltenberg-effekten» er så sterk. Hun mener at NATO er den største hindringen på vei mot en atomvåpenfri verden. NATO opererer enkelte ganger også uten Sikkerhetsrådets godkjenning, og reduserer derved FNs betydning på sikkerhetsfeltet og svekker respekten for internasjonal lov. Eks: NATOs bombing av Libya i 2011, som førte til oppløsning av landet, enorme lidelser og ødeleggelser med den følgende flyktingsituasjonen i Middelhavet. NATOs politiske diskurs baserer seg på de verste scenarier og stivnede fiendebilder, sier Breines. Hatsnakk, mistro og beskyldninger vanske-

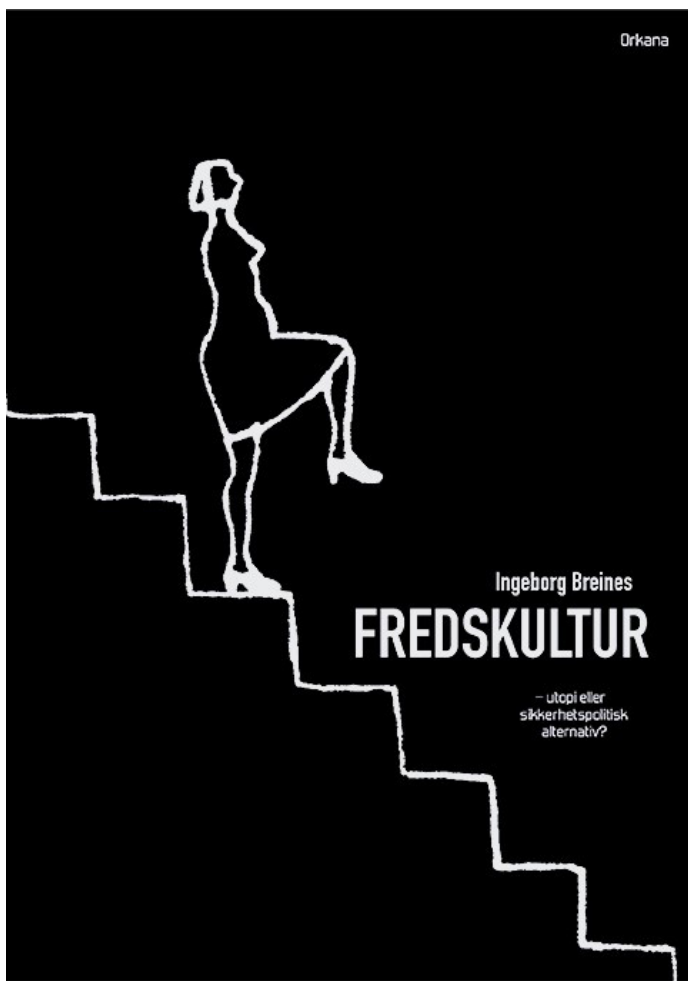
liggjør diplomatisk arbeid og nedtrapping av konflikter. Jf. Ukrainakrigen hvor dette virker som en selvoppfylgende profeti. Et nytt våpenkappløp drives fram av et mediebudskap om at verden er farlig og at folk må sikres ved opprustning. Det er Artikkel 5 i Atlanterhavspakten som brukes som begrunnelse for medlemskapet, dvs. at hvis ett land angripes skal de andre landene hjelpe militært. Men Donald Trump har skapt usikkerhet om dette, og Breines spør også om hva hjelpen vil bestå i, muligens bombing, slik andre land har erfart.

I omtalen av økonomisk krigføring ved hjelp av sanksjoner forklarer hun forskjellen mellom FN-fattede sanksjoner som er folkerettslig bindende, og sanksjoner fattet av USA, EU og evt. andre land. Sanksjonene mot apartheidstyret i Sør Afrika var vellykkede, mens derimot de som ble rettet mot Irak skal ha bidratt til at en halv million barn under fem år har dødd. Breines hevder derfor at sanksjoner bør overlates til FN og være spesifikt målrettede.

Om baser

Minst 90 % av verdens militærbaser er amerikanske, mellom åtte hundre og tusen spredt i 80 land. Til sammenlikning har

«NATO har for lengst utspilt sin rolle som forsvarspakt og er i stedet blitt en enorm angreps- og krigsmaskin»

«Målet var, og er, å skape fred i en erkjennelse av at fred ikke bare er fravær av konflikt, men også fordrer en positiv og dynamisk prosess fram mot dialog.»

er blitt en brikke i et stormaktsspill, også ved at vi har tillatt de amerikanske basene, gitt fritt leide for atomubåter til å gjeste kysten vår og lov til å bygge spionradar i Vardø.

Norske statsbudsjett gjenspeiler redusert offentlig interesse for å bidra aktivt til å skape fred. Tidligere var det en egen post på statsbudsjettet øremerket «opplysningsarbeid for fred». I utkastet til statsbudsjettet 2019 var ikke ett øre avsatt til fredsbevegelsen, men de forsvarsrelaterte frivillige organisasjonene fikk nærmere 60 millioner kroner. Det virker som om fredsarbeid er uinteressant, uønsket og Breines legger opp til at det kan anses farlig og konspiratorisk, og hun synes det er vanskelig å forstå hvorfor et lite land som Norge, som i alle fall anså seg som en fredsnasjon, vil kneble fredsbevegelsen.

Ingeborg Breines siterer erkebiskopen i Yangong, Charles Maung Bo som har uttalt: «Det vil aldri bli en militær løsning på en politisk konflikt. Å forfølge militære løsninger leder bare til endeløse kriger og endeløs elendighet.»

Angående atomtrusselen beskriver forfatteren forskjellige strategier for å stigmatisere, avskaffe og forby atomvåpen, hvor mange som finnes - og hvor. Hun skriver om ICAN, terrorbalanse, ikkespredningssavtaler og FNs traktat om forbud mot atomvåpen. Hun får fram at Norge er en medløper i NATOs atomvåpenstrategi. Både Stoltenberg- og Solbergregjeringen uttalte seg positivt til atomnedrustning, men stemte mot nye nedjusteringsforslag i FN. Dette til tross for at et stort flertall i Norge er mot atomvåpen.

Russland åtte og Kina en base. USA bestemmer over sine baser med egne regler. Norge har blitt ledet inn i armene på USA av den tidligere høyreregjeringen og støttet og fulgt opp av nåværende regjering og Storting. Vi har gitt fra oss suverenitet på fire forskjellige steder i landet uten engang å la folket få si sin mening i en folkeavstemning. Naiv tillit kaller forfatteren dette.

Hun stiller også spørsmål om hva som skjedde da Norge besluttet å kjøpe de 52 kampflyene F-35 Joint Strike Fighters fra USA, i stedet for de svenske flyene som først tenkt. De amerikanske flyene var betydelig dyrere og har et abnormt forbruk av forurensende drivstoff. Under den voldsomme og provoserende NATO-øvelsen Trident Juncture, stilte naive politikere smilende opp for fotografene. Erna Solberg uttalte til pressen at hun ikke brydde seg om protestene mot øvelsen, for «de er så få».

Ingeborg Breines stiller tusenkrønsspørsmålet: «Hvem blir den modige historiske skikkelsen som klarer å legge ned krigsmaskinen NATO?»

Så hvor er fredsfolket?

Norge har i stor grad vraket FNs fredsbevarende styrker til fordel for NATO-ledede militære operasjoner, til tross for at vi brukte millionbeløp for å få plass i Sikkerhetsrådet. Men det var for å fremme landets egne interesser. Norge har avslått å delta i 20 FN-ledede operasjoner mellom 1990 og 2015, til fordel for NATOs krigføring. Lojaliteten med USA og NATO er total, hevder Breines. Det er så galt, fordi fredsbevarende operasjoner er kostnadseffektive for verdenssamfunnet, og de bidrar faktisk til å skape og bevare fred. De reduserer vold i en konflikt, reduserer konfliktens varighet, forlenger freden som kommer etterpå og begrenser risiko for at konflikten sprer seg til naboland.

Fra å ha vært, til en viss grad, en idealistisk fredsnasjon, er Norge blitt en krigsnasjon. De siste 20 årene har vi deltatt i en rekke kriger, brutt folkeretten flere ganger og bidratt til destabilisering av regioner. Norge

“Existing military forces should be converted and retrained to fight the global climate and environmental crisis, which warrants urgent remedial actions and a holistic approach. This requires changing attitudes and rethinking unsustainable and destructive production and consumption patterns.”

INGEBORG BREINES

Former Co-President
International Peace Bureau

Ingeborg Breines. Bilde fra International Peace Bureau.

«Nå øver jeg på å se min fiende med litt mer kjærlighet. Kanskje fører det til mer forståelse og fred i verden»

Fra ide til fredskulturprogram

Jeg stusset litt over dette med fredskultur, det var ikke et begrep som jeg kjente fra før. Men Ingeborg Breines beskriver hvordan fredskulturbegrepet oppsto på slutten av den kalde krigen da muren hadde falt og det var oppstått en reell mulighet for å avskaffe krig. Senere ble visjonen utviklet i UNESCO på 1990-tallet. Målet var, og er, å skape fred i en erkjennelse av at fred ikke bare er fravær av konflikt, men også fordrer en positiv og dynamisk prosess fram mot dialog. For å kvitte oss med krig må vi overvinne fiendebildene med forståelse og solidaritet mellom folk og kulturer.

I FN var det landene i sør som ivret mest for fredskulturprosjektet. USA og NATO var ganske negative. Visjonen var tross alt sterk, men den ble sønderskutt ved terrorangrepet 11.september.

De fleste mennesker ønsker å leve i fred. Likevel er verden inne i en svært farlig militariserings- og konfrontasjonspolitikk med misbruk av verdens ressurser og FNs mulighet for konfliktforebyggende arbeid neglisjeres.

Breines stiller spørsmålet om en annerledes sikkerhetspolitikk er mulig, eller om det bare er en utopi. Og hvordan vil et alternativ til militær sikkerhet se ut? Systemendring eller mentalitetsendring? En fredelig og demokratisk humanistisk revolusjon??

Breines mener at det nå finnes en viss forståelse for at sikkerhetsbegrepet må opp

til diskusjon. Mantraet er enda militarisme, men mange begynner å tenke at trygghet for barn og barnebarn mht. vann, mat, ren luft og natur er det aller viktigste.

Forfatteren kommer med flere sitater om fred fra kjente og litt mindre kjente mennesker:

«Utopisk tenkning gir energi til utvikling av det ønskede fremtidssamfunnet.»

«Når ble verden så kjærlighetsløs?»

«Verden trenger radikal kjærlighet.»

«Mørke kan ikke fordrive mørke, bare lys kan det. Hat kan ikke fordrive hat, bare kjærlighet kan det.»

Hvordan kan så vi i vårt land fremme fredskultur?

Breines foreslår nedrustningsundervisning og fredsundervisning i skolen. I det nye faget Livsmestring kan det passe inn å lære om konflikthåndtering, forsoning og mekling. Vi må lære barn å utvikle evnen til å håndtere og løse konflikter uten bruk av vold. Da må tema som tilgivelse, toleranse og fred tas opp. En slik sosial, etisk og følelsesmessig læring er nødvendig gjennom hele utdanningssystemet, sier hun.

Andre forslag forfatteren kommer med, er for eksempel konvertering til bærekraftig og miljøvennlig teknologi. Uhyrligheten av det vi holder på med vises fram så det bli tydelig for folk. At de virkelige SER.

I 2021 var det 50 Nobelprisvinnere som samlet foreslo at alle FNs medlemsland skulle redusere sine militærutgifter med to prosent, og pengene brukes til å bekjempe klimaendringer, pandemier og ekstrem fattigdom. Tenk om det kunne bli virkelighet?!

Dessverre er norsk krigsindustri litt etter litt glidd inn i det folk godtar fordi det er lukrativt. Kunnskap om konsekvensene av Norges produksjon av krigsmateriell må tas opp til vurdering.

Dette lille fredslandet vårt er blitt en krigsnasjon.

Takk til Ingeborg Breines som viser at det finnes mulighet for en annen versjon. At Norge kan velge å gå veien som fredskulturen peker på. Det krever at vi alle må lære både å tenke og uttrykke oss på fredelig vis. Det er vanskelig, for de fleste av oss har sine fiendebilder, i hvert fall har jeg det. Nå øver jeg på å se min fiende med litt mer kjærlighet. Kanskje fører det til mer forståelse og fred i verden.

Til alle som leser dette vil jeg anbefale at dere bruker boka. Les, strek under viktige setninger, snakk om fred med venner og uvenner, ta opp fredskultur i foreninger og politiske fora. Snakk om hva militarismen gjør med oss som mennesker. Vi blir harde og kalde, for vi kan ikke makte å ta innover oss «uhyrlighetene».

Men radikal kjærlighet kan føre oss framover mot fred.

Lykke til!

«The Real Nobel Peace Price – A Squandered Opportunity to Abolish War»

av Fredrik S. Heffermehl (2023)

Av Ivar Espås Vangen

Kvart år pleier den stortingsnedsette Nobelkomiteen å dele ut den sokalla «fredsprisen» i Alfred Nobel sitt namn. Alfred Nobel, som døydde heilt på slutten av 1800-talet, var ein svensk storkapitalist som ville at formuen hans skulle nyttast til å gje støtte til menneske som gjorde store framsteg innanfor viktige område som medisin, kjemi, fysikk, litteratur, og ikkje minst: fred. Nokre gonger blir det stor debatt som følgje av både nominasjonar og sjølv utdelinga når vinnaren blir kunngjort. Her i tidsskriftet var vi for eksempel godt fornøgde i 2017 da Den internasjonale kampanjen for å forby atomvåpen, ICAN, vant. Likevel trur eg det er trygt å påstå at dei fleste prisvinnarane i mi levetid har vorte motteke med likegyldige skuldertrekk, eller med varierende grad av kritikk ifrå oss som høyrer til fredsørsla.

Korleis vart det sånn? Om ein har vore interessert i utdelingane og debatten dei siste åra, har ein kanskje merka seg namnet Fredrik S. Heffermehl. Han var jurist av

yrke, og ein viktig røyst i den norske fredsørsla fram til han dessverre døydde i fjor. Argumentet hans, som har komme fram i fleire bokutgivingar og avisinnlegg dei siste åra, er at den norske Nobelkomiteen ikkje respekterer vilja i testamentet etter avdøde Alfred Nobel. Heller enn å vera ein pris i tråd med Nobel sitt testament, har prisen vorte «Noreg sin fredspris i Nobel sitt namn» (mi omsetjing). Boka her, «The Real Nobel Peace Price – A Squandered Opportunity to Abolish War» er på mange måtar Heffermehl sitt siste forsøk på få det norske Stortinget til å forvalte prisutdelinga i tråd med det som faktisk var ønsket til Alfred Nobel, nemleg at prisen skulle gå til menneske som faktisk jobba for internasjonal fred og nedrusting – ikkje alt mogleg anna.

Testamentet

Noko som ifølgje Heffermehl ofte blir gløymt i diskusjonen om Nobelprisen, er at eit testamente ikkje er eit uforpliktande skriv, men eit juridisk dokument som ein faktisk er pålagt å respektere. Når ein tolkar eit testament, er det viktig at ein held seg til og respekterer intensjonen til den som skreiv dokumentet. Ein skal ikkje «tolke om» ord som for eksempel har endra tyding etter kvart som åra går. Om ein les testamentet, som på ingen måte er noko «hemmeleg» dokument», vil ein ifølgje Heffer-

mehl lett sjå at Nobel ikkje så for seg ein generell pris for gode handlingar, verken innanfor miljøarbeid, økonomi, eller for humanitært arbeid. Prisen skulle gå til folk som ønska ein radikal endring i korleis det internasjonale systemet fungerer, bort frå militarisme og krig, og over til ei verd utan valdsbruk og opprusting.

Heffermehl si engelske omsetjing av den relevante delen av testamentet går sånn:

«(...) and one part to the person who shall have done the most or the best work for creating the brotherhood of nations, for the abolition or reduction of standing armies, and for the holding and promotion of peace congresses».

«skal prisen gå til alle slags gode sakar og aktørar som har gjort noko fint, eller skal ein respektere og halde seg til ordlyden i Nobels testamente?»

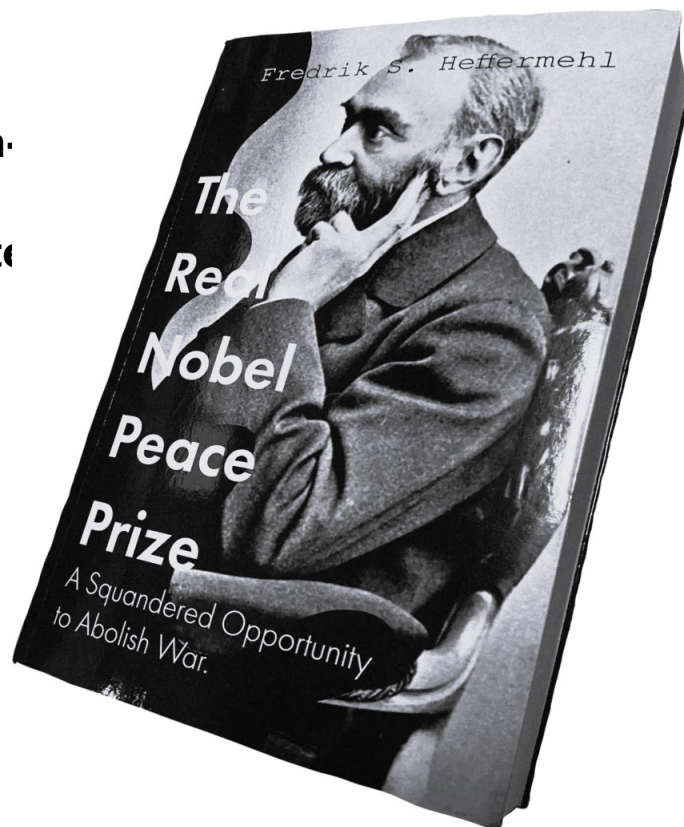
«Det er dessutan lærerikt å lese om kandidatane Heffermehl meiner har vorte snytt for prisen i dei høva kor andre, mindre kvalifiserte kandidatar fekk han»

Det er verdt å merke seg at Nobel sjølv aldri nytta nemninga «fredspris». Sjølv sa han berre at prisen skulle gå til årets «champion of peace», eller «fredsforkjempar» på norsk. Dei som skulle dele ut denne prisen meinte han burde vera ein komité på fem personar, nedsette av Stortinget i Noreg. Truleg såg han for seg at Noreg, som i 1895 framleis var i union med Sverige, ikkje var korrumpert av militarismen og krigstanken som andre land i verda.

Eit argument frå Heffermehl er at den norske komiteen aldri eigentleg gjorde noko djuptgripande forsøk på å gjera ein juridisk tolking av kva Nobel eigentleg hadde skrive. Historikaren Geir Lundestad, som i mange år fungerte som sekretær for komiteen, har for eksempel uttalt at ein viktig årsak til at prisen har fått ein så framifrå posisjon i vår tid, ligg i komiteen sin «breie fredsdefinisjon». Det er altså her sjølve usemja går: skal prisen gå til alle slags gode saker og aktørar som har gjort noko fint, eller skal ein respektere og halde seg til ordlyden i Nobels testamente?

Intensjon trumfar bokstavtru lesing

Formuleringa frå testamentet er riktig nok vid, og gjer rom for tolking. Spørsmålet er korleis ein bør gå fram når ein skal tolke. Ifølgje Heffermehl må ein gå til alle tilgjengelege kjelder som kan seie noko om kva Nobel sin intensjon var. Dei beste kjeldene, slik Heffermehl ser det, er altså brevvekslinga mellom Nobel og den austerriske fredsaktivisten Bertha von Suttner. Her er Heffermehl si bok kanskje på sitt svakaste. Det er bevart temmeleg mange brev mellom dei to, og Heffermehl viser ikkje til nokon systematisk gjennomgang. Han nøyer seg med å sitere nokre få av breva, og først og fremst brev Bertha von Suttner, altså ikkje Nobel, har skrive. Det her blir ganske tynt når ein veit at også andre har prøvd å tolke seg til Nobel sitt generelle grunnsyn av breva her, og kjem til andre konklusjonar enn det Heffermehl har gjort.

Hovudpoenget meiner eg likevel står godt. Prisen skal gå til «fredsforkjemparar» som kjempar for både « folkeforbrødring, utvikling eller reduksjon av ståande arméar» og for arrangement eller arbeid for fredskongressar. Det kjem ein ikkje utanom.

Kva med prisvinnarane?

Den største delen av boka er ein omtale av alle vinnarar av fredsprisen, heilt ifrå 1901 til i fjor. I gjennomgangen gjer Heffermehl ei vurdering av om prisen for det aktuelle året var i tråd med testamentet. Han meiner dette berre gjeld for 36 av dei 134 vinnarane. Det er nok mogleg at ein del lesarar vil meine det her både er arrogant og keisamt, men eg synst faktisk det her var noko av det mest interessante i boka. Heffermehl opererer nemleg med eit klart skilje mellom kandidatar som er i tråd med testamentet; kandidatar som har gjort mykje bra, men likevel ikkje passar med testamentet, og dei kandidatane som ganske enkelt er reine skandalar. Sistnemnde gruppe er folk som Theodor Roosevelt, Henry Kissinger, Barack Obama, og andre militaristiske statsleiarar.

Det er dessutan lærerikt å lese om kandidatane Heffermehl meiner har vorte snytt for prisen i dei høva kor andre, mindre kvalifiserte kandidatar fekk han. For eksempel

er det i ettertid smått absurd at Mahatma Gandhi ikkje fekk prisen, grunngjeve med at han ikkje var «internasjonal» nok.

For lang

Det at Heffermehl nyttar så mange sider av boka på den historiske gjennomgangen, gjer at boka blir på i underkant av 400 sider. Problemet slik eg ser det, er eigentleg resten av innhaldet. Mange av poenga kjem litt fragmentert i og drypp her og der, både før og etter den historiske gjennomgangen. Andre poeng blir gjenteke både ein, to og tre gonger, utan eg heilt forstår korfor. Det her er ein trend i tida når sakprosa blir gjeve ut på eigne eller mindre forlag. Eg trur ganske enkelt boka hadde hatt godt av ein redaktør som stilte krav om ein meir komprimert stil.

Likevel vil eg tilråde boka, ikkje minst for lesarar som er interessert i tematikken, men som ikkje har lese dei tidlegare bøkene Heffermehl har skrive om same tema. Dokker vil garantert lære masse om flotte fredsforkjemparar frå dei siste 120 åra som dokker aldri har høyrte om, og vil definitivt bli utstyrt med gode argument til neste gong Nobelkomiteen bryt med testamentet og deler ut prisen til organisasjonar eller enkeltpersonar dei sjølv synst er flinke og kule.

Falsk sikkerhet

Uttalelse fra nordiske anti-krigsorganisasjoner, 12. desember 2023

Vi ser med stor bekymring på den økende sikkerhetstrusselen mot folkene i Norden med stadig større militarisering av våre landområder fra NATOs side. Etter at Finland ble med i NATO og sannsynligvis også Sverige, er det ikke en gang et «skinn» av nøytralitet blant de nordiske land.

I henhold til den bilaterale DCA-avtalen om forsvarssamarbeid mellom USA og våre nordiske land, er det de facto etablert en rekke nye amerikanske militærbaser i Norge, Finland, Sverige og Danmark. Med amerikanske baser og med NATO-medlemskap blir Norden en enda viktigere brikke i gjennomføringen av fremtidige kriger. De nordiske landene er posisjonert som en fremre utpost for USA, med sine utplasserte våpen, lyttesystemer og personell strategisk plassert nær Russland. Norden har blitt en viktig del av NATOs rakettforsvar gjennom den nye Globus 3-radaren ved Vardø i Finnmark. Det vil gi Norden en ledende rolle innen militær etterretning i nordområdene – og gir også etterretningsinformasjon som kan dekke hele verden.

Norden er gjort til NATOs nordflanke med militær kontroll over Nordsjøen, norskekysten, Østersjøen, Det Baltiske Hav,

Arktis, Grønland og Færøyene. Ved EUs lengste grense mot Russland – Finnlands østgrense, som for tiden er helt stengt, står nå to atomvåpenmakter mot hverandre.

Et av uttrykkene for Nordens nye posisjon er den planlagte militærøvelsen i mars 2024, «Nordic Response». Øvelsen får sitt tyngdepunkt i det nordlige Norge, Sverige og Finland samt i tilhørende luftrom og havområder. Øvelsen vil foregå nærmere Kola-halvøya (med tilhørende atomvåpenbase) enn noen gang tidligere.

Det blir mer og mer tydelig at Norden skal fungere som et oppmarsj område og en krigsskueplass i rivaliseringen med Russland og Kina. Først og fremst for å tjene USAs interesser.

I hele Europa arbeider NATO og EU for å innføre et såkalt «militært Schengen» – med fri bevegelse av våpen og tropper. Infrastruktur i Norden bygges opp for raskere å få militært materiell og styrker fram mot mulige konfrontasjonslinjer i Nord-Sverige

og Finland. Stadig flere havner og flyplasser omdannes til militære formål.

Krigen i Ukraina, som både NATO og EU har fyrt opp under, er blitt brukt til å skremme og manipulere befolkningen til å se krigsopprustning og NATO-medlemskap som «et tilbud du ikke kan si nei til». Men svaret på Ukrainakrigen er ikke et styrket NATO og EU. NATO, USA og EU kommer ikke med fred, men er aktører i en nyoppdeling av verden mellom stormaktene.

På NATO-toppmøtet i Vilnius 11.-12. juli 2023 forpliktet NATO-landene seg til en avskrekkingslinje – «expanding deterrence» – og militær opptrapping. Opprustningen og militarisering kan i seg selv virke krigsfremmende, og utgjøre en trussel for nordisk sikkerhet. Internasjonale atomnedrustningsavtaler sies opp, FN er totalt satt til side. Ingen snakker lenger om fredelige midler for konfliktløsning. Når det har dukket opp fredsinitiativer i Ukrainakrigen, så har det vært et mønster

«Med amerikanske baser og med NATO-medlemskap blir Norden en enda viktigere brikke i gjennomføringen av fremtidige kriger»

«Ved EUs lengste grense mot Russland – Finnlands østgrense, som for tiden er helt stengt, står nå to atomvåpenmakter mot hverandre.»

Finske styrker på Bardufoss under øvelsen Cold Response i 2022. Foto fra NATO. Lisens CC BY NC ND 2.0

fra rivaliserende stormakter at de bokstavelig talt skytes ned. Hele militariseringen av Europa skjer stadig mer med samarbeid mellom NATO og EU.

Konsekvensen blir at samfunnsøkonomien innrettes på finansiering av krig og på bekostning av å sikre et offentlig helsevesen, skoler, barnehager, kultur. Hele den sivile utviklingen av samfunnet blir undergravd. Og risikoen for å bli deltaker i kommende krige er styrket.

Utdanningsinstitusjoner gjøres til sentre for utvikling av våpenteknologi som en service for den voksende våpenindustrien, en industri som bygges opp med støttekroner fra våre skattepengere.

NATO 75 år i krigens tjeneste

4. april fyller NATO 75 år. NATO framstilles som en «forsvarsallianse» og et forsvar for demokratiske verdier. Det kunne ikke vært mer feil. Det er mange eksempler opp gjennom årene som viser at NATOs formål ikke er å kjempe for frihet og demokrati, men å sikre medlemmenes, og først og fremst USAs, politiske og økonomiske interesser. Sist ser vi det nå i krigen Israel fører i Gaza.

NATOs uforbeholdne støtte til Israel er forankret i en formell «partnerskaps»-avtale sammen med store penge-summer og våpen fra USA og allierte i årevis. At NATO kaller Israel en likesinnet partner – «like-minded partner» -, sier

sitt både om Israels og NATOs brutalitet.

NATOs generalsekretær Jens Stoltenberg har uttalt at «Israel står ikke alene», og har advart andre stater fra å blande seg inn i konflikten, underforstått at NATO vil gripe inn hvis så skjer. USA gir nye mengder våpen til Israel og har sendt krigsskipene «USS Dwight D. Eisenhower Carrier Strike Group» og «USS Gerald R. Ford Carrier Strike Group» til regionen. Disse krigsmonstrene skal operere sammen med utplasseringen av flyvåpenets F-15 og F-16 jagerskvadroner og A-10 angrepsskvadroner. NATO gjør seg medskyldig i det folkemordet på palestinerne som nå utfolder seg på Gaza.

På tross av at NATO-medlemskap og opprustningen er blitt manipulert gjennomført, er det stor motstand mot krigspolitikken i befolkningene, som ønsker fred mellom folkene. Dette kommer klart til uttrykk i den store solidaritetsbevegelsen der mennesker overalt går ut på gata for å demonstrere mot Israels folkemord i Palestina.

Vi, medlemmer av antikrigs-organisasjoner i de nordiske landene sier:

- Stopp NATOs og EUs militarisering og krigsopprustning

- Nei til amerikanske baser i Norden – ingen plassering av våpen og tropper – ingen atomvåpen i Norden

- Norden som atomvåpenfri sone

- Nei til «det militære Schengen» – der havner, jernbaner, lufthavner tilpasses hurtig og uhindret transport av våpen og tropper

- Nei til NATOs krigsbudsjetter og krav om opprustning

- Ja til fred og vennskap mellom folkene

- Norden trenger ikke NATO for fred, men NATO trenger Norden for krig

Norden ut av NATO – NATO og USA ut av Norden!

Kristine Mollø-Christensen og Henrik Kortner, Stopp NATO, Norge
Lispet Kristiansen og Åse Møller-Hansen, Internasjonal kvinneliga for fred og frihet/ Wilpf Norge

Bjarne Lavik, Antikrigsinitiativet, Norge
Eva Jonsson og Christer Lundgren, Nej till NATO, Sverige

Roland Hedayat, Nätverket mot NATO, Sverige

Karin Utas Carlsson, Kvinnor för Fred, Sverige

Caroline Runesdotter, Svenska Kvinnors Vänsterförbund, Sverige

Benjamin Gottberg, Tid til Fred – Aktiv mod krig, Danmark

Tine Spang Olsen, Stop Terrorkrigen – Danmark ud af NATO, Danmark

Ebbe Riis Klausen, Håndslag og Tid til Fred – Aktiv mod Krig, Danmark

Mikael Böök, *Rauhanväki / Folk och Fred*, Finland

Ulla Klötzer, Kvinnor för fred, Finland

Skal NATO-motstand kriminaliseres?

Uttalelse fra Stopp NATO, 20. mars 2024

Regjeringen har lagt fram et lovforslag om endringer i straffeloven som skal ramme påvirkning fra fremmed etterretning. Forslaget til lovtekst er svært vidt formulert og potensiell svært vidtrekkende. Flere frykter at det kan ramme lovlige ytringer som kritiserer Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk.

Lovforslaget heter Prop. 42 L (2023–2024) Endringer i straffeloven mv. (påvirkning fra fremmed etterretning). Hensikten er å straffeforfølge norske borgere som søker å påvirke beslutninger eller den allmenne meningsdannelsen på vegne av eller etter avtale med en fremmed etterretning. I utgangspunktet er det altså bare dersom man bevisst samarbeider med utenlandsk etterretning at meningsytringer skal gjøres straffbare. Hvordan et slikt samarbeid defineres er uklart. Forslaget innebærer også at PST skal få anledning til å benytte «skjulte tvangsmidler» for å etterforske påvirkningsvirksomhet dersom det foreligger «skjellig grunn til mistanke». Det betyr at etterretningstjenesten vil få anledning til å overvåke norske borgere uten at det kan påvises at de har begått noen annen forbrytelse enn offentlige ytringer som kritiserer norsk sikkerhetspolitikk.

I en åpen høring i Stortingets justiskomite

sammenligner Advokatforeningen lovforslaget med lover om fremmed agentvirksomhet som rammer meningsytringer i land som Russland og Tyrkia, og advarer om at loven åpner for at PST kan overvåke aktører i samfunnsdebatten. De påpeker videre at å søke å påvirke beslutninger er selve kjernen i demokratiet. Som eksempel på noe som kan danne grunnlag for overvåkning nevnes at en enkeltperson deler innlegg på Facebook som er kritisk til NATO-samarbeidet.

Norges institusjon for menneskerettigheter har skrevet i sitt høringssvar at «Etter ordlyden kan virksomhet som er journalistisk, diplomatisk eller akademisk omfattet, i den grad slik legitim virksomhet over landegrenser medfører for eksempel forskningssamarbeid eller avtaler.» Advokatforeningen skriver i sitt høringssvar at forslaget utfordrer «grunnleggende menneskerettigheter, og kan etter vårt syn få uheldige konsekvenser for ytrings- og pressefriheten.» Norsk presseforbund og Norsk redaktørforening skriver i sitt høringssvar at lovforslaget «er dypt problematisk, fordi det griper direkte inn i grunnleggende menneskerettigheter, og kan få direkte konsekvenser for ytrings- og pressefriheten». Dommerforeningens fagutvalg for menneskerettigheter skriver i sitt høringssvar at «Bruk av skjulte tvangsmidler for man har noen konkret mistanke om at ulovlig påvirkning skjer, altså også før man har konkret mistanke om at det er

en utenlandsk etterretning involvert, må nødvendigvis føre til overvåkning også av mye som utgjør helt legitim meningsutveksling». Også Norges Fredsråd har levert et kritisk høringssvar der de spør om hvordan ytrings- og organisasjonsfriheten kan ivaretas med dette lovforslaget.

Etter den kalde krigen avslørte Lund-kommisjonen at det hadde foregått massiv ulovlig overvåking av norske borgere som var motstandere av NATO eller på andre måter kritiske til norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Nå åpner regjeringen for at PST skal kunne bruke de samme metodene med loven i hånd. Stopp NATO vil på det sterkeste oppfordre til at lovforslaget avvises.

«Som eksempel på noe som kan danne grunnlag for overvåkning nevnes at en enkeltperson deler innlegg på Facebook som er kritisk til NATO-samarbeidet.»

En respons til oppfordringen om å slippe en atombombe over Gaza

Av Issam Makhoul, politbyrået i Israels Kommunistiske Parti og leder av Hadash

Under Netanyahu-regjeringen har «Baruch Goldstein med atomvåpen» kommet nære den israelske atomknappen enn noen sinne tidligere!

I en uttalelse som kom som et svar på oppfordringen til å slippe en atombombe over det palestinske folket i Gaza har Issam Makhoul, lederen for Demokratisk front for likhet og fred (Hadash) og tidligere parlamentsrepresentant i Knesset, bedt det internasjonale samfunnet og relevante internasjonale organisasjoner om å fjerne trusselen fra israelske atomvåpen mot det palestinske folket og folkene i regionen, og forpliktet Israel til å slutte seg til Ikkespredningsavtalen (NPT).

«Oppfordringen fra Amichai Eliyahu, den fascistiske ministeren i Benjamin Netanyahu-regjering, om å slippe en atombombe over Gazastripen, i lys av utryddelses- og fordrielseskrigen Israel fører, er en oppfordring som passer som hånd i hanske til den folkemorderiske retorikken den israelske regjeringen og sikkerhetsetablisementet fører mot det palestinske folket

på Gaza og de okkuperte palestinske områdene. Massakrene og forbrytelsene mot menneskeheten som blir begått mot det palestinske folket på Gaza er ikke utilsiktede konsekvenser av krigen, men krigen i seg selv. Oppfordringen om å slippe en atombombe på Gaza er bare en del av den blodige rasistiske og hevngjerrige stemningen som dominerer i Israel. Oppfordringen til å begå en atomvåpenforbrytelse mot et forsvarsløst folk, utstedt av en minister i regjeringen til en aggressiv atomvåpenstat som har bygd opp et stort atomvåpenarsenal over flere tiår, må umiddelbart bli gjenstand for ekte bekymring fra hele den siviliserte verden,» sa Makhoul.

Det burde være fremst i det verdensomspennende arbeidet mot atomvåpen til Det internasjonale atomenergibyrået, landene i Midtøsten, internasjonale organisasjoner og ikke-statlige folkelige bevegelser mot atomvåpen å lansere en internasjonal kampanje som krever åpning av Israels atomvåpen for internasjonale inspeksjoner og kreve at Israel slutter seg til Ikkespredningsavtalen. Nå haster det med å fremme ideene om et regionalt og globalt initiativ for å skape en atomvåpenfri sone i Midtøsten, inkludert å destruere det israelske atomvåpenarsenalet.

Tidligere parlamentsmedlem Issam Makhoul gjentok sin advarsel om farene ved Israels atomvåpenpolitikk i Knesset fra 2. februar 2000:

«I dag gjelder den såkalte politikken om tveetydighet bare for borgerne av Israel. De er ikke i stand til å fungere som demokratiske kritikere av myndighetene deres fordi de skjuler sannheten fra dem om et spørsmål som livene deres avhenger av. Vi har ingen informasjon om hvem som har fingrene deres på atomknappen, hva som er kommandokjeden eller hva som kan forsvare oss hvis en som Baruch Goldstein med atomvåpen (Goldstein var gjerningsmannen bak massakren i Ibrahimi-moskeen i Hebron i februar 1994) skulle infiltrere systemet og, utstyrt med en religiøs tillatelse fra en eller annen bosetter-rabbiner, utløse Armageddon.»

Makhoul konkluderte uttalelsen med å si at «Det har blitt klarere enn noen sinne at nå, under den fascistiske regjeringen i Israel, kan ingen i verden fortsette å vende blikket bort fra hva som skjer rundt atomknappen i Israel. Denne faren er ikke og kan ikke være et internt israelsk anliggende per se. Det er et globalt ansvar.»

Oversatt fra solidnet.org av Aslak Storaker.

Interndemokrati og lederskifte:

en samtale med Rød Ungdoms nye generalsekretær Syver Klever Kolstad

Av Sindre Mørk og Aslak Storaker

Kan du fortelle om utviklingen i Rød Ungdom de siste årene og bakgrunnen for lederskiftet?

Ja, det kommer jo an på hvem du spør da. Rød Ungdom har dessverre vært i en krise etter koronapandemien. Alle ungdomsorganisasjoner slet med aktivitet under pandemien, men vi klarte liksom aldri å stable oss helt på bena igjen. Og det førte til at Rød Ungdom dessverre har vært en mindre organisasjon enn det vi ønsket. Og da har det selvfølgelig vært ulike perspektiver på hvordan man skal bygge opp Rød Ungdom igjen som en ny organisasjon - og mye intern debatt som av og til har ført til litt strid da. Og så tilspisset denne striden seg enormt når jeg og fire andre ble kasta ut av organisasjonen på landsstyremøtet i slutten av februar. Vi ble anklaget for å drive det som kalles entreisme i Rød Ungdoms vedtekter. Altså, entreisme er at en ekstern organisasjon enten går inn i Rød Ungdom for å jobbe for sine politiske interesser, eller eventuelt ved at man driver med skjult koordinering i partiet.

Men det var ingen konkrete bevis som ble lagt fram for disse påstandene, og prosessen rundt det var veldig uryddig og udemokratisk. Det var slik at vi som ble anklaget ikke fikk lov å tale på landsstyremøtet. Vi fikk ikke lov å forsvare oss selv mot de anklagene som kom mot oss. Vi fikk ikke se sakspapirene, altså de konkrete anklagene mot oss før samme dagen som saken skulle bli behandlet. Og åtte landsstyrerepresentanter ble erklært inhabile fordi de mente at de hadde for tett relasjon til de anklagede, og de ble byttet ut med såkalte settemedlemmer, altså medlemmer som liksom skal steppe inn for at man har nok folk til at landsstyret skal være et fullt organ. Og disse ble på en måte håndplukket av ledelsen av Rød ungdom og bare votert inn da.

Og enten så var det slike settemedlemmer eller så var det varaer som fylte opp denne plassen. Som resultat hadde man da i praksis omtrent fjernet landsstyret - ikke hele, men man hadde fjernet mange demokratisk valgte kandidater og byttet dem ut med utvalgte. Og så hadde man avstemning og man klarte å kaste oss ut med omtrent en stemmes overvekt. Så ble denne saken anket av oss til landsmøtet, og da stemte 3/4 av landsmøtet for at vi skulle få lov til å komme tilbake inn i organisas-

jonen. Det kom enda flere anklager for så vidt, vage anklager om at vi var med i en kommunistisk gruppe som var ekstern fra Rød Ungdom, uten at det var noen bevis på det. Det var noen meldingschatter hvor RUere hadde pratet om at de var litt sure på sentralstyret, men det var ingen beviser som kunne koble dem til den gruppa de mente at vi var med i. Og landsmøtet kjøpte ikke det. Det var derfor 3/4 ville at de skulle komme tilbake.

Så det var kanskje mer en organisatorisk enn en politisk uenighet da eller?

Jeg vil på en måte si det. Problemet her oppsto med at vi syntes det var utrolig udemokratisk at vi skulle bli kastet ut på et så labert grunnlag. Og du kan jo si at det blir litt politisk, for det handler om hva slags parti man vil ha. Vil man ha et parti der de som er uenig blir kastet ut? Eller vil man ha et parti med fri diskusjon og muligheter for ulike perspektiver? Det er verdt å nevne at vi ble kastet ut to måneder før landsmøtet, og to av de som ble kastet ut stilte til ledervervet, altså meg og Anrit. Jeg endte opp som generalsekretær istedenfor da, og to andre stilte til sentralstyret. Man kan jo stille seg spørrende til hvorfor såpass

Syver Klevstad Kolstad. Privat foto.

sentrale personer skulle bli suspendert fra organisasjonen i tolv måneder, rett før et landsmøte.

Så organisatorisk? Ja, men det handler om hva slags parti man vil ha helt grunnleggende sett. Ikke nødvendigvis om man er marxist eller mer opptatt av å ha et stuert Rødt, om man kaller seg kommunister eller om man kaller seg sosialister. Det er ikke det som egentlig er det viktige her. Det handler om hva slags syn man har på internt demokrati på venstresida. Og hva Rød Ungdom egentlig skal være sånn sett.

Så, det entreismeforbudet erstattet tidligere fraksjonsforbud, så vidt jeg skjønner. Men hva er forskjellen? Og hvorfor trenger en et sånt forbud?

I 2008 prøvde maoistgruppa Tjen Folket å kuppe Rød Ungdom. Og det var jo selvfølgelig ikke innafor. Det var en ekstern organisasjon som ønsket å ta makt i Rød ungdom av egne interesser. Så da innførte man et fraksjonsforbud, altså et forbud mot å koordinere seg innad i et parti. Tanken var at man ikke skal ha flere partier

innad i et parti – som jo i utgangspunktet var en god tanke, altså at man skal ha all diskusjon åpent, og man skal ikke ha det i lukkede fora. Men problemet med det fraksjonsforbudet var at hva som er en fraksjon ble litt vagt, ikke sant? For noen så kunne fraksjonen være Tjen folket som gikk inn i Rød Ungdom. For andre kunne en fraksjon være en gruppechat med noen medlemmer som diskuterte Rød Ungdoms politikk eller ønsket å fremme et forslag sammen på landsmøtet. Og beskyldninger om å fraksjonere ble slengt rundt mot folk, kanskje særlig mot de som var på Rød ungdoms venstre fløy. Så problemet med fraksjonsforbudet var egentlig bare at det var for vagt. Det som skjedde på landsmøtet vårt i 2022 var at vi spesifiserte at vi heller skal ha et entreismeforbud, altså et forbud mot at eksterne organisasjoner koordinerte i Rød Ungdom, men også et forbud mot at man skulle koordinere seg i det skjulte. Og så la vi til en ny paragraf om interne politiske nettverk hvor man sa det er lov å organisere seg internt i Rød Ungdom. Men da må det være et åpent nettverk som erklærer sin eksistens offentlig og som alle vet om og alle kan bli med i.

Og så vedtok man også at det er uforenlig å være med i Rød Ungdom og Kommunistisk enhet?

Ja, det ble på et senere landsmøte da, men det var jo beskyldninger mot oss på det landsmøtet som var for to uker siden om at vi var med i dette Kommunistisk enhet-opplegget. Og selv om det ikke finnes eller fremkom noen bevis på dette, så tenkte vi at det var rimelig når det ble fremmet forslag om at medlemskap i Kommunistisk Enhet er uforenlig med medlemskap i Rød Ungdom og det vedtok vi enstemmig. Ikke fordi at vi tror det er mange som er medlem i Kommunistisk enhet. Vi har ikke noe særlig oversikt over hva Kommunistisk enhet egentlig gjør. De har en nettside som de ikke har lagt ut noe på på to år liksom.

Hvordan opplevde dere pressedekningen av landsmøtet?

Jeg tror de fleste presseoppslag virker veldig forvirrende for folk flest som leser dem. Det er på en måte bare ord mot ord. De som ville kaste oss ut gikk jo til Klassekampen

Den nyvalgte ledelsen i Rød Ungdom. Foto fra RU.

dagen før landsmøtet og sa vi har en intern, anonym muldvarp som kan avsløre at de som stiller mot nåværende ledelse er med i denne hemmelige organisasjonen og skal kuppe organisasjonen og prøvde rett og slett å ta hele landsmøtekampen i Klassekampen på forhånd i stedet for å ta den diskusjonen internt. Så media har på en måte blitt brukt i et sleipt spill – uten at det lyktes da.

Og i etterkant av landsmøtet så har det vært litt så som så. Vi har hatt en diskusjon på Politisk kvarter som gikk relativt greit, og så hadde vi et Dagsnytt 18-innslag som var litt forvirrende, for Dagsnytt 18 la fram hele saken som: Simen Velle er sur på alt Rød Ungdom driver med. Han er irritert over kommunisme, Hamas og ditten og datten og Amrit ble bare satt i en posisjon som var ganske umulig, for hun måtte svare på absolutt alt samtidig. Så vi mener at enkelte presseoppslag har satt oss i helt absurde situasjoner.

Det var en Aftenposten-artikkel av en statsviter som gikk ut og sammenlikna den ny Rød Ungdom-ledelsen med nazistene liksom. Så det har jo vært ganske mange absurde reaksjoner. Og som jeg selv skrev i Klassekampen så er dette ganske absurd for meg, for Rød ungdom har vært kommu-

nistisk i 60 år. De siste fire lederne av Rød Ungdom har kalt seg kommunister. Rød Ungdom var mot å sende våpen til Ukraina allerede i 2022, altså før dette landsmøtet. Og Rød Ungdom har alltid vært mot NATO. Du har selvfølgelig politiske uenigheter i Rød Ungdom, men det er ikke noe sånn helt revolusjonerende som har skjedd nå annet enn at internkulturen forhåpentligvis blir veldig annerledes. For oss så er det ganske absurd at de plutselig skal male oss som sånne gjerne kommunister som vil ha diktatur og alt mulig når de ikke gjorde det med de tidlige ledelsene i RU.

Hvorfor tror du media fremstiller det nye styret til RU og saken slik?

Jeg tror den norske samfunnsdebatten er veldig smal om en god del ting. For eksempel når Amrit sier at hun nekter å kalle Hamas en terrororganisasjon, så vrir de det plutselig om til at Amrit støtter Hamas fullt og helt, og er helt ideologisk enig med Hamas på alt mulig. Og det sier noe om Norge da. Hvis man ikke kjøper en del grunnleggende premisser, så blir man «halshugd». I Norge har man liksom dannet seg en sånn unison enighet rundt et par

visse ting. Og med en gang noen ungdommer tør å stå litt i det offentlig, så blir det kaos. Jeg tror grunnen til at de blir så redde for akkurat den nye ledelsen, er fordi vi ikke gidder å late som at vi mener noe annet enn det vi mener. Det var derfor Anrit sa «Nei, vi er ikke snille sosialdemokrater, vi er kommunister» på Dagsnytt 18. Vi har ikke lyst til å skjule våre hensikter.

For oss så handler ikke ungdomspolitikken om å trene opp profesjonelle karrierepolitikere sånn som de andre ungdomspartiene holder på med. Vi vil faktisk bygge bevegelser. Og selvfølgelig, det er fint om Rødt gjør det bra i valg, men det som endrer verden er jo store bevegelser. Du kan se det på alt fra åtte timers arbeidsdag til kvinneverettigheter og alt mulig, liksom. Det er jo store folkebevegelser som endrer verden, og det er det vi egentlig er opptatt av. Og jeg sier ikke at den forrige ledelsen nødvendigvis bare var opptatt av karriere, men vi vil gjøre det tydelig fra dag en at vi ikke er det.

Hvordan har dere opplevd mottagelsen fra Rødt til det nye styret?

«Problemet her oppsto med at vi syntes det var utrolig udemokratisk at vi skulle bli kastet ut på et så labert grunnlag.»

Altså, jeg skulle jo på en måte ønsket at Rødt-lederen kanskje kunne slå litt hardere ned på de som sier at dette er et kupp og som kommer med feilaktige påstander om den nye ledelsen. Men jeg skjønner godt at det kan være vanskelig å ta stilling når man ser alt utenfra og man bare sann oi, shit, nå var det masse drama i Rød Ungdom, hva skjer? Jeg skjønner på en måte at de ikke går helt rett ut og tar side med den ene siden med en gang.

Når det gjelder studiearbeid, i den grad dere har studiesirkler åssen gjennomfører dere det og hva leser dere?

Ja, det har vært en del lokallag som har hatt studiesirkler. Jeg vet at det har vært litt i Stavanger og Oslo, blant annet. Populære bøker kan være *Søstre*, *Kamerater* av Kjers-ti Ericsson, en klassisk marxistisk feministisk tekst som er veldig god. Det har vært litt rundt en bok som heter *Revolutionary Strategy* av Mike Macnair, som er en britisk kommunist som skriver mye om hvordan man skal bygge en mer moderne marxistisk bevegelse. Og så har man lest litt klassiske Marx-tekster også da. *Lønnsarbeid og kapital* og sånn. Det har gått litt i Ernest Mandel sin introduksjon til marxistisk økonomi. Den er praktisk og fin.

Men det er viktig for oss at vi ikke bare er opptatt av å sitte og lese. Det er jo en beskyldning som kommer mot oss nå, at vi står for en akademisering av partiet. Men for vår del så er det viktig at praksis og teori går hånd i hånd. Det å sitte og lese uten å gjøre noen ting forandrer ikke verden, men det å bare gå ut og gjøre ting uten å ane hva du driver med, forandrer heller ikke verden, så for oss så er det viktig at vi ikke bare leser tørr marxistisk teori. Vi leser også feministisk teori, vi leser antirasistisk teori, vi leser skeiv teori. Vi er opptatt av kunnskap

og å finne ut av hvordan vi skal forandre verden og faktisk gå ut og forandre verden. Det er derfor vi på en og samme tid holder marxistiske studiesirkler og arrangerer skolestreik for Palestina, vi har en bredde i aktivitet, og prøver å ha det gøy med det vi holder på med.

Har RU en definisjon av kommunisme?

Det handler om at vi vil ha et klasseløst samfunn uten undertrykking og utbytting, der det ikke er slik at noen klasser sitter og proffiterer på resten av samfunnets arbeid. Jeg mener kanskje at kommunismebegrepet er veldig utvannet, på samme måte som sosialismebegrepet, dvs. at disse begrepene brukes av så mange forskjellige mennesker og forskjellige grupper at det kan være litt vanskelig å vite hva man nøyaktig legger i det. Men for oss så er det viktig at vi mener klassesamfunnet er fundamentalt galt og ødelegger naturen, ødelegger alt vi har kjært og nært og skaper enorm fattigdom, enorm lidelse. Og når vi ser at vi har nok mat, nok vann, nok ressurser til at alle skal kunne leve gode liv, så sier vi at samfunnet må ta kontroll, arbeiderklassen må kunne styre samfunnet selv. Og står på de grunnleggende sosialistiske eller kommunistiske prinsippene.

Kan du si litt om hva som er planene fremover, hva vil dere gjøre annerledes?

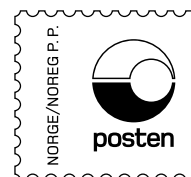
Vi er opptatt av å sette internasjonal solidaritet på dagsorden. Utrolig mange unge brenner for Palestina nå, og det er viktig at Rød Ungdom faktisk er på banen og organiserer rundt det spørsmålet. Jeg opplever at venstresiden er litt for feige. Vi trenger en sterk anti-imperialistisk stemme i norsk politikk som er villig til å ta kampen for full

palestinsk frigjøring. En organisasjon som er villig til å kritisere opprustningen og som sier nei når forsvarssjefen begynner å prate om å sende ukrainske menn, som har flyktet fra sitt hjem, tilbake for å dø ved fronten i Ukraina. Vi ønsker også å nå mer ut til arbeiderklasseungdom og minoritetspersoner. Vi skal dra og verve på Oslo øst. Vi ønsker også å fokusere på alternative institusjoner: vi er interessert i å drive fritidsklubber, lage radikale felleskap og finne på ulike kule prosjekter som vi håper kan engasjere en bredere ungdomsmasse.

Vi ønsker også å styrke medieprofilen. Venstresiden generelt har ikke vært gode nok på sosiale medier, mens høyresiden har vært skikkelig gode på det og gjort det bra i algoritmene og pumpet ut. Rød Ungdom fikk to prosent på skolevalget. Det er mindre enn KrFU. Det er dårlig, og det skyldes blant annet at vi har vært for dårlig på å tilpasse oss til de nye plattformene og legge ut innhold som er interessant. Ikke bare dele bilder med et eller annet, sant? Vi må legge ut videoer som provoserer, som interesserer.

Og det er også noe jeg for så vidt tenker når det kommer til å appellere til menn da, at vi må tørre å provosere litt og tørre å ikke hele tiden være så stuerene. For jeg tror en del unge gutter har litt sann opprørstrang, og jeg tror høyresiden i dag har klart å skape den opprørstrangen med at de liksom skal være mot «woke» og sånn type ting. Vi har ikke lyst til å kopiere det, selvfølgelig, fordi vi er opptatt av transrettigheter og skeive rettigheter og sånn. Men jeg tror venstresiden fort blir sett på som litt politisk korrekt. Sånn som det læreren din er opptatt av. Selv om det ikke er de som styrer staten, så jeg tror det fort blir sett på som et opplegg for elitistiske akademikere. Så jeg tror det er veldig viktig at Rød Ungdom tør å provosere litt og tør å være litt skarpe.

RETURADRESSE
Sosialistisk framtid
v/ Aslak Storaker
Kollåsveien 52
4900 Tvedestrand

Du må føre livets sak!

Kvinner, kom og følg i toget,
følg oss i det siste slag,
støtt oss i vår krig mot krigen,
avverg tidens dommedag!

Se den arbeidsløse hæren,
sist i den kjem sønnen min;
det som drønner er kanoner,
han som skrik er gutten din.

Tør du *mor*, fornekte freden?
rope som de gamle før:
“Drep og korsfest himmelsønnen,
Barrabas vil vi ha løs.”

Tør du stå på jordas Golgat
i det ville redselskav,
når hans mordgass mørkner lufta,
tenner an et flammehav.

Du som bar oss under hjertet,
kaster oss i dødens gap,
hvis du ikke gir oss handa,
kjemper med for fredens sak.

Kjemper med for sosialismen,
følger oss på valgets dag.
Du som selv ga liv til livet,
du må føre livets sak.

*Ingeborg Refling Hagen.
Fra Annendagsfesten (1938).*

